KUVAILULEHTI

O I K E U S M I N I S T E R I Ö

Julkaisun päivämäärä
19.3. 2004

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Ympäristörikostyöryhmä Puheenjohtaja ja sihteeri lainsäädäntöneuvos Jarmo Hirvonen	Julkaisun laji Työryhmän mietintö Toimeksiantaja Oikeusministeriö Toimielimen asettamispäivä 3.12.2003
Julkaisun nimi Ympäristön suojelu rikosoikeudellisin keinoin	
Julkaisun osat	

Tiivistelmä

Työryhmän mietintö sisältää ehdotuksen hallituksen esitykseksi eduskunnalle Euroopan unionin ympäristörikospuitepäätöksen täytäntöönpanemiseksi, ympäristön suojelua rikosoikeudellisin keinoin koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi, laiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä rikoslain ja eräiden muiden lakien muuttamiseksi. Mietinnössä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi yleissopimuksen sekä antaisi suostumuksensa eräiden varaumien tekemiseen.

Mietintöön sisältyvässä esityksessä ehdotetaan oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentamista eräisiin henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin, yleisvaarallisiin rikoksiin ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantaviin rikoksiin. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi eräitä voimassa olevaa lainsäädäntöä täsmentäviä muutoksia rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitetun ympäristön turmelemisen ja saman luvun 5 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistöön. Metsälakiin, maa-aineslakiin, maankäyttö- ja rakennuslakiin, vesilakiin ja ympäristönsuojelulakiin ehdotetaan muutoksia, joilla täsmennettäisiin valvontaviranomaisten velvollisuutta ilmoittaa havaitsemistaan ympäristörikoksista poliisille. Lisäksi ehdotetaan eräitä lähinnä teknisiä muutoksia mainittuihin lakeihin.

Ehdotetut lainmuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan puitepäätöksen edellyttämällä tavalla viimeistään 27 päivänä tammikuuta 2005.

Avainsanat: (asiasanat)
Ympäristörikos

Muut tiedot
HARE OM 034:00/2003

Sarjan nimi ja numero	ISSN	ISBN
Lausuntoja ja selvityksiä 2004:12	1458-7149	952-466-209-4

Kokonaissivumäärä	Kieli	Hinta	Luottamuksellisuus
			julkinen

Jakaja	Kustantaja
Oikeusministeriö	Oikeusministeriö

PRESENTATIONSBLAD

J U S T I T I E M I N I S T E R I E T

Utgivningsdatum
19.3.2004

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen om miljöbrottOrdförande och sekreterare lagstiftningsrådetJarmo Hirvonen	Typ av publikation Arbetsgruppens betänkande Uppdragsgivare Justitieministeriet Datum då organet tillsattes 3.12.2003

Publikation (även den finska titeln)
Betänkande av arbetsgruppen om miljöbrott (Ympäristön suojelu rikosoikeudellisin keinoin)

Publikationens delar

Referat
Arbetsgruppens betänkande innehåller ett förslag till en regeringsproposition om genomförande av Europeiska unionens rambeslut om miljöbrott, om godkännande av Europarådets konvention om skydd av miljön genom strafflagen, om en lag om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen och om ändring av strafflagen och vissa andra lagar. I betänkandet föreslås det att riksdagen skall godkänna konventionen och samtycka till vissa reservationer till den.

I den proposition som ingår i betänkandet föreslås det att straffansvaret för juridiska personer skall utvidgas till vissa brott mot liv och hälsa, vissa allmänfarliga brott och vissa brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet. Dessutom föreslås vissa preciserande ändringar till strafflagens 48 kap. 1 § om miljöförstöring och 48 kap. 5 § vad gäller naturskyddsbrottsrekvisiten. Till skogslagen, marktäktslagen, markanvändnings- och bygglagen, vattenlagen och miljöskyddslagen föreslås ändringar som preciserar tillsynsmyndigheternas skyldighet att till polisen anmäla miljöbrott som de konstaterat. Dessutom föreslås vissa, närmast tekniska ändringar av dessa lagar.

Meningen är att de föreslagna lagarna skall träda i kraft i enlighet med rambeslutet senast den 27 januari 2005.

Nyckelord
Miljöbrott

Övriga uppgifter
HARE OM 034:00/2003

Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2004:12		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-209-4
Sidoantal	Språk	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 3 päivänä joulukuuta 2003 työryhmän valmistelemaan ehdotusta hallituksen esitykseksi ympäristön suojelua rikosoikeudellisin keinoin koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi sekä Euroopan unionin ympäristörikospuitepäätöksen täytäntöönpanemiseksi. Työryhmän tuli selvittää, edellyttikö yleissopimuksen voimaansaattaminen ja puitepäätöksen kansallinen täytäntöönpano voimassa olevan lainsäädännön muuttamista. Työryhmän tuli tehdä ehdotukset tarpeellisiksi muutoksiksi rikoslakiin ja muihin lakeihin.

Työryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Jarmo Hirvonen oikeusministeriöstä sekä jäseninä valtionsyyttäjä Matti Nissinen Valtakunnansyyttäjänvirastosta, lainsäädäntöneuvos Mika Seppälä oikeusministeriöstä ja ylitarkastaja Elise Sahivirta ympäristöministeriöstä. Hirvonen toimi myös työryhmän sihteerinä.

Työryhmä kokoontui neljä kertaa.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittavasti luovuttaa mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä päivänä maaliskuuta 2004

Jarmo Hirvonen Matti Nissinen

Elise Sahivirta Mika Seppälä

Hallituksen esitys Eduskunnalle Euroopan unionin ympäristörikospuitepäätöksen täytäntöönpanemiseksi, ympäristön suojelua rikosoikeudellisin keinoin koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi, laiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä rikoslain ja eräiden muiden lakien muuttamiseksi.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Strasbourgissa 4 päivänä marraskuuta 1998 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin sekä antaisi suostumuksensa eräiden varaumien tekemiseen.

Yleissopimus tulee kansainvälisesti voimaan, kun kolme valtiota on ilmaissut suostumuksensa tulla sopimuksen sitomaksi. Yleissopimuksen allekirjoittaneista 13 valtiosta toistaiseksi vain Viro on ilmoittanut suostumuksensa tallettamalla ratifioimiskirjansa 26 päivänä huhtikuuta 2002 Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

Yleissopimus sisältää määräyksiä sellaisesta ympäristöön tai ihmisiin kohdistuvasta vaarallisesta toiminnasta, jonka sopimuspuolet sitoutuvat kriminalisoimaan kansallisessa lainsäädännössään. Sopimus sisältää määräyksiä ympäristörikoksista säädettävistä rangaistuksista, sopimuspuolten lainkäyttövallasta, omaisuuden ja hyödyn menetetyksi tuomitsemisesta, oikeushenkilön rangaistusvastuusta, kansallisten viranomaisten välisestä yhteistyöstä sekä kansainvälisestä yhteistoiminnasta.

Suomen lainsäädäntö täyttää pääosin yleissopimuksen asettamat vaatimukset.

Euroopan unionin neuvosto on 27 päivänä tammikuuta 2003 tehnyt puitepäätöksen ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin. Puitepäätös vastaa sisällöltään pääosin yleissopimusta.

Yleissopimuksen voimaansaattaminen ja puitepäätöksen täytäntöönpano edellyttävät oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentamista eräisiin henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin, yleisvaarallisiin rikoksiin ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantaviin rikoksiin. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi eräitä voimassa olevaa lainsäädäntöä täsmentäviä muutoksia rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitetun ympäristön turmelemisen ja saman luvun 5 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistöön, metsälakiin, maa-aineslakiin, maankäyttö- ja rakennuslakiin,

vesilakiin ja ympäristönsuojelulakiin. Ehdotetut lainmuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan puitepäätöksen edellyttämällä tavalla viimeistään 27 päivänä tammikuuta 2005.

Esitykseen sisältyy ehdotus laiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

SISÄLLYSLUETTELO

YLEISPERUSTELUT ... 9
1. Johdanto ... 9
2. Nykytila ... 11
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö ... 11
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja Euroopan unionin lainsäädäntö 13
2.3 Nykytilan arviointi ... 14
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset ... 15
3.1 Tavoitteet ... 15
3.2 Keskeiset ehdotukset ... 17
4. Esityksen vaikutukset ... 18
4.1 Tavoitellut vaikutukset ... 18
4.2 Taloudelliset vaikutukset ... 19
5. Asian valmistelu ... 19
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT ... 21
1.Yleissopimus ja puitepäätös ... 21
1.1 Määritelmät ... 21
1.2 Tahalliset rikokset ... 23
1.3 Tuottamukselliset rikokset ... 37
1.4 Muut rikokset ja hallinnolliset rikkomukset ... 37
1.5 Lainkäyttövalta ... 44
1.6 Rangaistukset ... 46
1.7 Osallisuus ja yllytys ... 49
1.8 Toimenpiteet menetetyksi tuomitsemisessa ... 50
1.9 Ympäristön palauttaminen entiseen tilaansa ... 51
1.10 Oikeushenkilön rangaistusvastuu ... 52
1.11 Viranomaisten välinen yhteistyö ... 54
1.12 Ryhmien oikeus osallistua rikosoikeudenkäyntiin ... 57
1.13 Kansainvälinen yhteistyö ... 58
1.14 Yleissopimuksen voimaantulo ... 59
1.15 Yleissopimukseen liittyminen ... 59
1.16 Yleissopimuksen alueellinen soveltaminen ... 59
1.17 Yleissopimuksen suhde muihin yleissopimuksiin ja sopimuksiin ... 60
1.18 Yleissopimuksen varaumat ... 60
1.19 Yleissopimuksen muuttaminen ... 61
1.20 Yleissopimusta koskevien riitojen ratkaiseminen ... 61
1.21 Yleissopimuksen irtisanominen ... 61
1.22 Yleissopimuksesta johtuvat ilmoitukset ... 61
1.23 Rikoksen johdosta luovuttaminen ja syytteeseen paneminen ... 62
1.24 Puitepäätöksen täytäntöönpano ... 63

1.25 Puitepäätöksen alueellinen soveltaminen 63
2. LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT 63
2.1 Laki rikoslain muuttamisesta 63
Rikoslaki 21 luku 19 § 63
Rikoslaki 34 luku 13 § 64
Rikoslaki 44 luku 17 § 65
Rikoslaki 48 luku 1 § 67
Rikoslaki 48 luku 5 § 69
2.2 Lait ympäristönsuojelulain 94 §:n, vesilain 21 luvun 2 §:n, metsälain 22 §:n, maa-aineslain 18 §:n ja maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:n muuttamisesta 70
3. Voimaantulo 71
4. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus 72
5. Säätämisjärjestys 73
LAKIEHDOTUKSET 75
1. Laki ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta 75
3. Laki ympäristönsuojelulain 94 §:n muuttamisesta 79
4. Laki vesilain 21 luvun 2 §:n muuttamisesta 80
5. Laki metsälain 22 §:n muuttamisesta 81
6. Laki maa-aineslain 18 §:n muuttamisesta 82
7. Laki maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:n muuttamisesta 83
LAGFÖRSLAG 84
1. Lag om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i Europarådets konvention om skydd av miljön genom strafflagen 84
2. Lag om ändring av strafflagen 85
3. Lag om ändring av 94 § miljöskyddslagen 88
4. Lag om ändring av 21 kap. 2 § vattenlagen 89
5. Lag om ändring av 22 § skogslagen 90
6. Lag om ändring av 18 § marktäktslagen 91
7. Lag om ändring av 186 § markanvändnings- och bygglagen 92
Liite 93
Rinnakkaistekstit 93
rikoslain muuttamisesta 93
ympäristönsuojelulain 94 §:n muuttamisesta 96
vesilain 21 luvun 2 §:n muuttamisesta 97
metsälain 22 §:n muuttamisesta 98
maa-aineslain 18 §:n muuttamisesta 99
maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:n muuttamisesta 100
SOPIMUSTEKSTI 101

YLEISSOPIMUS YMPÄRISTÖN SUOJELUSTA RIKOSOIKEUDELLISIN KEINOIN 101
JOHDANTO-OSA 101
CONVENTION ON THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT THROUGH CRIMINAL LAW 110

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Esityksen tarkoituksena on saattaa voimaan 4 päivänä marraskuuta 1998 allekirjoitettu Euroopan neuvoston yleissopimus ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin, jäljempänä yleissopimus, sekä panna täytäntöön Euroopan unionin neuvoston ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin tekemä puitepäätös (EYVL L 29, 5.2.2003, s. 29), jäljempänä puitepäätös.

Yleissopimuksella on pyritty törkeimpiä ympäristörikoksia koskevan rikosoikeudellisen sääntelyn yhdenmukaistamiseen. Pyrkimyksenä on, etteivät ympäristöstä piittaamattomat henkilöt ja yritykset voisi löytää toimintaympäristöä, jossa ympäristön turmeleminen ei olisi rangaistavaa tai sitä koskisivat lievemmät rangaistussäännökset kuin muualla. Ympäristörikokset ovat tyypillisesti vaikutuksiltaan kansainvälisiä. Laittomat päästöt siirtyvät helposti valtioiden rajojen yli. Yleissopimuksella on pyritty helpottamaan valtioiden välistä yhteistyötä tilanteissa, joissa rikosten vaikutukset ulottuvat useiden valtioiden alueelle.

Yleissopimuksen ovat allekirjoittaneet Suomen lisäksi Itävalta, Belgia, Tanska, Viro, Ranska, Saksa, Kreikka, Islanti, Italia, Luxemburg, Romania ja Ruotsi, jotka ovat kaikki Euroopan neuvoston jäsenmaita. Allekirjoittajamaista vain Viro on ratifioinut sopimuksen. Myös Euroopan neuvoston ulkopuoliset maat voivat liittyä sopimukseen.

Euroopan unionin jäsenmaat ovat pitäneet tärkeänä, että myös Euroopan unionin puitteissa kehitetään säännöksiä ja yhteistyötä ympäristörikosten estämiseksi, niiden selvittämiseksi ja rikosvastuun toteuttamiseksi. Euroopan neuvoston yleissopimusta ei ole pidetty riittävän tehokkaana ja nopeana välineenä yhteisten tavoitteiden saavuttamisessa. Koska yleissopimuksen yleinen hyväksyminen Euroopan unionin jäsenmaiden piirissä ei näyttänyt todennäköiseltä, Tanska teki helmikuussa 1999 ehdotuksen yhteisiksi toimiksi vakavan ympäristörikollisuuden torjumiseksi (U 16/1999 vp - LaVL 4/1999 vp). Ehdotuksessa pääosin toistettiin yleissopimukseen sisältyvät määräykset. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen tullessa voimaan ehdotus muutettiin sisällöltään jonkin verran muokattuna puitepäätösehdotukseksi (LaVL 4/2001 vp ja 14/2001 vp).

Euroopan yhteisöjen komissio teki maaliskuussa 2001 Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 175 artiklan 1 kohdan perusteella ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin (U 52/2001 vp – LaVL 13/2001 vp). Komission mukaan rikosoikeudellisten seuraamusten säätämisvelvoite ympäristön suojelun alalla kuuluu

Euroopan yhteisön toimivaltaan, koska yhteisön perustamissopimuksen 175 artiklan 1 kohdan nojalla ympäristön suojelu kuuluu yhteisön toimivaltaan.

Euroopan unionin neuvosto katsoi, ettei yhteisöllä ollut toimivaltaa antaa rikosoikeudellisia normeja I pilarin instrumentilla. Direktiiviehdotusta ei siksi hyväksytty. Neuvosto kuitenkin täydensi puitepäätösluonnosta sisällyttämällä siihen eräät direktiiviehdotuksessa rangaistaviksi ehdotetut teot. Neuvosto teki 27 tammikuuta 2003 puitepäätöksen ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin. Puitepäätös perustuu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen määräyksiin. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 34 artiklan mukaan neuvosto voi tehdä puitepäätöksiä jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä.

Puitepäätökset velvoittavat saavutettavaan tulokseen nähden, mutta jättävät kansallisten viranomaisten harkittavaksi muodon ja keinot. Puitepäätöksellä ei ole välitöntä oikeusvaikutusta, vaan se saatetaan voimaan kansallisin lainsäädäntötoimin. Nyt kysymyksessä olevassa puitepäätöksessä on asetettu ympäristörikossäännöksiä koskevat vähimmäisvaatimukset. Tarkoituksena on tehostaa ympäristönsuojelua velvoittamalla jäsenvaltiot harmonisoimaan rikostunnusmerkistöjä, rikosoikeudellisia seuraamuksia ja oikeushenkilöiden rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä. Kukin jäsenvaltio voi kansallisessa lainsäädännössään antaa rikosoikeudellisia säännöksiä, jotka menevät pidemmälle kuin puitepäätöksessä asetetut vähimmäisvaatimukset.

Komissio nosti 15 huhtikuuta 2003 Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa neuvostoa vastaan kanteen (C-176/03), jossa vaaditaan puitepäätöksen kumoamista. Kanteen mukaan puitepäätöksen sisältämät toimenpiteet kuuluvat Euroopan yhteisön toimivaltaan eivätkä jäsenvaltioiden Euroopan unionin III-pilarissa harjoittaman yhteistyön alaan. Komissio katsoo, että oikea oikeusperusta puitepäätökseen sisältyvien säännösten antamiseksi on Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 175 artikla, joka on yhteisön ympäristöpolitiikan oikeusperusta.

Suomi, Espanja, Saksa, Kreikka, Ranska, Irlanti, Ruotsi, Alankomaat, Tanska, Portugali ja Yhdistynyt kuningaskunta esiintyvät asiassa väliintulijoina tukeakseen neuvostoa. Euroopan parlamentti puolestaan tukee väliintulijana komissiota.

Suomi tukee (UM:HEL 1031-90) asiassa neuvoston vaatimusta kanteen hylkäämisestä. Suomi yhtyy neuvoston näkemykseen siitä, ettei yhteisön säädösinstrumenttiin voida sijoittaa rikosoikeudellisia säännöksiä. Näin ollen neuvosto toimi Suomen näkemyksen mukaan oikein antaessaan ympäristön suojelua rikosoikeudellisin keinoin koskevat säännökset Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osaston määräyksiin perustuvalla puitepäätöksellä. Suomen väliintulokirjelmässä todetaan, että neuvoston toimivalta lähentää rikosasioita

koskevia jäsenvaltioiden säännöksiä perustuu ennen muuta Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 29 artiklaan sekä 31 artiklan e alakohdan määräykseen. Kirjelmässä todetaan myös, ettei yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että Euroopan yhteisöllä olisi rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevaa toimivaltaa.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä oleva komission ja neuvoston välinen riita ei koske ympäristörikoksia koskevan sääntelyn sisältöä vaan toimivaltakysymyksiä. Prosessin lopputuloksella ei ole suoranaista vaikutusta tähän esitykseen. Mikäli ympäristön suojelusta annetaan myöhemmin direktiivi, sen sisältö vastannee pääosin puitepäätöksen sisältöä.

2. Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Ympäristö nauttii Suomessa perustuslain suojaa. Hallitusmuodon muuttamisesta annetulla lailla (969/1995) lisättiin perusoikeuksien joukkoon ympäristöä koskeva 14 a §. Uuden perustuslain 20 §:ssä on vastaavansisältöinen säännös. Säännös korostaa yhtäältä jokaisen vastuuta ympäristöstä ja velvoittaa toisaalta julkista valtaa turvaamaan jokaiselle oikeuden terveelliseen ympäristöön ja mahdollisuuden vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Rikoslain kokonaisuudistuksen toisessa vaiheessa vuonna 1995 rikoslakiin otettiin ympäristörikoksia koskeva 48 luku (578/1995). Tällä haluttiin korostaa ympäristöä vahingoittavien tekojen erityistä moitittavuutta ja korostaa ympäristön asemaa suojattuna oikeushyvänä. Uusilla säännöksillä korvattiin osa erityislainsäädäntöön kuuluneista rikossäännöksistä. Vankeusuhkaiset rangaistussäännökset keskitettiin rikoslain kokonaisuudistuksen tavoitteiden mukaisesti rikoslakiin. Erityislakeihin jäi kuitenkin joukko sakonuhkaisia kriminalisointeja.

Rikoslain 48 luvun 1 §:ssä säädetty ympäristön turmeleminen on tunnusmerkistöltään luvun perusrikos. Ympäristön turmelemisesta on tuomittava muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksityistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Rikoslain 48 luku sisältää myös ympäristön turmelemisen törkeää tekomuotoa koskevan säännöksen (2 §). Luvussa on lisäksi omat säännöksensä

ympäristörikkomuksesta (3 §) ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta (4 §). Luvussa on myös kaksi erityiskriminalisointia: luonnonsuojelurikos (5 §) ja rakennussuojelurikos (6 §). Luvun muut säännökset koskevat vastuun kohdentumista (7 §), vanhentumista (8 §) ja oikeushenkilön rangaistusvastuuta (9 §). Rangaistussäännökset on kytketty aineelliseen ympäristölainsäädäntöön edellyttämällä tekojen tapahtuvan vastoin nimettyjä säännöksiä, ilman lupaa tai muuten oikeudettomasti.

Rikoslain 48 luvussa tai muuallakaan lainsäädännössä ei ole määritelty ympäristön käsitettä. On katsottu, että käsite on monilta osiltaan selvä ilman tarkempaa määrittelemistäkin. Ilmakehän, veden, maaperän, kasvillisuuden ja eläinten on katsottu kiistatta kuuluvan käsitteen piiriin. Ympäristöön kuuluviksi on laskettu myös maisemakokonaisuudet, olivat ne sitten luonnon tai ihmisen muovaamia, sekä rakennettu ympäristö. Yksittäisiä rakennuksiakin on voitu pitää ympäristön osina. Muut omaisuusarvot eivät sen sijaan kuulu 48 luvussa tarkoitetun ympäristön käsitteen piiriin, ellei niitä samalla voida pitää ympäristön osina.

Syyskuussa 2002 rikoslakiin lisättiin uusi 48 a luku (400/2002) luonnonvararikoksista. Luvussa säädetään metsästys-, kalastus- ja metsärikoksista, laittoman saaliin kätkemisestä, syyteoikeudesta sekä metsästyskiellosta. Metsästys-, kalastus- ja metsärikoksista säädettiin aikaisemmin asianomaisia oikeusaloja koskevissa laeissa. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun periaatteen mukaisesti rikoslain 48 a lukuun siirrettiin näitä rikoksia koskevat vankeusuhkaiset rangaistussäännökset. Samassa yhteydessä vanha rikoslain 44 luku korvattiin uudella, terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevalla luvulla (515/2002).

Oikeushenkilö on nykyisin mahdollista tuomita rangaistukseen rikoslain 48 luvussa rangaistaviksi säädetyistä ympäristörikoksista. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ei sen sijaan kattavasti ulotu rikoslaissa rangaistaviksi säädettyihin henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin, yleisvaarallisiin rikoksiin ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantaviin rikoksiin.

Voimassa olevien säännösten mukaan ympäristönsuojeluviranomaisen tulee pääsääntöisesti tehdä ilmoitus havaitsemastaan rikollisesta menettelystään toimialallaan. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä silloin, jos rikos on vähäinen ja jos sillä ei ole loukattu yleistä etua. Tyypillisesti kyse on silloin jonkin ympäristöllisen luvan ehtojen vähäiseksi arvioidusta rikkomisesta.

Ympäristörikoksissa on Suomessa useimmiten kyse romun, ympäristölle vaarallisten nesteiden tai lietteiden, pilaantuneiden maamassojen, purkujätteiden tai muun jätteen epäasianmukaisesta käsittelystä, useimmissa tapauksissa jättämisestä toisen

omistuksessa olevalle alueelle, varsin usein metsään. Suuressa osassa tapauksissa jätteistä on yksinkertaisesti haluttu päästä eroon ilman asianmukaisen käsittelyn edellyttämiä kustannuksia ja vaivannäköä.

Vain osa ympäristörikoksista tulee poliisin tietoon. Käytännössä on niin, että mitä haitallisemman ja näkyvämmän ympäristöllisen seuraamuksen aiheutumisesta on kysymys sitä suuremmalla todennäköisyydellä se saatetaan tavalla tai toisella myös poliisin tietoon ja tutkintaan. Tieto poliisille voi tulla kolmea eri kautta: 1) poliisin omana havaintona, 2) muun valvontaviranomaisen ilmoituksena tai 3) joltakin yksityiseltä henkilöltä tai yhteisöltä. Käytännössä viimeksi mainittu ilmitulomekanismi on yleisin.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja Euroopan unionin lainsäädäntö

Ympäristösektorilla on lukuisia kahdenvälisiä ja monenkeskisiä valtiosopimuksia. Ympäristöoikeuden normipohjan kansainvälistyminen on otettava huomioon myös ympäristörikossäännöksiä laadittaessa ja sovellettaessa. Sopimusten määräykset ovat voimaansaattamisen jälkeen osa kansallista oikeusjärjestystä.

Ympäristöasioiden asema on korostunut Euroopan unionissa jatkuvasti ja tällä hetkellä ympäristöoikeus on olennainen osa yhteisöoikeutta. Yhteisön asetukset ovat jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta. Asetusten säännösten toistaminen kansallisessa lainsäädännössä ei ole sallittua. Toisaalta laillisuusperiaate kuitenkin edellyttää, että rangaistava käyttäytyminen määritellään eduskuntalaissa. Ristiriita on pyritty ratkaisemaan siten, että rangaistussäännösten tunnusmerkistöissä viitataan suoraan yhteisön asetuksen artikloihin. Lisäksi kriminalisoinnin sisältävässä säännöksessä on jonkinlainen asiallinen luonnehdinta rangaistavasta teosta. Kun yhteisön direktiivejä saatetaan kansallisesti voimaan, kansallisiin säädöksiin sitä vastoin tehdään direktiivin edellyttämät muutokset. Vallitsevan käsityksen mukaan direktiivi ei saa sisältää kriminalisointivelvoitteita.

Euroopan unionin jäsenvaltioita sitoo niin sanottu assimilaatioperiaate. Sen mukaan yhteisöoikeuden rikkomisista säädettävien seuraamusten tulisi olla aineellisilta ja menettelyllisiltä edellytyksiltään samankaltaisia kuin vastaavan kansallisen normin rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset.

Ympäristörikosoikeus on kaikkialla enemmän tai vähemmän sidoksissa aineelliseen ympäristöoikeuteen. Tätä ilmiötä kutsutaan hallintoaksessorisuudeksi. Itsenäisiä, täysin aineellisesta ympäristöoikeudesta riippumattomia, autonomisia rangaistussäännöksiä käytetään ympäristörikosoikeudessa kansainvälisesti yleensä

yleisvaarallisten tai konkreettista hengen tai terveyden vaaraa aiheuttavien tekojen kriminalisoinneissa. Tällainen kriminalisointi on esimerkiksi Saksan rikoslain § 330 a, joka koskee vakavaa terveyden vaarantamista myrkyllisillä päästöillä. Samoin Itävallan ympäristörikoksia koskevien säännösten mukaan konkreettista vaaraa aiheuttava ympäristörikos on rangaistava riippumatta siitä, onko toimintaan saatu viranomaisen lupa vai ei.

Suhtautuminen oikeushenkilön rangaistusvastuuseen vaihtelee eri maiden välillä suuresti. Irlannissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhteisövastuu on pitkälle kehittynyttä ja Alankomaissa ja Tanskassakin järjestelmä on ollut käytössä pitkään. Sen sijaan Luxemburgissa, Portugalissa, Espanjassa, Itävallassa ja Saksassa oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei ympäristörikosten osalta vielä ole toteutettu. Euroopan unionin neuvoston rikosoikeuden alalla antamat puitepäätökset edellyttävät säännönmukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuun toteuttamista.

Ruotsissa ympäristönsuojeluviranomaisen tulee ilman sille annettua harkintavaltaa tehdä ilmoitus havaitsemastaan rikollisesta menettelystä toimialallaan. Ilmoitus on nykyisin tehtävä kaikista tietoon tulleista tapauksista. Harkintavallan poistaminen muutama vuosi sitten aiheutti valvontaviranomaisilta tulleiden ilmoitusten moninkertaistumisen.

2.3 Nykytilan arviointi

Ympäristöarvojen loukkaamista koskevat vankeusuhkaiset kriminalisoinnit sisältyvät pääasiassa rikoslain 48 lukuun. Rikoslain 48 luku on kokonaisuutena arvioiden moderni ja kattava. Vaarallisia aineita sisältävillä päästöillä tai muilla ympäristöä vaarantavilla tai vahingoittavilla rikoksilla voidaan loukata myös ihmisyksilöiden perinteisiä suojattuja oikeuksia kuten omaisuutta tai fyysistä koskemattomuutta. Näiden oikeushyvien loukkauksia koskevia rangaistussäännöksiä on rikoslain 21 luvussa (henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset), 34 luvussa (yleisvaaralliset rikokset) ja 44 luvussa (terveyttä ja turvallisuutta vaarantavat rikokset).

Oikeushenkilön rangaistusvastuu koskee nykyisin rikoslain 48 luvussa tarkoitettuja rikoksia, muttei yleensä 21, 34 ja 44 luvussa tarkoitettuja rikoksia. Esimerkiksi vaarallisten aineiden päästö saattaa kuitenkin täyttää 48 luvussa tarkoitetun rikoksen tunnusmerkistön lisäksi myös muun rikoksen tunnusmerkistön. On epäjohdonmukaista, ettei oikeushenkilön rangaistusvastuu tällöin koske kumpaankin rikosta.

Rikoslain 48 luvussa tarkoitetusta ympäristön turmelemisesta ei ole kysymys, kun pelkästään ympäristön käsitteeseen kuulumatonta omaisuutta vahingoitetaan esimerkiksi päästöllä. Jos tällainen teko ei ole tahallinen tai jos konkreettista vahinkoa ei ole aiheutunut, kysymys ei myöskään voi olla rikoslain 35 luvussa tarkoitetusta vahingonteosta. Muutkaan rikoslain säännökset eivät välttämättä sovellu tällaiseen tapaukseen. Rangaistavan menettelyn kenttä ei siten tältä osin nykyisellään ole täysin kattava.

Ympäristöön joko yksinomaan tai muiden suojeltavien oikeushyvien ohella kohdistuvat teot on pääsääntöisesti kriminalisoitu ainoastaan tahallisina tai törkeän tuottamuksellisina. Tuottamukselliseenkin ympäristösäännösten rikkomiseen liittyy kuitenkin mahdollisuus erilaisten hallinnollisten seuraamusten määräämiseen.

Valvontaviranomaisille kuuluva harkintavalta ympäristörikosta koskevasta rikosilmoituksesta päätettäessä on nykyisellään tarpeettoman laaja, mikä osaltaan saattaa olla syynä tehtyjen ilmoitusten suhteellisen vähäiseen määrään.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on yleissopimuksen voimaansaattaminen ja puitepäätöksen kansallisen täytäntöönpano sekä tästä johtuvien muutosten tekeminen lainsäädäntöön. Samassa yhteydessä ehdotetaan myös eräitä muita täsmentäviä lainmuutoksia, jotka eivät suoraan johdu yleissopimuksesta tai puitepäätöksestä.

Vaikka ympäristön suojelua koskeva lainsäädäntö on Euroopan unionin jäsenmaissa hyvin pitkälle harmonisoitu, säännösten rikkomisista aiheutuvat rikosoikeudelliset seuraamukset vaihtelevat maittain. Ympäristön suojelemiseksi annettujen normien rikkomista ei ole kaikkialla kattavasti kriminalisoitu. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei myöskään ole kaikkialla toteutettu.

Nyt kysymyksessä oleva esitys on osa Euroopan neuvoston jäsenmaiden piirissä ja Euroopan unionissa toteutettavaa järjestelyä, jolla pyritään saattamaan Euroopan unionin uusien ja vanhojen jäsenmaiden sekä myös mahdollisimman monien muiden maiden ympäristörikoslainsäädäntö eurooppalaiselle minimitasolle. Ottaen huomioon Suomen maantieteellinen sijainti ja se, että ympäristörikoksista aiheutuvat haitat helposti siirtyvät rajojen yli, Suomen kannalta on erityisen tarpeellista, että ympäristörikoslainsäädännön vähimmäistaso mahdollisimman pian saavutetaan

uusissa Euroopan unionin jäsenmaissa ja mahdollisimman suuressa määrin myös muualla.

Monet ympäristörikoksista tehdään taloudellisista vaikuttimista ja useimmiten kustannusten säästämiseksi. Kun yritysten sijoittautuminen Euroopan unionissa on vapaata, on tärkeää, että jäsenmaiden ympäristörikossäännöstö on riittävästi harmonisoitu. Muussa tapauksessa ympäristöä saastuttava toiminta saattaa hakeutua oikeudellisesti kehittymättömämpiin maihin. Haitalliset seuraukset näkyvät kuitenkin kaikkialla.

Kansainvälisen ympäristörikosoikeudellisen sääntelyn vähimmäistason saavuttamiseen liittyvät tavoitteet eivät suoranaisesti liity jo ennestään varsin kattavan ja modernin kotimaisen ympäristörikoslainsäädännön muuttamiseen. Kansainvälisen yhteistyön osana kotimaiseen lainsäädäntöön on kuitenkin tehtävä eräitä muutoksia. Tärkein muutos on oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentaminen.

Yhteiskunnallinen ja taloudellinen toiminta sekä julkinen hallinto perustuvat nykyisin monimutkaisiin organisaatiorakenteisiin. Ympäristöä vaarantava toiminta ei ole ainakaan suurimmissa yhteisöissä samastettavissa tiettyjen johtavassa asemassa olevien henkilöiden päätöksentekoon ja päätösten toteuttamiseen, vaan se on usein tulosta monien yhteisössä toimivien henkilöiden vuorovaikutuksesta. Suurimmissa liikeyrityksissä strateginen ja jokapäiväinen operatiivinen johtaminen ovat eriytyneet toisistaan. Sellaisen yrityksen toiminnassa tapahtuneista rikoksista joutuvat rangaistusvastuuseen lähinnä operatiiviseen johtoon kuuluvat henkilöt ja heidän alaisensa.

Yleissopimuksen voimaansaattaminen ja puitepäätöksen täytäntöönpano edellyttävät oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentamista ympäristöön liittyviin henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin, yleisvaarallisiin rikoksiin ja terveyttä tai turvallisuutta vaarantaviin rikoksiin. Erityisesti viimeksi mainitut teot voidaan vaikutuksiltaan usein rinnastaa ympäristörikoksiin ja niitä tehdään tyypillisesti oikeushenkilön muodossa tapahtuvassa toiminnassa. Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottaminen näihin rikoksiin on perusteltua.

Määriteltäessä rangaistavan menettelyn rajoja yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä on lähdetty siitä, että päästöjä koskevia rangaistussäännöksiä sovellettaisiin vain merkittäviin päästöihin, jotka voidaan todeta yksityis- tai oikeushenkilön aiheuttamiksi. Määräyksiä ei sovellettaisi hajakuormituslähteistä kuten liikenteestä ja pientalojen lämmityksestä aiheutuvaan saastumiseen, vaikka niiden tosiasiallinen merkitys ympäristön kannalta onkin suuri.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Yleissopimus ja puitepäätös edellyttävät, että kaikkein törkeimpien, hengelle tai terveydelle vaarallisten, tahallisten ympäristörikosten kohdalla irtaudutaan hallintoaksessorisuudesta eli sidonnaisuudesta aineellisen ympäristölainsäädäntöön. Käytännössä kysymys on teoista, jotka täyttävät sekä rikoslain 21 luvussa tarkoitetun henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tunnusmerkistön että rikoslain 48 luvussa tarkoitetun ympäristörikoksen tunnusmerkistön. Ensin mainitut tunnusmerkistöt eivät luonnollisestikaan edellytä hallintoaksessorisuutta, joten voimassa oleva lainsäädäntö täyttää tältä osin yleissopimuksen ja puitepäätöksen asettamat vaatimukset.

Koska yleissopimus ja puitepäätös edellyttävät oikeushenkilön rangaistusvastuun toteuttamista kaikkien vakavien ympäristörikosten osalta, ehdotetaan oikeushenkilön vastuun ulottamista koskemaan myös rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädettyä tappoa, murhaa, surmaa, pahoinpitelyä, törkeää pahoinpitelyä, kuolemantuottamusta, törkeää kuolemantuottamusta, vammantuottamusta, törkeää vammantuottamusta ja vaaran aiheuttamista, 34 luvussa rangaistavaksi säädettyä terveyden vaarantamista, törkeää terveyden vaarantamista ja ydinräjähderikosta sekä 44 luvussa rangaistaviksi säädettyä terveysrikosta, ydinenergian käyttörikosta, räjähderikosta, varomatonta käsittelyä ja vaarallisten aineiden kuljetusrikosta.

Rikoslain 48 luvussa tarkoitetun ympäristön pilaantumisen käsitettä ei ole rikoslaissa määritelty. Selvää kuitenkin on, etteivät kaikki omaisuusesineet kuten esimerkiksi koneet, laitteet ja ajoneuvot välttämättä nykyisin kuulu ympäristön käsitteen piiriin. Yleissopimus ja puitepäätös edellyttävät laittoman päästön kriminalisointia, jos päästö aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa huomattavaa vahinkoa mille tahansa omaisuudelle. Sen vuoksi ja myös rikosoikeudelle asetetun täsmällisyysvaatimuksen johdosta ehdotetaan sen täsmentämistä, mitä rikoslaissa tarkoitetaan ympäristön pilaantumisella. Ehdotuksen mukaan tämä tapahtuisi siten, että rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu ympäristön pilaantuminen kytkettäisiin sisällöltään ympäristönsuojelulain 3 §:n mukaiseen ympäristön pilaantumisen määritelmään.

Ympäristönsuojelulain 3 §:n mukaan ympäristön pilaantumisella tarkoitetaan sellaista ihmisen toiminnasta johtuvaa aineen, energian, melun, tärinän, säteilyn, valon, lämmön tai hajun päästämistä tai jättämistä ympäristöön, jonka seurauksena aiheutuu joko yksin tai yhdessä muiden päästöjen kanssa:

a) terveyshaittaa;
b) haittaa luonnolle ja sen toiminnoille;
c) luonnonvarojen käyttämisen estymistä tai melkoista vaikeutumista;
d) ympäristön yleisen viihtyisyyden tai erityisten kulttuuriarvojen vähentymistä;

e) ympäristön yleiseen virkistyskäyttöön soveltuvuuden vähentymistä;
f) vahinkoa tai haittaa omaisuudelle taikka sen käytölle; tai
g) muu näihin rinnastettava yleisen tai yksityisen edun loukkaus.

Säännöksiä, jotka koskevat valvontaviranomaisen velvollisuutta tehdä havaitsemastaan ympäristörikoksesta ilmoitus poliisille, ehdotetaan täsmennettäviksi yleissopimuksen vaatimusten johdosta sekä myös käytännön soveltamistilanteisiin liittyvän tulkinnanvaraisuuden vähentämiseksi. Ympäristönsuojelulain 94 §:ää, vesilain 21 luvun 2 §:ää, metsälain 22 §:ää, maa-aineslain 18 §:ää ja maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:ää ehdotetaan muutettaviksi niin, että säännöksistä poistetaan käytännössä hankalaksi osoittautunut maininta yleisen edun vaatimuksista. Säännöksiä ehdotetaan myös yhdenmukaistettaviksi siten, että valvontaviranomaisen ilmoitus kaikissa tapauksissa tehtäisiin poliisille esitutkinnan suorittamista varten eikä viralliselle syyttäjälle kuten metsälain 22 §:ssä ja maa-aineslain 18 §:ssä nykyisin on säädetty.

4. Esityksen vaikutukset

4.1 Tavoitellut vaikutukset

Ympäristön suojeluun liittyvien velvoitteiden noudattamisessa asenteilla ja arvomaailmalla on keskeinen merkitys. Suuri merkitys on myös valvonnan riittävyydellä, kiinnijäämisriskin suuruudella ja sillä, että velvoitteiden noudattaminen tehdään yhteiskunnalliseen infrastruktuurin kuuluvin keinoin käytännössä helpoksi. Viimeksi mainittu seikka liittyy ennen muuta jätteiden ja ongelmajätteiden asianmukaiseen käsittelyyn. Asenteiden ja arvomaailman kehittämisessä myös rikosoikeudella on oma osansa. Kriminalisointi osoittaa tiettyyn menettelyyn liittyvän yhteiskunnallisen paheksuttavuuden. Rangaistusasteikko kuvaa, miten paheksuttavasta menettelystä kunkin rikostyypin kohdalla on kysymys.

Ympäristönkäytön ohjausjärjestelmämme perustuu pääasiassa hallinnollis-oikeudelliseen ohjaukseen. Keskeisiä ohjauskeinoja ovat ennakkovalvonnalliset luvat ja ilmoitukset sekä yleiset normit, kuten määräykset ja ohjeet. Hallinnollisella valvonnalla ja hallinnollisilla toimenpiteillä on ympäristönsuojelun edistämisessä ainakin ammattimaisessa toiminnassa käytännössä suurempi merkitys kuin rikosoikeudellisilla sanktiolla. Erilaisilla ilmoitus- ja lupajärjestelmillä, viranomaisten tarkastuksilla, omavalvontavelvoitteilla ja näihin liittyvillä viranomaisten määräyksillä, kielloilla ja uhkasakoilla ohjataan toimintaa, jolla on ympäristövaikutuksia. Rangaistussäännöksiin joudutaan turvautumaan harvoin. Ne

ovat kuitenkin tarpeen viimesijaisena puuttumismahdollisuutena silloin, kun muita keinoja ei enää ole jäljellä.

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta laajentamalla pyritään osaltaan edistämään ympäristölainsäädännön noudattamista sellaisessa taloudellisessa ja tuotannollisessa toiminnassa, johon liittyy ympäristöriskejä.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n tunnusmerkistön täsmentämisellä pyritään ennen muuta ympäristön pilaantumisen käsitteen selventämiseen ja siihen, ettei samoilla käsitteillä läheisesti toisiinsa liittyvissä ympäristönsuojelulaissa ja rikoslain 48 luvussa olisi eri sisältöä. Kysymys on osaltaan legaliteettiperiaatteeseen kuuluvan täsmällisyysvaatimuksen toteuttamisesta.

Valvontaviranomaisten ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösten täsmentämisellä pyritään valvontaviranomaisten päätöksenteon helpottamiseen, nykyistä yhdenmukaisempaan ilmoituskäytäntöön ja siihen, että ilmoituksen tekemisestä tulisi entistä selkeämpi pääsääntö.

4.2 Taloudelliset vaikutukset

Valvontaviranomaisten ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösten täsmentäminen johtaa todennäköisesti siihen, että rikosilmoituksia tehdään entistä enemmän. Tästä aiheutuu lisää työtä sekä valvontaviranomaisille että poliisille. Ympäristörikokset ovat usein tutkinnallisesti hankalia ja vaativat myös teknisiä resursseja sekä lähes aina syyttäjän osallistumista esitutkintaan. Rikosilmoitusten määrän kasvu saattaa johtaa myös syyteharkintaan ja tuomioistuinkäsittelyyn tulevien asioiden määrän kasvuun. Edellä mainitut seikat aiheuttavat jonkin verran lisätyötä kaikille ympäristörikosasioiden käsittelyyn osallistuville viranomaisille.

5. Asian valmistelu

Valtioneuvosto lähetti 10 päivänä kesäkuuta 1999 eduskunnalle valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:n mukaisesti kirjelmän (U 40/1999 vp) Tanskan ehdotuksesta yhteiseksi toiminnaksi vakavan ympäristörikollisuuden torjunnassa. Eduskunnan lakivaliokunta antoi ehdotuksesta lausunnon (LaVL 4/1999 vp). Oikeusministeriö lähetti 31 päivänä tammikuuta ja 10 päivänä syyskuuta 2001 eduskunnalle asiaa koskevat lisäselvitykset, joista lakivaliokunta antoi lausuntonsa (LaVL 4/2001 vp ja 14/2001 vp).

Valtioneuvosto lähetti 6 päivänä syyskuuta 2001 eduskunnalle perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti kirjelmän ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristön-
suojelusta rikosoikeudellisin keinoin (U 52/2001). Eduskunnan lakivaliokunta antoi ehdotuksesta lausunnon (LaVL 13/2001 vp).

Oikeusministeriö asetti 3 päivänä joulukuuta 2003 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin laatia ehdotus yleissopimuksen hyväksymiseksi ja puitepäätöksen täytäntöönpanemiseksi. Työryhmään puheenjohtajana ja sihteerinä toimi lainsäädäntöneuvos Jarmo Hirvonen oikeusministeriöstä sekä jäseninä valtionsyyttäjä Matti Nissinen Valtakunnansyyttäjänvirastosta, lainsäädäntöneuvos Mika Seppälä oikeusministeriöstä ja ylitarkastaja Elise Sahivirta ympäristöministeriöstä.

Työryhmä valmisteli virkatyönä luonnoksen hallituksen esitykseksi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1.Yleissopimus ja puitepäätös

1.1 Määritelmät

Yleissopimuksen 1 artikla
Puitepäätöksen 1 artikla

Yleissopimuksen 1 artikla sisältää eräitä sopimuksessa käytettyjä keskeisiä ilmaisuja koskevat määritelmät. Puitepäätöksen 1 artikla sisältää lähes vastaavat määritelmät. Yleissopimus ja puitepäätös eivät suoranaisesti edellytä niissä käytettyjen määritelmien sisällyttämistä kansalliseen lainsäädäntöön. Kun tarkoituksena kuitenkin on ympäristörikossäännösten harmonisointi, tulee kriminalisointeihin liittyvien keskeisten käsitteiden riittävässä määrin vastata toisiaan. Määritelmien identtisyyttä ei kuitenkaan edellytetä.

Yleissopimuksen 1 artiklan a kohdan mukaan ”laiton” tarkoittaa ympäristön suojelua varten annetun lain, hallinnollisen määräyksen tai toimivaltaisen viranomaisen tekemän päätöksen rikkomista. Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan kysymys on lakien ja sitä alempien säädösten sekä viranomaisten päätösten rikkomisesta. Säännösten ja päätösten tulee liittyä ympäristön suojeluun. Hallinnon sisäiset säännöt ja määräykset eivät kuulu käsitteen piiriin.

Puitepäätöksen 1 artiklan a kohdan mukaan laittomalla menettelyllä tarkoitetaan ympäristönsuojelua koskevan lain, hallinnollisen määräyksen tai toimivaltaisen viranomaisen tekemän päätöksen, myös niiden, joilla saatetaan voimaan Euroopan yhteisön oikeuden sitovia säännöksiä, rikkomista. Yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä käytetyt laittoman menettelyn määritelmät vastaavat siten sisällöltään toisiaan. Yleissopimuksessa käytetty määritelmä kattaa luonnollisesti myös sellaisten säännösten rikkomiset, joilla on saatettu voimaan yhteisön oikeuden sitovia säännöksiä, vaikka sitä ei nimenomaisesti olekaan todettu.

Suomessa ympäristörikosten tunnusmerkistöt on kytketty yhteen aineellisen ympäristölainsäädännön kanssa. Oikeusjärjestyksen johdonmukaisuuden kannalta olisikin kestämätöntä, jos rikosoikeus kieltäisi sen, minkä aineelliset ympäristönormit sallivat. Rangaistava menettely on siten lähtökohtaisesti aina aineellisen ympäristölainsäädännön vastaista toimintaa. Aineelliset normit on yleensä nimenomaisesti mainittu ympäristörikosten tunnusmerkistöissä. Ympäristön pilaantumista aiheuttavia laittomia päästöjä koskevassa rikoslain 48 luvun 1 §:n 1

momentissa ei kuitenkaan ole mainittu mitään nimenomaista säännöstä. Pykälän mukaan rangaistavaa on lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti aiheutettu säännöksessä tarkoitettu päästö.

Yleissopimuksen 1 artiklan b kohdan mukaan ”vedellä” tarkoitetaan kaikenlaista pohja- ja pintavettä, mukaan lukien järvien, jokien, valtamerien ja merien vedet. Puitepäätöksen 1 artiklan b kohta sisältää yleissopimuksen 1 artiklan b kohtaa vastaavan määritelmän.

Ympäristönsuojelulain (86/2000) 3 §:n mukaan vesistöllä tarkoitetaan vesilain (264/1961) 1 luvun 1 §:n 2 momentin mukaista vesialuetta ja 3 §:n mukaisia aluevesiä sekä pohjavedellä puolestaan maa- tai kallioperässä olevaa vettä. Vesilain mukaan vesistöjä ovat avopintaiset sisävesialueet luonnollisine ja keinotekoisine osineen. Muina kuin vesistöinä eli vesilain mukaisessa terminologiassa niin sanottuina pieninä vesinä pidetään ojaa, noroa ja sellaista vesiuomaa, jossa ei jatkuvasti virtaa vettä eikä runsasvetisimpänäkään aikana ole riittävästi vettä veneellä kulkua tai uiton toimittamista varten ja jota kalakaan ei voi sanottavassa määrässä kulkea, lähdettä sekä kaivoa ja muuta vedenottamoa, vesisäiliötä ja tekolammikkoa.

Rikoslakiin ei sisälly veden tai vesistön määritelmää. Ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta on olennaista, voidaanko veden katsoa kuuluvan ympäristön käsitteen piiriin. Selvää on, että vesi siten kuin se on määritelty yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä on osa ympäristöä. Vesisäiliö tai uima-allas eivät sen sijaan välttämättä kuuluu ympäristön käsitteen piiriin. Ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää lisäksi, että veden pilaaminen on aineellisessa normissa kielletty tai säädetty luvanvaraiseksi. Vesien pilaantumisen ehkäisemisestä on säädetty ympäristönsuojelulaissa.

Puitepäätöksen 1 artiklan c kohta sisältää oikeushenkilöä koskevan määritelmän. Sen mukaan oikeushenkilöllä tarkoitetaan oikeudellista kokonaisuutta, jolla on oikeushenkilön asema sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaan, lukuun ottamatta valtioita tai muita julkisyhteisöjä niiden käyttäessä julkiseen valtaan liittyviä oikeuksiaan sekä julkisoikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä. Yleissopimus ei sisällä oikeushenkilön määritelmää.

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevan rikoslain 9 luvun 1 §:n mukaan kyseisen luvun säännöksiä sovelletaan yhteisöön, säätiöön tai muuhun oikeushenkilöön, jonka toiminnassa on tehty rikos. Yhteisöjä ovat yhtiöt ja yhdistykset. Yhtiöistä keskeisiä ovat osakeyhtiöt sekä avoimet ja kommandiittiyhtiöt. Yhdistykset voivat olla luonteeltaan joko aatteellisia tai taloudellisia. Aatteellisia yhdistyksiä ovat esimerkiksi

urheiluseurat, taloudellisia hypoteekki- ja vakuutusyhdistykset. Säätiöllä tarkoitetaan sellaista omaisuusmassaa, joka on merkitty säätiörekisteriin.

Yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä käytetyt määritelmät eivät anna aihetta voimassa olevan lainsäädännön muuttamiseen.

1.2 Tahalliset rikokset

Yleissopimuksen 2 artikla
Puitepäätöksen 2 artikla

Kuoleman tai vakavan vamman tai niiden vaaran aiheuttaminen päästöllä

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdan i alakohdan mukaan sellainen aineen tai ionisoivan säteilyn saattaminen, päästäminen tai johtaminen ilmaan, maaperään tai veteen, joka aiheuttaa henkilölle kuoleman tai vakavan vamman, tulee säätää rangaistavaksi.

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdan ii alakohdan mukaan myös sellainen aineen tai ionisoivan säteilyn saattaminen, päästäminen tai johtaminen ilmaan, maaperään tai veteen, joka aiheuttaa merkittävän kuoleman tai vakavan vamman vaaran, tulee säätää rangaistavaksi.

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdan ii alakohdan soveltamisen suhteen on mahdollista tehdä varauma, jossa selitetään, ettei alakohtaa sovelleta lainkaan tai sitä sovelletaan vain osittain.

Yleissopimuksen selitysmuistiosta ilmenee, että ympäristörikosten törkeimpien tekomuotojen osalta on haluttu irtaantua sidonnaisuudesta aineelliseen ympäristöoikeuteen. Perusteluissa on lähdetty siitä, ettei rikosvastuuta tulisi sulkea pois pelkästään sillä perusteella, että menettely on muodollisesti sopusoinnussa aineellisten ympäristösäännösten kanssa. Nimenomainen ympäristölupakaan ei välttämättä luo saastuttajalle rajattomia oikeuksia. Kun tahallisesta päästöstä aiheutuu kuolema, vakava vamma tai merkittävä kuoleman tai vakavan vamman vaara, on tekoa voitava arvioida itsenäisenä rikoksena.

Yleissopimuksen selitysmuistiossa on viitattu vuonna 1982 tehtyyn Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen (SopS 49/1996) eli UNCLOS-sopimuksen 1 artiklan 4 kohdan mukaiseen määritelmään, jonka mukaan meriympäristön pilaantumisella tarkoitetaan ihmisen toimesta suoraan tai välillisesti tapahtuvaa

aineiden tai energian johtamista meriympäristöön, johon kuuluvat myös jokisuistot, niin että sen seurauksena joko tosiasiallisesti tai todennäköisesti elolliset luonnonvarat ja merellinen elämä vahingoittuisivat, ihmisten terveys vaarantuisi, merellä tapahtuva toiminta, kuten kalastus ja muu oikeutettu meren käyttö vaikeutuisi, meriveden käyttöominaisuudet huonontuisivat, viihtyisyys vähenisi tai aiheutuisi muita vastaavia haittoja.

Yleissopimuksen selitysmuistiossa on viitattu myös jätteen ja muun aineen mereen laskemisen aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemisestä vuonna 1973 tehdyn yleissopimuksen (SopS 34/1979) eli MARPOL-sopimuksen 2 artiklan 3 kappaleen a kohdan määritelmään, jonka mukaan jätteen mereen laskeminen tarkoittaa kaikkea tahallista jätteen tai muun aineen mereen sijoittamista aluksista, ilma-aluksista, alustoilta tai muilta rakennelmilta merellä sekä kaikkea tahallista aluksien, ilma-aluksien, alustojen tai muiden rakennelmien hylkäämistä merelle.

Puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohta vastaa yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdan i alakohtaa. Puitepäätökseen ei sisälly yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdan ii alakohtaa vastaavaa määräystä.

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdassa ja puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdassa kuvatuissa teoissa on kysymys henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista. Ympäristön asema suojeltavana oikeushyvänä on merkitykseltään toissijainen. Rikoksen vaikutusmekanismi rakentuu kuitenkin niin, että terveyttä vaarannetaan nimenomaan ympäristön saastuttamisen kautta. Määräyksissä ei edellytetä menettelyn kriminalisointia vain yhden rikoksen tunnusmerkistön täyttävänä tekona.

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdassa kuvattu tahallinen teko täyttää yleensä rikoslain 21 luvussa tarkoitetun tahallisen henkirikoksen, törkeän pahoinpitelyn tai pahoinpitelyn tunnusmerkistön ja sen lisäksi törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön.

Rikoslain 21 luvun 1 §:ssä on kriminalisoitu toisen tahallinen tappaminen. Tappaminen tarkoittaa asiallisesti samaa kuin kuoleman aiheuttaminen. Rikoksen tekotapana tappaminen ei välttämättä edellytä erityistä väkivaltaisuutta. Menettely, jolla tappaminen voi tapahtua, voi periaatteessa olla mikä tahansa, esimerkiksi vaarallisia aineita sisältävä päästö. Tapon tunnusmerkistön täyttyminen ei myöskään edellytä, että kuolema seuraisi teosta heti tai edes suhteellisen nopeasti. Oikeustieteessä on päinvastoin katsottu, ettei teon ja seurauksen välinen pitkä aika sinänsä estä syyksilukemista tappona.

Pahoinpitelyä koskevan rikoslain 21 luvun 5 §:n tunnusmerkistön täyttyminen ei myöskään välttämättä edellytä ruumiillisen väkivallan tekemistä. Myös se, että

ruumiillista väkivaltaa käyttämättä vahingoitetaan toisen terveyttä, aiheutetaan toiselle kipua tai saatetaan toinen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Kriminalisointi koskee tiettyjen seurausten tahallista aiheuttamista. Seurausten aiheuttamisen tavalla ei tunnusmerkistön täyttymisen kannalta ole merkitystä. Pahoinpitelyyn ei siis välttämättä tarvitse sisältyä pahoinpitelemistä sanan yleiskielisessä merkityksessä. Tahallinen toisen terveyden vaarantaminen esimerkiksi päästöllä täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön.

Vamman tai sairauden aiheuttaminen on yleisemmin ilmaistuna terveyden vahingoittamista. Vamma ja sairaus käsitetään yleensä pelkästään ruumiillisiksi vammoiksi tai sairauksiksi. Käyttämällä rikoslain 21 luvun 5 §:ssä niiden sijasta sanontaa ”vahingoittaa toisen terveyttä” on rangaistavuuden piiriin saatu myös sellaiset teot, joiden seuraukset ilmenevät hermostollisina tai toiminnallisina häiriöinä. Terveydelle aiheutetut vahingot voidaan jaotella fyysisiin, psyykkisiin ja toiminnallisiin vahinkoihin. Toiminnallinen vahinko voi olla esimerkiksi aistin tai suorituskyvyn heikkeneminen.

Se mitä edellä tapon kohdalla on todettu seurauksen ilmenemisen ajankohdasta koskee myös pahoinpitelyä. Monissa tapauksissa jo merkittävän vaarallisia aineita sisältävän päästön vaikutuspiiriin joutumisen voidaan kuitenkin katsoa vahingoittavan terveyttä ja täyttävän siten pahoinpitelyn tai ainakin sen yrityksen tunnusmerkistön, vaikka varsinaiset haitalliset vaikutukset ilmenevätkin esimerkiksi asbestin kohdalla vasta vuosien tai vuosikymmenien kuluttua.

Jos pahoinpitelyssä aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, kysymys on rikoslain 21 luvun 6 §:n mukaan törkeästä pahoinpitelystä. Kun tahallisesta päästöstä tekijän tieten aiheutuu varmasti tai varsin todennäköisesti jonkun kuolema, kysymys on surmasta, taposta tai murhasta. Kun seurauksena on vamma, kysymys on pahoinpitelystä tai törkeästä pahoinpitelystä. Sillä, onko tekijä tiennyt kuka, ketkä tai kuinka moni joutuu rikoksen uhriksi ei ole merkitystä.

Mikäli päästöllä aiheutetaan yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdan ii alakohdassa tarkoitetuin tavoin vakavaa hengen tai terveyden vaaraa, teko voi täyttää rikoslain 21 luvun 13 §:ssä rangaistavaksi säädetyn vaaran aiheuttamisen tunnusmerkistön. Kysymys voi rikoslain 21 luvussa tarkoitetun rikoksen lisäksi kaikissa yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdassa ja puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa olla törkeästä ympäristön turmelemisesta tai muusta ympäristörikoksesta.

Rikoslain 3 luvun 6 §:n mukaan tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä. Kun kysymys on tahallisella päästöllä tehdystä rikoslain 21 luvussa tarkoitetusta henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta, tahallisuusedellytyksen täyttymisen kannalta on riittävää, että tekijä pitää seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Yleissopimus ja puitepäätös eivät sisällä tahallisuusmääritelmää, joka olisi ristiriidassa edellä todetun kanssa.

Yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä käytetyt päästön aiheuttamisen muodot ovat rajoitetummat kuin ympäristön turmelemista koskevassa rikoslain 48 luvun 1 §:ssä mainitut saattaminen, päästäminen tai jättäminen. Viimeksi mainittu tekomuoto ”jättäminen” tekee rangaistavan menettelyn piiristä selvästi laajemman kuin yleissopimus ja puitepäätös edellyttävät. Voimassa olevan lain säännökset ylittävät siis yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä asetetun minimitason.

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohta ja puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen a kohta eivät anna aihetta kotimaisen lainsäädännön muuttamiseen.

Muu vahingollisten päästöjen aiheuttaminen

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen b kohdan mukaan tulee kriminalisoida sellainen aineen tai ionisoivan säteilyn laiton saattaminen, päästäminen tai johtaminen ilmaan, maaperään tai veteen, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa ilman, maaperän tai veden laadun pysyvän heikentymisen tai kuoleman tai vakavan vamman henkilölle tai huomattavaa vahinkoa suojelluille muistomerkeille, muille suojelluille esineille, omaisuudelle, eläimille tai kasveille. Puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen b kohta vastaa muuten edellä selostettua yleissopimuksen määräystä, mutta puitepäätöksessä mainitaan ilman, maaperän tai veden laadun pysyvän heikentymisen lisäksi myös niiden laadun huomattava heikentyminen.

Rikosoikeudellisena kriteerinä puitepäätöksessä käytetty laadun huomattava heikentyminen on selkeämpi ja yksiselitteisempi kuin yleissopimuksessa käytetty laadun pysyvä heikentyminen. Laadun pysyvällä heikentymiselle (lasting deterioration) tarkoitettaneen sen lopullisuutta tai ainakin erittäin pitkää kestoa. Sen arvioiminen, onko jokin ympäristössä ilmenevä vaikutus tai luonnonilmiö lopullinen tai erittäin pitkäkestoinen, on vaikeaa. Rikoslain 48 luvun 1 §:ssä käytetty ilmaisu ”ympäristön pilaantuminen” kattaa joka tapauksessa jo nykyisellään niin pysyvän kuin huomattavankin ympäristön laadun heikentymisen.

Sekä yleissopimuksessa että puitepäätöksessä on kuvattu syyn ja seurauksen välistä suhdetta ilmaisulla ”aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa” eli englanniksi ”cause or is likely to cause”. Rikoslain 48 luvun 1 §:ssä samaa suhdetta kuvaamaan on käytetty lakikielessä vakiintunutta ilmaisua ”on omiaan aiheuttamaan”. Viimeksi mainittua ilmaisua käytetään, kun pyritään kuvaamaan tiettyyn menettelyyn tyypillisesti liittyvää seikkaa. Yleensä ilmaisulla on tarkoitus viitata menettelyn abstraktiin vaarallisuuteen. Konkreettista vaaratilannetta, jossa vahinko on jo ollut lähellä, ei edellytetä.

Yleissopimuksen selitysmuistiossa on viitattu ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevista toimista vuonna 1979 tehdyn yleissopimuksen (SopS 72/1989) 7 artiklan 1 kappaleen a kohtaan, jonka mukaan sopimusvaltioiden on kriminalisoitava ydinaineen vastaanotto, hallussapito, käyttö, siirto, muuntaminen, siitä luopuminen tai sen levittäminen ilman laillista lupaa, milloin tämä aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman henkilölle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle. Kyseisessä sopimuksessa on käytetty kausaaliketjun kuvauksena ilmaisua ”cause or is likely to cause”. Se on käännetty suomeksi edellä todetuin tavoin ilmaisulla ”on omiaan aiheuttamaan”.

Ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa ”on omiaan aiheuttamaan” – edellytys asettaa lainsoveltajalle velvollisuuden harkita, onko teko ollut luonteeltaan sellainen, josta yleensä aiheutuu ympäristön pilaantumista. Tämä lähtökohta olisi sama vaikka laissa olisi käytetty yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä käytettyä ilmaisua ”aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa”. Terminologiset eroavaisuudet eivät näin ollen anna aihetta kotimaisen lainsäädännön muuttamiseen.

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen b kohta ja puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen b kohta edellyttävät laittoman päästön kriminalisointia, jos päästö aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa huomattavaa vahinkoa suojelluille muistomerkeille, muille suojelluille esineille, omaisuudelle, eläimille tai kasveille. Yleissopimuksen selitysmuistiosta ilmenee, että myös saastuttajan oman omaisuuden vahingoittaminen on haluttu saattaa rangaistavan menettelyn piiriin. Omaisuudella tarkoitetaan selitysmuistion mukaan kaikkea aineellista tai esineellistä omaisuutta.

Ympäristön käsitettä ei ole määritelty rikoslain 48 luvussa, koska on katsottu, että käsite on monilta osiltaan selvä ilman tarkempaa määrittelemistäkin. Ilmakehän, vesien, maaperän, kasvillisuuden ja eläinten on katsottu kuuluvan käsitteen piiriin. Ympäristöön kuuluviksi on laskettu myös maisemakokonaisuudet, olivatpa ne sitten luonnon tai ihmisen muovaamia, sekä rakennettu ympäristö. Yksittäisiä rakennuksiakin on pidetty ympäristön osina. Muut omaisuusarvot eivät sen sijaan kuulu 48 luvussa tarkoitetun ympäristön käsitteen piiriin, ellei niitä samalla voida pitää ympäristön osina.

Suojeltujen tai toimenpidekiellon kohteena olevien rakennusten turmeleminen saattaa nykyisin täyttää rikoslain 48 luvun 6 §:n mukaisen rakennussuojelurikoksen tunnusmerkistön. Myös rikoslain 35 luvussa tarkoitettu vahingonteko saattaa tulla kysymykseen. Vahingonteko kuitenkin edellyttää teolta tahallisuutta. Lisäksi vahingonteon tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää konkreettisen vahingon aiheutumista.

Koska rikoslain 48 luvun 1 §:ssä käytetty ilmaisu ”ympäristön pilaantuminen” ei kata kaikenlaista omaisuutta, jota päästöillä voidaan vahingoittaa, on voimassa olevaa lakia tältä osin muutettava, jotta se vastaisi yleissopimuksen ja puitepäätöksen asettamia vaatimuksia. Myös rikosoikeudelle asetetun täsmällisyysvaatimuksen johdosta rikoslain 48 luvun 1 §:ssä käytetyn ilmaisun ”ympäristön pilaantuminen” sisältöä on täsmennettävä niin, että se selvästi kattaa yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä edellytetyn rangaistavan menettelyn piirin. Ehdotuksen mukaan tämä tapahtuisi sitomalla rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu ympäristön pilaantuminen käsitteellisesti ympäristönsuojelulain 3 §:n mukaiseen määritelmään.

Toinen vaihtoehto olisi sisällyttää rikoslain 48 luvun 1 §:n nykyiseen sanamuotoon vastaava luettelo kuin yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen b kohdan ja puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen b kohdan lopussa on. Rikoslain 48 luvun 1 §:n ja ympäristönsuojelulain 3 §:n käsitteiden kytkemistä toisiinsa puoltaa kuitenkin se, että lainsäädännön selkeyttä edistää, kun ympäristön pilaantumisella ympäristörikoksia koskevissa säännöksissä tarkoitetaan samaa asiaa kuin niihin läheisesti liittyvissä aineellista ympäristöoikeutta koskevissa normeissa.

Jäterikokset

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen c kohdan mukaan sellainen ongelmajätteen laiton hävittäminen, käsittely, varastointi, kuljettaminen, vienti tai tuonti, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa kuoleman tai vakavan vamman henkilölle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle, eläimille tai kasveille, tulee kriminalisoida. Yleissopimuksen selitysmuistiosta ilmenee, että määräyksen taustalla ovat Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelman (UNEP) hallintoneuvoston päätöksen perusteella valmisteltu vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskeva Baselin yleissopimus (SopS 44/1992) sekä neuvoston direktiivit 75/442/ETY ja 91/689/ETY. Baselin sopimus ja viimeksi mainittu direktiivi sisältävät myös ongelmajätteen määritelmän.

Puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen c kohta vastaa muuten yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen c kohtaa, mutta puitepäätöksen määräys koskee ongelmajätteen

ohella myös muuta jätettä. Puitepäätöksen soveltamisala on siten tältä osin huomattavasti laajempi kuin yleissopimuksen määräyksen.

Jätelaissa (1072/1993) jätteellä tarkoitetaan ainetta tai esinettä, jonka sen haltija on poistanut tai aikoo poistaa käytöstä taikka on velvollinen poistamaan käytöstä. Ongelmajätteellä tarkoitetaan jätettä, joka kemiallisen tai muun ominaisuutensa takia voi aiheuttaa erityistä vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle. Ympäristöministeriö on asetuksella (1129/2001) vahvistanut luettelon yleisimmistä jätteistä ja ongelmajätteistä. Voimassa olevat säännökset täyttävät Baselin sopimuksen ja edellä mainittujen direktiivien asettamat vaatimukset.

Jätelaki koskee lähtökohtaisesti myös ongelmajätettä. Eräistä ongelmajätteistä on kuitenkin säädetty erikseen. Räjähdystarvikkeen jätteen osalta säännökset ovat räjähdysvaarallisista aineista annetussa laissa (263/1953), ydinjätteen osalta ydinenergialaissa (990/1987), radioaktiiviseen jätteen osalta säteilylaissa (592/1991) ja merensuojelulaissa tarkoitetun luvan nojalla mereen sijoitettavan jätteen osalta merensuojelulaissa (1415/1994).

Rikoslain 48 luvun 1 §:n nojalla rangaistaan ympäristön turmelemisesta sitä, joka valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta tai tuotetta taikka käyttää laitetta jätelain 60 §:n 1 momentissa mainitun säännöksen tai jätelain nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen tai kiellon vastaisesti taikka laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa taikka tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä jätelain tai sen nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti tai jätelain 45 §:n 1 momentissa mainitun jätteensiirtoasetuksen 26 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n soveltaminen on jätteiden käsittelyn osalta kytketty jätelain aineellisiin säännöksiin. Rikoslain 48 luvun 1 § kattaa yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä kuvatun menettelyn, kun kysymys on jätelaissa tarkoitetusta jätteestä. Jätteen laittomaan käsittelyyn soveltuvat lisäksi useat rikoslain 34 ja 44 luvun säännökset.

Räjähdysvaarallisista aineista annetun lain vastaisesta räjähdystarvikkeen jätteen käsittelystä säädetään räjähderikosta koskevassa rikoslain 44 luvun 11 §:ssä tai varomatonta käsittelyä koskevassa saman luvun 12 §:ssä. Rangaistus radioaktiivisen jätteen varomattomasta käsittelystä säädetään niin ikään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.

Voimassa olevassa lainsäädännössä ei käytetä yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä käytettyä ilmaisua jätteen ”hävittäminen”. Tästä ei kuitenkaan aiheudu lainmuutoksen tarvetta, koska jätteen hävittäminenkin on sen käsittelyä.

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen c kohta ja puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen c kohta eivät anna aihetta voimassa olevan lainsäädännön muuttamiseen.

Vaarallisen laitoksen laiton käyttäminen

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen d kohdan mukaan sellainen vaarallista toimintaa harjoittavan laitoksen laiton käyttäminen, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa kuoleman tai vakavan vamman henkilölle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle, eläimille tai kasveille, on kriminalisoitava.

Yleissopimuksen selitysmuistiosta ilmenee, että määräys ei koske vahinkoa, jota aiheutuu tai saattaa aiheutua yksinomaan laitoksen sisällä. Selitysmuistiossa on mainittu esimerkkeinä vaarallista toimintaa harjoittavista laitoksista ydinlaitos ja laitos, jossa käsitellään vaarallisia kemikaaleja. Se, onko kysymyksessä vaarallista toimintaa harjoittava laitos, ratkaistaan selitysmuistion mukaan kansallisen lainsäädännön perusteella.

Puitepäätöksen 2 artiklan d kohta vastaa muuten yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen d kohtaa, mutta puitepäätöksessä on lisäksi nimenomaisesti todettu, että vahingon on ilmettävä laitoksen ulkopuolella.

Yleissopimus ja puitepäätös eivät edellytä vaarallista toimintaa harjoittavan laitoksen yleisen määritelmän sisällyttämistä lainsäädäntöön. Ei myöskään edellytetä, että laittomasta vaarallisen laitoksen käyttämisestä säädettäisiin erillinen kaikkiin tällaisiin laitoksiin soveltuva rangaistussäännös. Riittävää on, että esimerkiksi ydinvoimalan, kemiallisen tehtaan tai räjähdysaineita käsittelevän laitoksen laiton toiminta on joko erillisillä tai niihin kaikkiin soveltuvilla säännöksillä riittävästi kriminalisoitu.

Ydinvastuulaissa (484/1972) ydinlaitoksella tarkoitetaan ydinreaktoria, lukuun ottamatta aluksessa tai muussa kuljetusvälineessä olevaa ja siinä voimanlähteenä käytettyä tai käytettäväksi tarkoitettua ydinreaktoria, ydinainetta valmistavaa tai käsittelevää tehdasta, ydinpolttoaineen isotooppeja erottavaa tehdasta, säteilytetyn ydinpolttoaineen muokkausta suorittavaa tehdasta, ydinaineen säilytyslaitosta, jos laitosta ei ole tarkoitettu vain tilapäiseen varastointiin aineen kuljetuksen aikana, sekä sen mukaan kuin valtioneuvosto määrää, muuta laitosta, jossa on ydinpolttoainetta tai radioaktiivista tuotetta.

Ydinlaitoksiin liittyvä toiminta on säännelty ydinenergia- ja säteilylaissa ja niiden nojalla annetuissa säännöksissä. Rangaistus vastoin ydinenergialakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Rangaistus vastoin ydinenergialakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ydinenergian käyttörikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 10 §:ssä. Rangaistus säteilyn käyttämisestä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, säädetään rikoslain 34 luvun 4, 5, 7 ja 8 §:ssä. Rangaistus vastoin säteilylakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1-4 §:ssä. Rangaistus radioaktiivisen aineen tai säteilylaitteen varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.

Ydinlaitosten toimintaan liittyvät vaaralliset menettelyt on Suomessa yleissopimuksen ja puitepäätöksen edellyttämällä tavalla kattavasti kriminalisoitu.

Vaarallisten kemikaalien käsittelyä harjoittavia laitoksia koskevat säännökset ovat kemikaali- ja torjunta-ainelaissa ja niiden nojalla annetuissa säännöksissä. Rangaistus vastoin kemikaalilakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä terveysrikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 1 §:ssä. Rangaistus terveydelle tai ympäristölle vaarallisen taikka palo- ja räjähdysvaarallisen kemikaalin varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä. Rangaistus vastoin kemikaalilakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1-4 §:ssä. Rangaistus vastoin torjunta-ainelakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1-4 §:ssä. Rangaistus vastoin torjunta-ainelakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä terveysrikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 1 §:ssä. Rangaistus torjunta-aineen varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.

Vaarallisten kemikaalien käsittelyä harjoittavien laitosten laiton toiminta on Suomessa yleissopimuksen ja puitepäätöksen edellyttämällä tavalla kattavasti kriminalisoitu.

Palo- ja räjähdysvaarallisia aineita käsittelevien laitosten toimintaa koskee räjähdysvaarallisista aineista annettu laki (263/1953) ja sen nojalla annetut säännökset. Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä räjähderikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 11 §:ssä. Rangaistus räjähdysvaarallisen aineen tai tuotteen varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä. Myös rikoslain 48 luvun säännökset saattavat soveltua tällaisen laitoksen harjoittamaan laittomaan toimintaan.

Palo- ja räjähdysvaarallisia aineita käsittelevien laitosten laiton toiminta on Suomessa yleissopimuksen ja puitepäätöksen edellyttämällä tavalla kriminalisoitu.

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen d kohta ja puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen d kohta eivät anna aihetta voimassa olevan lainsäädännön muuttamiseen.

Radioaktiivisen aineen laiton käsittely

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen e kohdan mukaan sellainen ydinmateriaalin tai muun vaarallisen radioaktiivisen aineen laiton valmistaminen, käsittely, varastointi, käyttö, kuljettaminen, vienti tai tuonti, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa kuoleman tai vakavan vamman henkilölle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle, eläimille tai kasveille, on kriminalisoitava.

Yleissopimuksen selitysmuistiossa on viitattu ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevista toimista vuonna 1979 tehdyn yleissopimuksen (SopS 72/1989) 7 artiklan 1 kappaleen a kohtaan. Selitysmuistiossa on todettu, että kyseinen kohta koskee radioaktiivisista aineista vain ydinmateriaalia eikä se edellytä eläimiin tai kasveihin kohdistuvien tekojen kriminalisointia toisin kuin nyt kysymyksessä oleva yleissopimus. Selitysmuistion mukaan muulla vaarallisella radioaktiivisella aineella tarkoitetaan esimerkiksi cesiumia ja strontiumia.

Puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen e kohta sisältää yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen e kohtaa vastaavan määräyksen.

Ydinmateriaalin käsittelyyn liittyvä toiminta on säännelty ydinenergia- ja säteilylaissa ja niiden nojalla annetuissa säännöksissä. Lisäksi ydinvastuulaissa (484/1972) on eräitä asiaan liittyviä säännöksiä. Rangaistus vastoin ydinenergialakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Rangaistus vastoin ydinenergialakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ydinenergian käyttörikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 10 §:ssä.

Rangaistus säteilylähteen tai ydinaineen käyttämisestä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, säädetään rikoslain 34 luvun 4, 5, 7 ja 8 §:ssä. Rangaistus vastoin säteilylakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1-4 §:ssä. Rangaistus radioaktiivisen aineen tai säteilylaitteen varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta on säännökset vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa (719/1994). Rangaistus vastoin sanottua lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä vaarallisten aineiden kuljetusrikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 13 §:ssä. Rangaistus vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettua lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1-4 §:ssä.

Ydinmateriaalin käsittelyyn liittyvät vaaralliset menettelyt on Suomessa yleissopimuksen ja puitepäätöksen edellyttämällä tavalla kattavasti kriminalisoitu.

Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen e kohta ja puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen e kohta eivät anna aihetta voimassa olevan lainsäädännön muuttamiseen.

Suojeltuihin eläin- ja kasvilajeihin kohdistuva laiton toiminta

Yleissopimuksen 4 artiklan g kohdan mukaan sopimuspuolten tulee säätää rangaistavaksi tai ainakin hallinnollisten toimenpiteiden kohteeksi tuottamuksellinenkin suojeltujen luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien hallussapito, ottaminen, vahingoittaminen, tappaminen tai kauppaaminen.

Puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen f kohta edellyttää suojeltujen luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien tai niiden osien laittoman hallussapidon, ottamisen, vahingoittamisen, tappamisen tai kauppaamisen kriminalisointia ainakin siinä tapauksessa, että eläin- ja kasvilajeja uhkaa sukupuuttoon kuoleminen kansallisen lainsäädännön mukaisesti määriteltynä.

Yleissopimuksen ja puitepäätöksen määräysten taustalla ovat CITES-sopimukseksi kutsutun Washingtonissa vuonna 1973 tehdyn villieläimistön ja -kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevan yleissopimuksen (SopS 45/1976) ja luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä 9 päivänä joulukuuta 1996 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97, jäljempänä CITES-asetus, määräykset. CITES-asetus tuli voimaan kesäkuun alussa 1997.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n mukaan luonnonsuojelurikoksesta rangaistaan sitä, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti hävittää tai turmelee rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen taikka erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta.

Luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistössä ei ole erikseen mainittu CITES-asetuksen määräysten rikkomista. Kyseisen asetuksen 16 artiklan mukaan jäsenmaiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet seuraamusten varmistamiseksi artiklassa luetelluista rikkomuksista. Siltä osin kuin CITES-asetuksessa luetellut teot eivät olleet Suomessa asetuksen voimaan tullessa rangaistavia, säädettiin ne luonnonsuojelulain 58 §:n muutoksella (492/1997) rangaistaviksi luonnossuojelurikkomuksena.

Luonnonsuojelurikkomuksena rangaistavia tekoja ovat muun muassa CITES-asetuksen nojalla myönnetyssä luvassa tai todistuksessa määrättyjen ehtojen noudattamatta jättäminen, asetuksessa edellytetyn tuonti-ilmoituksen tekemättä jättäminen, neuvoston CITES-asetuksessa tarkoitettujen lajien yksilöiden ostaminen, ostettavaksi tarjoaminen ja hankkiminen kaupallisiin tarkoituksiin, käyttö taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, julkinen näytteillepano kaupallisessa tarkoituksessa, myynti ja hallussapito myyntitarkoituksessa, sekä myytäväksi tarjoaminen ja myytäväksi kuljettaminen.

On epäjohdonmukaista, ettei CITES-asetusta ja siihen perustuvaa tunnusmerkistöä ole mainittu luonnonsuojelurikosta koskevassa rikoslain 48 luvun 5 §:ssä vastaavalla tavalla kuin luonnonsuojelurikkomusta koskevassa luonnonsuojelulain 58 §:ssä. Koska yleissopimus ja puitepäätös perustuvat tältä osin sekä CITES-sopimukseen että CITES-asetukseen, asia ehdotetaan tässä yhteydessä korjattavaksi. Rikoslain 48 luvun 5 §:ää ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että nimenomaisesti säädettäisiin, että vastaava CITES-asetuksen vastainen menettely kuin luonnonsuojelurikkomuksen kohdalla voisi olla rangaistavaa myös luonnonsuojelurikoksena, mikäli kyseisen rikoksen tunnusmerkistö muuten täyttyy.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n tunnusmerkistö poikkeaa sanonnaltaan jonkin verran yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä käytetystä tunnusmerkistöstä. Rikoslain 48 luvun 5 § kattaa kuitenkin nykyiselläänkin kaikki ne tekotavat, jotka yleissopimuksessa ja puitepäätöksessäkin on mainittu. Kotimainen ilmaisu ”ottaa vastaan” käsittää yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä mainitun hallussapidon, ”hävittäminen” tappamisen ja ”erottaminen” ottamisen. Kuten edellä on todettu CITES-asetus edellyttää kuitenkin teonkuvauksen täsmentämistä. Rikoslain 48 luvun 5 §:ssä tulisi mainita kaikki ne tekotavat, jotka CITES-asetuksen johdosta on lisätty luonnonsuojelulain 58 §:ään.

Rikoslain 48 luvun 5 § ja luonnonsuojelulaki 58 § täyttävät sinänsä yleissopimuksen ja puitepäätöksen asettamat vaatimukset siihenkin nähden, että luonnonsuojelurikkomus on kriminalisoitu myös huolimattomuudesta tehtynä. Lisäksi tullilaissa (1466/1994) ja eläinsuojelulaissa (247/1996) on täydentäviä kriminalisointeja. Edellä todettu CITES-

asetusta koskeva täsmentävä muutos ensin mainittuun pykälään on kuitenkin perusteltua tehdä.

Tarvetta rajoittaa rangaistavan menettelyn piiriä puitepäätöksen mahdollistamalla tavalla koskemaan ainoastaan uhanalaisia lajeja ei ole.

Otsonikerrosta heikentävien aineiden kauppa

Puitepäätöksen 2 artiklan g kohta edellyttää laittoman otsonikerrosta heikentävien aineiden kaupan kriminalisointia. Yleissopimus ei sisällä vastaavaa määräystä.

Määräys on otettu puitepäätökseen komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin (EYVL C 180, 26.2.2001, s. 238). Direktiiviä oli tarkoitus soveltaa toimintaan, jossa oli kysymys yhteisön ympäristölainsäädännön vastaisesta menettelystä. Tunnusmerkistöt ja määritelmät oli sidottu tiukasti yhteisön aineelliseen ympäristölainsäädäntöön.

Voimassa oleva otsonikerrosta heikentäviä aineita koskeva sääntely perustuu otsonikerrosta heikentävistä aineista annettuun neuvoston asetukseen (EY) N:o 2037/2000, jäljempänä vuoden 2000 otsoniasetus. Kansainväliset otsonikerrosta heikentävien aineiden rajoitukset perustuvat YK:n jäsenvaltioiden 22 päivänä maaliskuuta 1985 tekemään otsonikerroksen suojelua koskevaan yleissopimukseen eli Wienin sopimukseen (SopS 51/1988), jota on täydennetty useilla pöytäkirjoilla.

Vuonna 2001 rikoslain 48 luvun 1 §:ään lisättiin viittaus vuoden 2000 otsoniasetukseen. Lainkohdassa on kriminalisoitu otsoniasetuksen vastainen otsonikerrosta heikentävien aineiden valmistaminen, luovuttaminen, kuljettaminen, käyttäminen, käsitteleminen, säilyttäminen, tuonti, vienti ja siirtäminen Suomen alueen kautta. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että teko on ollut omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista taikka vaaraa terveydelle. Otsonikerrosta heikentävien aineiden kauppaa ei ole rikoslain 48 luvun 1 §:ssä erikseen mainittu.

Myös ympäristönsuojelulain 116 §:ään lisättiin vuonna 2001 viittaus vuoden 2000 otsoniasetukseen. Se, joka laiminlyö otsoniasetuksen mukaisen velvollisuutensa, tuomitaan kyseisen lainkohdan nojalla ympäristönsuojelulain rikkomisesta sakkoon. Otsoniasetuksen vastainen menettely on siten kriminalisoitu myös ympäristönsuojelulain 116 §:n nojalla ympäristönsuojelulain rikkomisena.

Vuoden 2000 otsoniasetuksen III luvun otsikkona on ”kauppa”. Mainitussa luvussa olevat 6-10 artiklat koskevat tuontia ja 11 ja 12 artiklat vientiä. Artiklat 13 ja 14 koskevat sekä tuontia että vientiä. Otsoniasetuksessa kaupalla tarkoitetaan tuontia ja

vientiä eli ulkomaankauppaa. Puitepäätöksessä laittomalla otsonikerrosta heikentävien aineiden kaupalla tarkoitetaan nimenomaan vuoden 2000 otsoniasetuksen vastaista kauppaa eli asetuksessa tarkoitettujen tuotteiden kiellettyä tuontia ja vientiä. Vaikka otsonikerrosta heikentävien aineiden laitonta kauppaa ei ole Suomessa vankeusuhkaisena nimenomaisesti kriminalisoitu, kattaa nykyinen vientiä ja tuontia koskeva kriminalisointi myös puitepäätöksessä tarkoitetun kaupan.

Otsonikerrosta heikentävien aineiden laittoman kaupan rangaistavuus ei puitepäätöksen määräykset huomioon ottaen saisi riippua siitä, onko teko ollut omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista taikka vaaraa terveydelle. Tämä seikka ei kuitenkaan aiheuta tarvetta voimassa olevien säännösten muuttamiseen, koska mainittu pilaantumisedellytys liittyy vain rikoslain 48 luvun 1 §:ään eikä ympäristönsuojelulain 116 §:ään, jossa rangaistavan menettelyn alin taso on määritelty.

Otsonikerrosta heikentävien aineiden laittomaan maahantuontiin tai maastavientiin liittyy aina pidemmälle meneviä kielletyn aineen käyttöön tai käsittelyyn liittyviä suunnitelmia ja aikomuksia, jotka voidaan jo oletuksenomaisesti ottaa huomioon arvioitaessa, onko menettely rikoslain 48 luvun tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla ollut omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista taikka vaaraa terveydelle. Sen vuoksi on selvää, että törkeimmissä otsonikerrosta heikentäviä aineita koskevissa tapauksissa, tekijälle voidaan rikoslain 48 luvun 1 §:ää soveltaen tuomita vankeusrangaistus.

Puitepäätöksen 5 artiklan 1 kappaleessa on edellytetty ainakin törkeissä tapauksissa mahdollisuutta tuomita puitepäätöksessä tarkoitetuista rikoksista sellaisia vankeusrangaistuksia, jotka voivat johtaa rikoksen johdosta luovuttamiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa vuoden enimmäisrangaistusta. Rikoslain 48 luvun 1 ja 2 §:ssä ympäristön turmelemisesta ja törkeästä ympäristön turmelemisesta säädetyt rangaistusasteikot täyttävät tämän edellytyksen. Ensin mainitussa enimmäisrangaistus on kaksi vuotta ja jälkimmäisessä kuusi vuotta.

Lähtökohtana voidaan pitää, että puitepäätöksessä tarkoitetuissa, otsonikerrosta heikentäviin aineisiin liittyvissä törkeissä tapauksissa, ympäristön turmelemisen tai törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistö täyttyy myös edellä käsitellyn pilaantumisedellytyksen osalta. Näin ollen voimassa oleva lainsäädäntö täyttää tältä osin puitepäätöksen törkeiden tekojen rangaistusasteikolle asettamat vaatimukset.

Puitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleen g kohta ei anna aihetta voimassa olevan lainsäädännön muuttamiseen.

1.3 Tuottamukselliset rikokset

Yleissopimuksen 3 artikla

Puitepäätöksen 3 artikla

Yleissopimuksen 3 artiklan mukaan kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin säätääkseen rikoksiksi 2 artiklan 1 kappaleen a-e kohdassa tarkoitetut teot, kun ne tehdään tuottamuksellisesti. Sopimus mahdollistaa kuitenkin varauman tekemisen niin, että kriminalisointi rajoitetaan koskemaan vain tekoja, jotka tehdään törkeän tuottamuksellisesti.

Puitepäätöksen 3 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet säätääkseen rikoksiksi kansallisen lainsäädäntönsä nojalla 2 artiklassa luetellut rikokset, jos ne tehdään tuottamuksellisesti tai ainakin törkeän tuottamuksellisesti.

Rikoslain 48 luvussa säädetyt rikokset ovat 4 §:ssä tarkoitettua tuottamuksellista ympäristön turmelemista lukuun ottamatta rangaistavia tahallisina tai törkeän tuottamuksellisina. Tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen kohdalla rangaistavuus on ulotettu eräisiin sellaisiin tilanteisiin, joissa tekijän alhaisen tuottamuksen asteen vuoksi menettely ei muuten olisi rangaistavaa ympäristön turmelemista. Säännöksen soveltaminen edellyttää kuitenkin ympäristölle tai terveydelle aiheutetulta vahingolta tai vahingon vaaralta samaa tasoa kuin törkeässä ympäristön turmelemisessa. Tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen soveltamisedellytykset ovat siten tiukemmat ja soveltamisala suppeampi kuin yleissopimuksessa asetettu minimitaso.

Edellä todetun johdosta Suomen tulisi tehdä yleissopimuksen sallima varauma ja selittää, että yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaletta sovelletaan kokonaisuudessaan ainoastaan rikoksiin, jotka tehdään törkeästä huolimattomuudesta. Myös puitepäätös mahdollistaa tätä kantaa vastaavan valinnan tekemisen.

1.4 Muut rikokset ja hallinnolliset rikkomukset

Yleissopimuksen 4 artikla

Yleissopimuksen 4 artikla edellyttää, että kukin sopimuspuoli ryhtyy, mikäli 2 ja 3 artiklan määräykset eivät kata seuraavia tekoja, tarvittaviin toimenpiteisiin säätääkseen ne rikoksiksi tai hallinnollisten määräysten rikkomiseksi, joista voidaan

määrätä rangaistus tai muu toimenpide, kun ne tehdään tahallaan tai huolimattomuudesta:

a) laiton aineen tai ionisoivan säteilyn saattaminen, päästäminen tai johtaminen ilmaan, maaperään tai veteen;
b) laiton melun aiheuttaminen;
c) laiton jätteen hävittäminen, käsittely, varastointi, kuljettaminen, tuonti tai vienti;
d) laiton laitoksen käyttäminen;
e) laiton ydinmateriaalin, muun radioaktiivisen aineen tai vaarallisten kemikaalien valmistaminen, käsittely, käyttö, kuljettaminen, tuonti tai vienti,
f) laiton muutosten aiheuttaminen kansallispuiston, maisema-alueen, vesien suojelualueen tai muun suojelun kohteena olevan luonnon ainesosille,
g) laiton suojelun kohteena olevien luonnonvaraisten kasvi- ja eläinlajien hallussapito, ottaminen, vahingoittaminen, tappaminen tai kauppa.

Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan artiklassa tarkoitettuja rikkomuksesta seuraavia muita toimenpiteitä voivat olla hallinnolliset sakot, menettämisseuraamukset, ennallistamisvelvoitteet, luvan peruutukset, erilaiset kiellot ja rajoitukset, ammattiin liittyvien oikeuksien menetykset, varoitus ja uhkasakkoa vastaavat järjestelyt. Seuraamuksen valinnassa tulee kiinnittää huomiota rikkomuksen vakavuuteen ja tuottamuksen asteeseen.

Selitysmuistion mukaan artiklassa luetelluissa teoissa on kysymys abstraktia vaaraa edellyttävistä menettelyistä. Suojeltavia oikeushyviä ovat ympäristön laatu ja siihen liittyvät ekologiset toiminnot sekä viranomaisten valvontaintressi. Itse sopimustekstistä edellä todettu ei kuitenkaan ilmene. Sopimustekstissä tunnusmerkistöistä puuttuu selkeä kytkentä ympäristöön. Esimerkiksi laitonta laitoksen käyttämistä koskeva määräys ei näyttäisi edellyttävän edes ympäristövaikutusten ilmenemisen mahdollisuutta.

Selitysmuistiosta ilmenee, että vaatimus siitä, että teon tulisi olla sanktioitu tai ainakin muiden hallinnollisten toimenpiteiden kohteena myös huolimattomuudesta tehtynä, liittyisi lähinnä vain c ja d kohtiin, joiden kohdalla asia on erikseen mainittu. Itse sopimustekstissä tällaista erottelua eri kohtien välillä ei kuitenkaan ole tehty.

Yleissopimuksen 4 artiklassa kuvattuihin tekoihin voidaan Suomessakin liittää monenlaisia hallinnollisia toimenpiteitä ja seuraamuksia. Kysymys on tästä huolimatta yleensä myös rangaistaviksi säädetyistä teoista. Rangaistussäännöksissä edellytetään kuitenkin yleensä tahallisuutta tai törkeää tuottamusta. Kun varauman tekeminen 4 artiklan osalta ei ole mahdollista, olisi rangaistussäännöksissä edellytettyä

tuottamuksen tasoa yleissopimuksen johdosta laskettava, ellei kysymyksessä olevaan menettelyyn kaikissa tapauksissa voitaisi liittää riittäviä hallinnollisia seuraamuksia tai toimenpiteitä.

Yleissopimuksen 4 artiklan a kohdassa kuvattua laitonta päästöä koskeva menettely voi tuottamuksellisena tekona täyttää esimerkiksi tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen (rikoslaki 48 luku 4 §) tai ympäristönsuojelulain rikkomisen (ympäristönsuojelulaki 116 §) tunnusmerkistön. Myös vesilain 13 luvussa mainitut rikokset saattavat tulla kysymykseen.

Kielletyistä päästöistä aluksilta säädetään laissa aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä (300/1979). Joka muulla kuin rikoslain 48 luvussa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo kyseistä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, tuomitaan lain 28 §:n mukaan alusjäterikkomuksesta sakkoon. Suunnitteilla on lisäksi erityisen laittomia öljypäästöjä koskevan maksuseuraamuksen säätäminen.

Vaikka rikoslain 48 luvun 4 §:ssä tarkoitetun tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen tunnusmerkistö ei täyttyisi ympäristölle tai terveydelle aiheutuvan vahingon tai vaaran mahdollisuutta koskevan tunnusmerkistötekijän puuttumisen johdosta, voi teosta silti seurata esimerkiksi ympäristönsuojelulain, vesilain, ydinenergialain tai säteilylain mukaisia hallinnollisia seuraamuksia kuten luvan peruuttaminen, puhdistamisvelvollisuuden asettaminen, rikkomuksen ja laiminlyönnin oikaiseminen, määräys pilaantumisen ehkäisemiseksi, toiminnan keskeyttäminen, uhkasakko, teettämisuhka ja keskeyttämisuhka. Tarpeettomasta auton joutokäynnistä voidaan määrätä rikesakko.

Mahdollisuus hallinnollisten seuraamusten määräämiseen riittää sinänsä täyttämään yleissopimuksen 4 artiklan vaatimukset. Kyseisen artiklan a kohdassa kuvattuun menettelyyn voidaan Suomessa liittää siinä määrin rikosoikeudellisia ja hallinnollisia toimenpiteitä, ettei lainmuutoksiin ole tarvetta.

Yleissopimuksen 4 artiklan b kohta koskee laittoman melun aiheuttamisen sanktioimista ja melun aiheuttamiseen liitettäviä hallinnollisia toimenpiteitä.

Ympäristönsuojelulaki on keskeinen laki myös ympäristömelun torjunnassa. Meluntorjunnasta säädetään myös useissa muissa laeissa kuten esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999), terveydensuojelulaissa (763/1994) ja yleisistä teistä annetussa laissa (243/1954). Ympäristönsuojelulaissa melua pidetään yhtenä ympäristön pilaantumista aiheuttavana tekijänä.

Kysymys siitä, onko laiton melun aiheuttaminen yleissopimuksen edellyttämin tavoin sanktioitu myös huolimattomuudesta tehtynä, on ennen 1.1.2004 annettujen sakonuhkaisten kriminalisointien osalta epäselvää. Vanhastaan on katsottu, että niin sanotut politiarikokset ja rikoslain ulkopuolella kriminalisoidut lievät teot voivat olla rangaistavia myös tuottamuksellisina, vaikka tästä ei olisi säännöksessä mainintaa. Vallitsevan käsityksen mukaan tuottamusvastuu on mahdollinen edellyttäen, että tätä voidaan lakia säädättäessä ajatella tarkoitetun. Kysymys on ratkaistava erikseen kussakin soveltamistilanteessa.

Ympäristönsuojelulain 85 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen nojalla antaa muuta kuin luvanvaraista toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräys voi koskea myös melun aiheuttamista. Määräyksen tulee olla kohtuullinen ottaen huomioon toiminnan luonne ja pilaantumisen merkittävyys. Myös kunnan terveydensuojeluviranomaisella on terveydensuojelulain (763/1994) 51 §:n nojalla oikeus antaa yksittäisiä kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Myös nämä määräykset ja kiellot voivat koskea melun aiheuttamista.

Kriminalisoinnit sekä voimassa olevan lainsäädännön mahdollistamat erilaiset hallinnolliset toimenpiteet ja seuraamukset kattavat hyvin yleissopimuksen 4 artiklan b kohdassa tarkoitetun laittoman melun aiheuttamisen. Erillinen tuottamuksellisen melun aiheuttamisen kriminalisointi ei ole tarpeen. Melun aiheuttamiseen voidaan liittää ympäristönsuojelulain, työturvallisuuslain ja maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia hallinnollisia seuraamuksia. Lainmuutoksiin ei sen vuoksi ole tarvetta.

Yleissopimuksen 4 artiklan c kohta koskee jätteen laittoman hävittämisen, käsittelyn, varastoinnin, kuljettamisen sekä tuonnin ja viennin sanktioimista ja menettelyyn liitettäviä hallinnollisia toimenpiteitä.

Kysymykseen tulevat menettelyt on Suomessa säännelty jätelaissa. Säännösten rikkominen täyttää lievimmissä tapauksissa jäterikkomuksen tunnusmerkistön edellyttäen, että tekijä on toiminut tahallisesti tai törkeän tuottamuksellisesti. Jätelain 62 §:ssä on säädetty seuraamukseksi rikesakko jätelain 19 §:ssä tarkoitetun roskaamiskiellon vähäisestä rikkomisesta. Rikesakko määrätään vain vähäisistä ja tavallisimmista roskaamisrikkomuksista. Kysymykseen voinevat tällöin tulla myös tuottamukselliset teot. Rikosnimikkeenä on tällöin rikesakkorikkomuksista annetun asetuksen (610/1999) 13 §:n mukaisesti ”roskaamiskiellon vähäinen rikkominen”.

Myös muuhun jätelain vastaiseen menettelyyn kuin vähäisiin roskaamisrikkomuksiin voidaan kattavasti liittää sellaisia hallinnollisia seuraamuksia, jotka täyttävät

yleissopimuksen 4 artiklan asettamat vaatimukset. Tämän johdosta yleissopimus ei anna aihetta jätelakia koskeviin lainmuutoksiin.

Yleissopimuksen 4 artiklan d kohta koskee laittoman laitoksen käyttämisen sanktioimista ja siihen liitettäviä hallinnollisia toimenpiteitä.

Yleissopimuksen selitysmuistiosta ilmenee, ettei sillä, harjoitetaanko laitoksessa vaarallista toimintaa, ole yleissopimuksen soveltamisen kannalta merkitystä. Laitoksen käsitettä ei ole määritelty yleissopimuksessa tai sen selitysmuistiossa, joten asiaa on arvioitava kotimaisen lainsäädännön valossa.

Sanaa ”laitos” käytetään lainsäädännössä monissa yhteyksissä. Eräistä naapuruussuhteista annetussa laissa (26/1920) laitos rinnastetaan talliin, navettaan, lantasäiliöön ja käymälään. Rakennuslainsäädännössä laitos rinnastetaan rakennukseen tai rakennelmaan. Mannermaajalustalain (149/1965) mukaan päteväksi katsottava laitos voi suorittaa tieteellisessä tarkoituksessa mannermaajalustaan kohdistuvia tutkimuksia. Ympäristönsuojelulain mukaan ympäristölupaa edellytetään muun muassa puun kyllästämöltä tai muulta puunsuojakemikaaleja käyttävältä laitokselta, metallien tai muovien elektrolyyttistä tai kemiallista pintakäsittelyä suorittava laitokselta, piirilevyvalmistamolta, peittaamolta, fosfatointilaitokselta ja alumiinin anodisointilaitokselta.

Ilmeistä on, että yleissopimuksen 4 artiklassa on tarkoitettu lähinnä sellaisia laitoksia, jotka on määritelty ympäristönsuojelulain 28 §:ssä ja tarkemmin lueteltu ympäristönsuojeluasetuksen (169/2000) 1 §:ssä toimintoina, joilla on oltava ympäristölupa. Tällaisten laitosten laittomaan käyttöön voidaan puuttua ympäristönsuojelulaissa tarkoitetuin hallinnollisin keinoin. Kysymys voi myös olla ympäristönsuojelulain rikkomisesta, joka on kriminalisoitu myös huolimattomuudesta tehtynä.

Yleissopimuksen 4 artiklan d kohta ei anna aihetta voimassa olevan lainsäädännön muuttamiseen.

Yleissopimuksen 4 artiklan e kohta koskee ydinmateriaalin, muun radioaktiivisen aineen tai vaarallisten kemikaalien laittoman valmistamisen, käsittelyn, käytön, kuljettamisen sekä tuonnin ja viennin sanktioimista ja menettelyyn liitettäviä hallinnollisia seuraamuksia ja toimenpiteitä. Yleissopimuksen selitysmuistiosta ilmenee, että vaarallisilla kemikaaleilla tarkoitetaan niitä kemikaaleja, jotka on määritelty vaarallisiksi Euroopan yhteisön lainsäädännössä ja kansallisissa normeissa.

Ydinmateriaalin käsittelyyn liittyvä toiminta on säännelty ydinenergia- ja säteilylaeissa ja niiden nojalla annetuissa säännöksissä. Lisäksi ydinvastuulaissa on eräitä asiaan liittyviä säännöksiä. Rangaistus vastoin ydinenergialakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Rangaistus vastoin ydinenergialakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ydinenergian käyttörikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 10 §:ssä.

Rangaistus säteilylähteen tai ydinaineen käyttämisestä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, säädetään rikoslain 34 luvun 4, 5, 7 ja 8 §:ssä. Rangaistus vastoin säteilylakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1-4 §:ssä. Rangaistus radioaktiivisen aineen tai säteilylaitteen varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta on säännökset vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa (719/1994). Rangaistus vastoin sanottua lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä vaarallisten aineiden kuljetusrikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 13 §:ssä. Rangaistus vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettua lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1-4 §:ssä.

Kemikaalilaissa on säännökset kemikaalien valmistuksesta, maahantuonnista, markkinoille luovuttamisesta, jakelusta, pakkaamisesta, myynnistä ja muusta luovuttamisesta, varastoinnista, hallussapidosta ja säilyttämisestä, teknisestä ja muusta käytöstä, maastaviennistä, testaamisesta, mainostamisesta sekä muusta näihin rinnastettavasta kemikaalien käsittelystä. Laittomat menettelyt on säädetty rangaistaviksi lähinnä rikoslain 44 luvun 1 §:n terveysrikosta tai 12 §:n varomatonta käsittelyä koskevien säännösten mukaan. Kysymys voi myös olla rikoslain 48 luvun 1-4 §:n mukaisesta ympäristörikoksesta, kemikaalilain 52 §:ssä tarkoitetusta kemikaalirikkomuksesta tai rikoslain 44 luvun 13 §:n mukaisesta vaarallisten aineiden kuljetusrikoksesta.

Edellä mainituista rikoksista kaikki muut paitsi varomaton käsittely ja kemikaalirikkomus ovat rangaistavia tahallisina tai törkeän tuottamuksellisina. Tuottamusvaatimusta on tietoisesti monin paikoin nostettu vuonna 2002 toteutetun rikoslain 44 luvun uudistamisen yhteydessä. Ennen uudistusta kysymykseen tulevat teot oli pääsääntöisesti kriminalisoitu myös huolimattomuudesta tehtyinä.

Yleissopimuksen 4 artiklan e kohdassa kuvattuun menettelyyn voidaan liittää erilaisia hallinnollisia seuraamuksia, joista on säännökset ydinenergialain 64-68 a §:ssä ja

kemikaalilain 8 ja 9 luvuissa. Tätä voidaan yleissopimuksen asettamien vaatimusten kannalta pitää riittävänä. Rangaistussäännösten muuttaminen siten, että voimassa olevassa laissa edellytettyä tuottamustasoa laskettaisiin, ei ole välttämätöntä.

Yleissopimuksen 4 artiklan f kohta koskee laitonta muutosten aiheuttamista kansallispuiston, suojellun maisema-alueen (nature reserve), vesien suojelualueen tai muun suojelun kohteena olevan alueen luonnon ainesosille.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n mukaan luonnonsuojelurikoksesta rangaistaan sitä, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti hävittää tai turmelee rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen taikka erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta.

Mikäli rikoslain 48 luvun 5 §:ssä tarkoitetun teon merkitys on luonnonsuojelun kannalta vähäinen, kysymys ei ole luonnonsuojelurikoksesta. Näihin tekoihin soveltuu luonnonsuojelurikkomusta koskeva luonnonsuojelulain 58 §. Viimeksi mainittu säännös kattaa muun muassa luonnonsuojelulaissa olevien ja sen nojalla luonnon suojelemiseksi annettujen säännösten rikkomisen. Osa yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä mainituista kasveihin ja eläimiin kohdistuneista tekotavoista on lisäksi lainkohdassa mainittu erikseen. Luonnonsuojelulain 3 luvussa on säännökset luonnonsuojelualueista ja luonnonmuistomerkeistä, 4 luvussa luontotyyppien suojelusta ja 5 luvussa maiseman suojelusta. Luonnonsuojelurikkomus on säädetty rangaistavaksi myös huolimattomuudesta tehtynä.

Tapauksesta riippuen yleissopimuksen 4 artiklan f kohdassa tarkoitettuihin tekoihin saattavat luonnonsuojelurikoksen ja luonnonsuojelurikkomuksen sijasta soveltua myös muut rikoslain 48 luvun ympäristörikokset.

Voimassa oleva laki täyttää yleissopimuksen 4 artiklan f kohdan vaatimukset.

1.5 Lainkäyttövalta

Yleissopimuksen 5 artikla

Puitepäätöksen 8 artikla

Yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen mukaan kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin lainkäyttövallan ulottamiseksi yleissopimuksen mukaisesti rikoksiksi säädettyihin tekoihin, kun rikos tehdään:

a) sen alueella; tai
b) aluksella tai ilma-aluksella, joka on rekisteröity sen alueella tai käyttää sen lippua; tai
c) rikoksen tekee sen kansalaisuutta oleva henkilö, jos kyseessä on tekopaikan rikoslainsäädännön nojalla rangaistava teko tai jos tekopaikka ei ole minkään alueellisen lainkäyttövallan alainen.

Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kappaleen mukaan kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin lainkäyttövallan ulottamiseksi yleissopimuksen mukaisesti rikoksiksi säädettyihin tekoihin, kun väitetty rikoksentekijä on sen alueella eikä se luovuta rikoksentekijää toiselle sopimuspuolelle rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan pyynnön seurauksena.

Varauman tekeminen on mahdollista yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen c kohdan ja 2 kappaleen osalta.

Puitepäätöksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa puitepäätöksessä tarkoitettuihin rikoksiin, mikäli

a) rikos on tehty kokonaan tai osittain sen alueella, vaikka rikoksen vaikutukset ilmenevät kokonaisuudessaan muualla;
b) rikos on tehty aluksella tai ilma-aluksessa, joka on rekisteröity sen alueella tai käyttää sen lippua;
c) rikos on tehty sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka sääntömääräinen kotipaikka on sen alueella;
d) rikoksen on tehnyt sen kansalainen, jos rikos on rangaistava tekopaikan rikoslainsäädännön nojalla tai jos tekopaikka ei ole minkään alueellisen lainkäyttövallan alainen.

Puitepäätöksen 8 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltio voi päättää, ettei se sovella saman artiklan 1 kohdan c tai d alakohdassa vahvistettuja sääntöjä tai että se soveltaa niitä vain erityisissä tapauksissa tai tilanteissa.

Yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen a kohdassa ja puitepäätöksen 8 artiklan 1 kohdan a alakohdassa on valtion lainkäyttövallan perusteena ilmaistu rikoslain 1 luvun 1 §:ssä säädetty alueperiaate. Suomen lain mukaan tuomitaan se, joka on tehnyt rikoksen Suomessa. Rikoslaissa on myös määritelty rikoksen tekopaikka. Lain 1 luvun 10 §:n mukaan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä teko suoritettiin, että siellä, missä sen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni.

Suomalaiseen alukseen liittyvästä rikoksesta on säädetty rikoslain 1 luvun 2 §:ssä.

Valmisteltavana olevaan lakiin Suomen talousvyöhykkeestä liittyy lainmuutos, jonka mukaan talousvyöhykkeellä olevalla tekosaarella, laitteella tai muulla rakennelmalla tehty tai niihin kohdistuva rikos ja sen rangaistava yritys katsottaisiin Suomessa tehdyksi. Myös muualla talousvyöhykkeellä tehdyt erikseen mainitut ympäristörikokset katsottaisiin Suomessa tehdyiksi. Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta, tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta ja luonnon-suojelurikoksesta tuomittaisiin rikoslain 48 luvun 1–5 §:n mukaan. Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristönsuojelulain rikkomisesta tuomittaisiin ympäristönsuojelulain 116 §:n 2 momentin mukaan, rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä jäterikkomuksesta jätelain 60 §:n mukaan ja rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luonnonsuojelurikkomuksesta luonnonsuojelulain 58 §:n 2 momentin mukaan. Kyseisiin rikoksiin sovellettaisiin, mitä rikoslaissa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta.

Yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen c kohdassa ja puitepäätöksen 8 artiklan 1 kappaleen d kohdassa on harkinnanvarainen määräys lainsäädäntövallan käyttämisestä niin sanotun aktiivisen kansalaisuusperiaatteen perusteella. Tästä on säädetty rikoslain 1 luvun 6 §:ssä, jossa todetaan, että Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Rikoslaissa on omaksuttu näissä tapauksissa kaksoisrangaistavuuden vaatimus, johon myös yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä viitataan. Rikoslain 1 luvun 11 §:ssä edellytetään, että rikoksen on näissä tapauksissa oltava myös tekopaikan lain mukaan rangaistava ja siitä olisi voitava tuomita rangaistus myös tämän vieraan valtion tuomioistuimessa. Rikoksesta ei saa Suomessa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin siitä tekopaikan laissa säädetään. Jos rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella,

rangaistavuus edellyttää rikoslain 1 luvun 6 §:n mukaan, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Puitepäätöksen 8 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltion on ulotettava lainkäyttövaltansa tilanteisiin, joissa rikos on tehty sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka kotipaikka on kyseisen jäsenvaltion alueella. Koska tällainen rikos Suomessa tehtynä aina kuuluu alueperiaatteen soveltamisen kautta Suomen lainkäyttövaltaan, c alakohta tulisi siten sovellettavaksi vain niissä tapauksissa, joissa rikos on tehty ulkomailla sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka kotipaikka on Suomessa. Rikoslain 1 luvun 5 §:n mukaan Suomen lakia sovelletaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, jos rikos on kohdistunut suomalaiseen yhteisöön, säätiöön tai yhtiöön. Rikoslain 1 luvun mukaan Suomen lakia ei sen sijaan voida soveltaa yksinomaan sillä perusteella, että teko on tehty ulkomailla suomalaisen oikeushenkilön hyväksi. Suomen lakia voidaan puitepäätöksen c alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa soveltaa vain, jos ulkomailla tehdyllä teolla on lisäksi jokin muu rikoslain 1 luvussa mainittu liittymäkohta Suomeen. Oikeushenkilön hyväksi tehdyn rikoksen tulee siten olla suomalaisen tekemä ja kaksoisrangaistavuusedellytyksen täyttyä taikka rikoksen tulee täyttää 3 §:ssä mainitut Suomeen kohdistuneen rikoksen edellytykset. Jos rikokseen sovelletaan näiden periaatteiden nojalla Suomen lakia, myös oikeushenkilö voi rikoslain 1 luvun 9 §:n mukaan joutua vastuuseen.

Suomen lainsäädäntö ei täysin vastaa yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen c kohdan eikä puitepäätöksen 8 artiklan 1 kohdan c ja d alakohtien asettamia vaatimuksia. Suomen tulisikin näiltä osin päättää, ettei puitepäätöksen mainittuja kohtia sovelleta ja että yleissopimukseen tehdään varauma, jossa todetaan, että Suomi ei sovella yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen c kohtaa kokonaisuudessaan, koska niissä tapauksissa, joissa rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuus edellyttää rikoslain 1 luvun 6 §:n mukaan, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

1.6 Rangaistukset

Yleissopimuksen 6 artikla
Puitepäätöksen 5 artikla

Yleissopimuksen 6 artiklan mukaan kukin sopimuspuoli ryhtyy asiaan liittyvien kansainvälisten instrumenttien mukaisesti tarvittaviin toimenpiteisiin säätääkseen 2 ja 3 artiklan mukaisista rikoksista sellaiset rangaistukset, joissa otetaan huomioon rikosten vakava luonne. Käytettävissä oleviin rangaistuksiin tulee kuulua

vankeusrangaistus ja sakkorangaistus, ja niihin voi kuulua ympäristön ennallistaminen.

Puitepäätöksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 2 ja 3 artiklassa tarkoitetusta menettelystä voidaan rangaista tehokkain, oikeasuhteisin ja vakuuttavin rangaistuksin, mukaan lukien ainakin törkeissä tapauksissa vankeusrangaistukset, jotka voivat johtaa rikoksen johdosta luovuttamiseen.

Puitepäätöksen 5 artiklan 2 kohdan mukaan artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin rangaistuksiin voidaan liittää muita rangaistuksia tai toimenpiteitä, erityisesti luonnolliselle henkilölle annettava kielto harjoittaa toimintaa, johon vaaditaan virallinen lupa tai hyväksyntä, tai kielto perustaa tai johtaa yhtiöitä tai säätiöitä taikka olla sellaisen hallituksen jäsen, jos niiden seikkojen perusteella, jotka ovat johtaneet henkilön tuomitsemiseen, on ilmeisen selvästi olemassa vaara, että hän saattaa jatkaa samanlaista rikollista toimintaa.

Puitepäätöksen törkeimmistä teoista edellyttämä minimirangaistustaso on kytketty rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen edellytyksiin. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain (456/1970) 4 §:n 1 momentin mukaan luovuttamispyynnössä mainitun rikoksen tulee olla sellainen, josta Suomen lain mukaan säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Vuoden 2004 alussa voimaan tullut laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (1286/2003) sisältää saman rangaistusasteikkoa koskevan vaatimuksen. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden pohjoismaiden välillä annetussa laissa (270/1960) edellytetään rikosta, josta luovuttamista pyytävän valtion lain mukaan voidaan tuomita sakkorangaistusta kovempi rangaistus.

Puitepäätös velvoittaa siten säätämään ainakin törkeissä tapauksissa 2 ja 3 artiklassa tarkoitetuista rikoksista vähintään yhden vuoden enimmäisrangaistuksen. Ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta ja luonnonsuojelurikoksesta säädetyt rangaistusasteikot ylittävät artiklassa edellytetyn vaatimuksen vuoden enimmäisrangaistuksesta. Myös henkirikoksista, törkeästä pahoinpitelystä, pahoinpitelystä, vaaran aiheuttamisesta, terveyden vaarantamisesta, ydinenergian käyttörikoksesta, räjähderikoksesta, vaarallisten aineiden kuljetusrikoksesta ja terveysrikoksesta säädetyt rangaistukset täyttävät puitepäätöksen vaatimuksen.

Koska edellä luetellut rikokset kattavat puitepäätöksen 2 ja 3 artiklassa kuvatun menettelyn törkeimmät tapaukset, ei puitepäätöksen 5 artiklan 1 kohta anna aihetta kotimaisen lainsäädännön muuttamiseen.

Puitepäätöksen 5 artiklan 2 kohdassa mainitut rangaistuksiin liitettävät seuraamukset muistuttavat liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) mukaista liiketoimintakieltoa. Kyseisen lain 3 §:n mukaan liiketoimintakiellon määrääminen edellyttää liiketoimintaan olennaisesti liittyvien lakisääteisien velvollisuuksien laiminlyöntiä tai rikollista menettelyä, jota ei voida pitää vähäisenä ja lisäksi sitä, että laitonta menettelyä on kokonaisuutena arvioiden pidettävä velkojien, sopimuskumppaneiden, julkisen talouden taikka terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena.

Liiketoimintakiellon edellytykset saivat nykyisen sisältönsä 1.3.1998 voimaan tulleella lainmuutoksella (1220/1997). Lainmuutosta koskevien esitöiden (HE 198/1996 vp) mukaan rikos voidaan katsoa tehdyksi liiketoiminnassa, kun se liittyy kiinteästi harjoitettuun taloudelliseen toimintaan. Tällaisia rikoksia ovat perinteisesti taloudellisiksi rikoksiksi luokiteltavat teot, kuten erityisesti kirjanpitorikokset sekä velallisen rikokset, verorikokset, avustuspetokset ja petokset. Myös jos yrityksen toiminta jo sinällään perustuu rikolliseen menettelyyn, kuten varastetun tavaran kätkemiseen tai salakuljetukseen, kysymyksessä on esitöiden mukaan lainkohdassa tarkoitettu menettely.

Rikollisena menettelynä liiketoiminnassa voidaan esitöiden mukaan pitää myös muita kuin tavanomaisia taloudellisiksi rikoksiksi luokiteltavia tekoja, kuten rikoslain 30 luvussa tarkoitettuja elinkeinorikoksia. Myös rikoslain 48 luvussa mainittuja ympäristörikoksia voidaan esitöiden mukaan tietyin edellytyksin pitää liiketoiminnassa tehtyinä. Jos esimerkiksi yritystoiminnan kannattavuuden parantamiseksi jätetään huolehtimatta ympäristön suojeluvelvoitteista, voi kysymyksessä olla rikollinen menettely liiketoiminnassa. Tilanne on samanlainen, jos yritystoiminnassa on laiminlyöty turvallisuus- ja varomääräykset ja siten syyllistytty rikoslain 21 luvussa (henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset) tai 47 luvussa (työrikokset) tarkoitettuun rikokseen. Tällainen toiminta murentaa liiketoimintaa kohtaan tunnettua yleistä luottamusta sekä aiheuttaa vahinkoa saman alan muille liiketoiminnan harjoittajille vääristäessään alan kilpailuasetelmaa.

Liiketoimintakiellon määräämisen mahdollisuus on edellä todetuin tavoin 1.3.1998 voimaan tulleella lainmuutoksella ulotettu koskemaan myös ympäristörikoksia.

Yleissopimuksen 6 artikla ja puitepäätöksen 5 artikla eivät anna aihetta lainsäädännön muuttamiseen.

1.7 Osallisuus ja yllytys

Puitepäätöksen 4 artikla

Puitepäätöksen 4 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että osallisuus ja yllytys 2 artiklassa tarkoitettuun menettelyyn ovat rangaistavia.

Rikoksen tekemisen muotoina erotetaan yleensä tekijävastuu ja varsinainen osallisuus. Tekijävastuu kattaa kolme tilannetta: välitön (varsinainen) yksin tekeminen, rikoskumppanuus ja välillinen tekeminen. Varsinainen osallisuus kattaa kaksi tilannetta, yllytyksen ja avunannon. Näistä kaikista säädetään rikoslaissa.

Vuoden 2004 alussa voimaan tulleessa rikoslain 5 luvun 3 §:ssä säädetään, että jos kaksi tai useammat ovat yhdessä tehneet tahallisen rikoksen, rangaistaan kutakin rikoksen tekijänä. Sanamuoto vastaa jokseenkin sellaisenaan vuoden 2003 loppuun voimassa ollutta rikoslain 5 luvun 1 §:ää. Selvennyksenä aikaisempaan on kuitenkin lisäys, jonka mukaan rikoskumppanuus voi tulla kysymykseen vain tahallisten rikosten yhteydessä. Subjektiivisessa suhteessa yhdessä tekeminen merkitsee vaatimusta yhteisymmärryksestä. Yhteisymmärrys merkitsee tietoisuutta siitä, että oma toiminta yhdessä muiden kanssa toteuttaa tunnusmerkistön. Objektiivisessa suhteessa edellytetään myös osallistumista itse rikoksen toteuttamiseen.

Yllytyksestä tuomitaan rikoslain 5 luvun 5 §:n mukaan se, joka tahallaan taivuttaa toisen tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen. Avunannosta rikokseen tuomitaan rikoslain 5 luvun 6 §:n mukaan se, joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä. Rikoslain 9 luvun 2 §:n mukaan johdon osallisuus rikokseen voi synnyttää oikeushenkilön rangaistusvastuun.

Voimassa oleva lainsäädäntö täyttää puitepäätöksen 4 artiklan vaatimukset.

1.8 Toimenpiteet menetetyksi tuomitsemisessa

Yleissopimuksen 7 artikla

Yleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleen mukaan kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin voidakseen tuomita menetetyksi sopimuksen 2 ja 3 artiklassa tarkoitettujen rikosten tekemisessä käytetyt välineet ja niiden tuoton tai omaisuutta, jonka arvo vastaa sellaista tuottoa. Yleissopimuksen selitysmuistiosta ilmenee, että artiklan taustalla on Strasbourgissa 8 päivänä marraskuuta 1990 tehty rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskeva yleissopimus (SopS 53/1994).

Yleissopimuksen 7 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuoli voi 1 kappaleen osalta tehdä varauman ja selittää, ettei se sovella 1 kappaletta tiettyihin rikoksiin, tiettyihin tekovälineisiin eikä rikoksen tuottoon tai omaisuuteen, jonka arvo vastaa sellaista tuottoa.

Puitepäätös ei sisällä menetetyksi tuomitsemista koskevia määräyksiä.

Kotimaiset säännökset menettämisseuraamuksista sisältyvät rikoslain 10 lukuun, joka tuli voimaan vuoden 2002 alussa. Menettämisseuraamuksen määräämisen edellytyksenä on laissa rangaistavaksi säädetty teko (rikos). Rikoslain 10 luvun 2 §:n mukaan rikoksen tuottama taloudellinen hyöty on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämiseen tuomitaan rikoksesta hyötynyt tekijä, osallinen tai se, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty. Hyödyn menettämistä ei ole sidottu tiettyyn omaisuusesineeseen, vaan menetetyksi tuomitaan hyödyn suuruuden osoittama rahamäärä. Toisaalta myös konkreettinen omaisuuseräkin voidaan tuomita menetetyksi rikoksen tuottamana hyötynä (KKO 1999:89).

Rikoslain 10 luvun 4 § sisältää säännökset rikoksentekovälineen menettämisestä. Menetetyksi voidaan tuomita muun muassa esine tai omaisuus, jota on käytetty tahallisen rikoksen tekemisessä ja oikeudenkäynnin kohteena olevaan tahalliseen rikokseen läheisesti liittyvä esine tai omaisuus, joka on yksinomaan tai pääasiallisesti tahallista rikosta varten hankittu tai valmistettu taikka ominaisuuksiltaan erityisen sovelias tällaisen rikoksen tekemiseen.

Rikoksella tuotettu, valmistettu tai aikaansaatu taikka rikoksen kohteena ollut esine tai omaisuus voidaan rikoslain 10 luvun 5 §:n mukaan tuomita valtiolle menetetyksi, jos menettämisseuraamus on tarpeen

1) esineen tai omaisuuden terveydelle tai ympäristölle haitallisten ominaisuuksien vuoksi;
2) uusien rikosten ehkäisemiseksi, ja esine on erityisen sovelias rikoksen kohteeksi tai rikolliseen käyttöön;
3) säännöstelyä taikka maahantuontia tai maastavientiä koskevien säännösten tai määräysten tarkoituksen toteuttamiseksi; tai
4) luonnon tai ympäristön suojelemiseksi annettujen säännösten tai määräysten tarkoituksen toteuttamiseksi.

Luonnonsuojelulain 58 §:n mukaiseen luonnonsuojelurikkomukseen tai rikoslain 48 luvun 1-5 §:ssä tarkoitettuun rikokseen syyllistynyt henkilö, on saman lain 59 §:n nojalla tuomittava menettämään valtiolle se, mikä on ollut rikoksen kohteena. Lisäksi on tuomittava menetetyksi se arvo, mikä rikoksen kohteena olleella rauhoitetulla eläimellä tai kasvilla on ollut lajinsa edustajana. Ympäristöministeriö on asetuksella (9/2002) vahvistanut ohjeelliset arvot rauhoitetuille eläimille ja kasveille. Lisäksi voivat tulla sovellettavaksi rikoslain 10 luvun säännökset.

Voimassa olevat menettämisseuraamuksia koskevat säännökset täyttävät yleissopimuksen 7 artiklan vaatimukset.

1.9 Ympäristön palauttaminen entiseen tilaansa

Yleissopimuksen 8 artikla

Yleissopimuksen 8 artiklan mukaan kukin sopimuspuoli voi milloin tahansa selittää Euroopan neuvoston pääsihteerille, että se säätää ympäristön ennallistamisesta seuraavasti:

> a) toimivaltainen viranomainen voi määrätä ympäristön palautettavaksi entiseen tilaansa sopimuksessa tarkoitettuun rikokseen liittyen. Määräykseen voidaan liittää ehtoja;
>
> b) jos ympäristön palauttamisesta entiseen tilaansa annettua määräystä ei ole noudatettu, toimivaltainen viranomainen voi kansallisen lainsäädännön mukaisesti määrätä sen täytäntöönpantavaksi määräyksen kohteena olevan henkilön kustannuksella, tai kyseiseen henkilöön voidaan kohdistaa muita rikosoikeudellisia rangaistuksia määräyksen sijaan tai sen lisäksi.

Ympäristönsuojelulain 79 §:n ja 84 §:n perusteella viranomainen voi määrätä tarpeellisista toimista, joihin on ryhdyttävä ympäristön ennallistamiseksi tai

aiheutuneen haitan vähentämiseksi tai poistamiseksi. Lain 88 §:n mukaan viranomaisen on tehostettava, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta, antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai toiminta keskeytetään. Kaikkiin yleissopimuksessa tarkoitettuihin rikoksiin ei kuitenkaan liity viranomaisen mahdollisuutta määrätä ennallistamistoimenpiteitä.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei välttämättä täysin kattavasti täytä yleissopimuksen 8 artiklan määräyksiä. Koska artikla ei ole pakottava, tästä ei kuitenkaan aiheudu tarvetta lainsäädännön muuttamiseen tai varauman tekemiseen.

1.10 Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Yleissopimuksen 9 artikla
Puitepäätöksen 6 artikla
Puitepäätöksen 7 artikla

Yleissopimuksen 9 artiklan 1 kappaleen mukaan kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin voidakseen määrätä rikosoikeudellisia tai hallinnollisia rangaistuksia oikeushenkilöille tai kohdistaa toimenpiteitä oikeushenkilöihin, joiden puolesta niiden toimielimet, toimielinten jäsenet tai muut edustajat ovat tehneet 2 tai 3 artiklassa tarkoitetun rikoksen.

Yleissopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen mukaan artiklan 1 kappaleen mukainen oikeushenkilön vastuu ei saa sulkea pois rikosoikeudenkäyntiä luonnollista henkilöä vastaan. Yleissopimuksen 9 artiklan 3 kappaleen mukaan sopimukseen on 1 kappaleen osalta mahdollisuus tehdä varauma, jonka mukaan 1 kappaletta sovelletaan vain tiettyihin rikoksiin tai sitä ei sovelleta lainkaan.

Puitepäätöksen 6 artiklan 1 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilöt voidaan saattaa vastuuseen 2 ja 3 artiklassa tarkoitetusta menettelystä, johon on oikeushenkilön hyväksi syyllistynyt joko yksin tai oikeushenkilön toimielimeen kuuluvana toimien henkilö, jonka johtava asema oikeushenkilössä perustuu
a) toimivaltaan edustaa oikeushenkilöä, tai
b) toimivaltaan tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta, tai
c) toimivaltaan harjoittaa valvontaa oikeushenkilön sisällä,
sekä osallisuudesta 2 artiklassa tarkoitettuun menettelyyn avunantajana tai yllyttäjänä.

Puitepäätöksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan edellä 1 kohdassa tarkoitettujen tilanteiden lisäksi kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen, jos 1 kohdassa tarkoitetun henkilön harjoittaman ohjauksen tai valvonnan puutteellisuus on tehnyt mahdolliseksi oikeushenkilön alaisena toimivan henkilön 2 tai 3 artiklassa tarkoitetun menettelyn kyseisen oikeushenkilön hyväksi. Oikeushenkilön vastuun toteuttaminen ei puitepäätöksen 6 artiklan mukaan saa estää rikosoikeudenkäyntiä sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka ovat tekijöinä, yllyttäjinä tai avunantajina puitepäätöksen 2 ja 3 artiklassa tarkoitetussa menettelyssä.

Yleissopimuksen ja puitepäätöksen sisältämät oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat määräykset ovat lähes samanlaisia kuin esimerkiksi terrorismia koskevassa puitepäätöksessä (EYVL L 164, 22.6.2002). Sen täytäntöönpanoon liittyvässä hallituksen esityksessä (HE 188/2002 vp, s 63—65) on tarkasteltu yksityiskohtaisesti puitepäätöksen määräyksiä suhteessa Suomen rikoslain sisältämiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeviin säännöksiin ja todettu, että oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat 9 luvun säännökset täyttävät puitepäätöksen asettamat vaatimukset. Sama johtopäätös voidaan toistaa myös tässä yhteydessä.

Yleissopimus ja puitepäätös eivät edellytä oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista yleissopimuksen 4 artiklasssa tarkoitettuihin ja muihin vähäisiin tekoihin. Sen vuoksi on riittävää, että oikeushenkilön rangaistusvastuun laajuuden riittävyyttä arvioitaessa kiinnitetään huomiota ainoastaan rikoslaissa oleviin rikoksiin.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu koskee nykyisin vain niitä rikoksia, joista niin on erikseen säädetty. Esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevassa rikoslain 21 luvussa ei ole lainkaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaa säännöstä. Perinteisesti on ajateltu, ettei ole mielekästä liittää oikeushenkilön rangaistusvastuuta tekoihin, joissa käytännössä vain luonnollinen henkilö voi olla tekijänä. Vaikka henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset käytännössä useimmiten ovat luonnollisen henkilön suorittamia väkivallantekoja, voivat tunnusmerkistöt, kuten edellä on todettu, kuitenkin täyttyä myös muilla tavoin – esimerkiksi vaarallisia aineita sisältävillä päästöillä. Terveyttä vahingoittavien tai vaarantavien päästöjen aiheuttaminen liittyykin monesti nimenomaan oikeushenkilön muodossa harjoitettuun yritystoimintaan.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu ei nykyisin ulotu myöskään kaikkiin yleissopimuksen ja puitepäätöksen alaan kuuluviin rikoslain 34 luvun yleisvaarallisiin rikoksiin eikä rikoslain 44 luvun terveyttä ja turvallisuutta vaarantaviin rikoksiin. Sen sijaan oikeushenkilö on mahdollista tuomita rangaistukseen rikoslain 48 luvussa tarkoitetuista ympäristörikoksista.

Yleissopimuksen ja puitepäätöksen velvoitteiden täyttämiseksi rikoslain 9 luvun mukainen oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi koskemaan myös rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädettyä tappoa, murhaa, surmaa, pahoinpitelyä, törkeää pahoinpitelyä, kuolemantuottamusta, törkeää kuolemantuottamusta, vammantuottamusta, törkeää vammantuottamusta ja vaaran aiheuttamista, 34 luvussa rangaistavaksi säädettyä terveyden vaarantamista, törkeää terveyden vaarantamista ja ydinräjähderikosta sekä 44 luvussa rangaistaviksi säädettyä terveysrikosta, ydinenergian käyttörikosta, räjähderikosta, varomatonta käsittelyä ja vaarallisten aineiden kuljetusrikosta.

Suomessa yhteisövastuun ulkopuolelle on vakiintuneesti jätetty rikosten lievät tekomuodot. Myöskään tässä yhteydessä oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei ehdoteta ulotettavaksi koskemaan esimerkiksi lievää pahoinpitelyä eikä rikoslain ulkopuolisia sakonuhkaisia kriminalisointeja.

Puitepäätöksen 7 artiklan mukaan jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 6 artiklan mukaisesti vastuussa olevaksi todetulle oikeushenkilölle voidaan tuomita tehokkaita, oikeasuhteisia ja vakuuttavia seuraamuksia, joihin kuuluu rikosoikeudellisia tai muita sakkoja ja joihin voi kuulua muita seuraamuksia. Yleissopimuksen 9 artiklassa mainitaan oikeushenkilöille koituvina seuraamuksina rikosoikeudelliset tai hallinnolliset rangaistukset. Rikoslain 9 luvun mukainen mahdollisuus määrätä oikeushenkilölle yhteisösakko täyttää sekä yleissopimuksen että puitepäätöksen asettamat vaatimukset.

Puitepäätöksessä mainitaan esimerkkeinä oikeushenkilöille määrättävistä muista harkinnanvaraisista seuraamuksista: a) oikeuden menettäminen julkisista varoista suoritettaviin etuisuuksiin tai tukeen; b) väliaikainen tai pysyvä kielto harjoittaa teollista tai kaupallista toimintaa; c) oikeudelliseen valvontaan asettaminen; d) oikeudellinen määräys purkaa oikeushenkilö ja e) velvollisuus toteuttaa erityisiä toimenpiteitä. Tällaisia harkinnanvaraisia seuraamuksia ei ole Suomessa pidetty tarpeellisina eikä puitepäätös velvoita niitä säätämään.

1.11 Viranomaisten välinen yhteistyö

Yleissopimuksen 10 artikla

Yleissopimuksen 10 artikla 1 kappale edellyttää, että kukin sopimuspuoli ryhtyy toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että ympäristönsuojelusta vastaavat viranomaiset

tekevät yhteistyötä rikosten tutkinnasta ja syytteeseen asettamisesta vastaavien viranomaisten kanssa:

a) ilmoittamalla viimeksi mainituille viranomaisille omasta aloitteestaan, jos on perusteltua syytä epäillä 2 artiklassa tarkoitetun rikoksen tapahtuneen;

b) antamalla pyynnöstä viimeksi mainituille viranomaisille kaikki tarvittavat tiedot kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Yleissopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuoli voi tehdä 1 kappaleen a kohdan soveltamisen suhteen varauman ilmoittaen, ettei se sovella a kohtaa tai että sitä sovelletaan ainoastaan tiettyihin rikoksiin. Yleissopimuksen selitysmuistiossa on todettu, että artiklan 1 kappaleen a kohdassa olevalla viittauksella 2 artiklaan on ilmoitusvelvollisuuden piiristä haluttu rajata pois muut kuin vakavat teot.

Ympäristöministeriön alaisilla alueellisilla ympäristökeskuksilla on keskeinen asema ympäristölakien täytäntöönpanossa ja valvonnassa. Ne myöntävät ympäristönsuojelulain mukaisia lupia, valvovat niiden ja vesilain mukaisten lupien noudattamista sekä antavat vesiensuojeluasetuksen mukaisia tarkastuslausuntoja. Lupa- ja valvonta-asiat on ympäristökeskusten työjärjestyksillä määrätty tietyn yksikön virkamiesten vastuulle.

Ympäristönsuojelulain mukaiset lupa-asiat käsitellään hallinnollisessa menettelyssä, jossa lupaviranomaisena on joko ympäristölupavirasto, kunnan ympäristölupaviranomainen tai alueellinen ympäristökeskus. Laaja-alaisia ympäristövaikutuksia aiheuttavien laitosten lupa-asiat ratkaisee alueellinen ympäristökeskus. Lukumääräisesti suurin osa ympäristöluvista käsitellään kuitenkin kunnissa. Alueelliset ympäristökeskukset sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset valvovat lupien noudattamista.

Kuntien ympäristöhallinnosta annetun lain (64/1986) mukaan kunnan tulee alueellaan valvoa ja edistää ympäristönsuojelua siten, että luontoa ja muuta ympäristöä suojelemalla, hoitamalla ja kehittämällä turvataan kunnan asukkaille terveellinen, viihtyisä ja virikkeellinen sekä luonnontaloudellisesti kestävä elinympäristö. Keskeisessä asemassa on kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Tällaisena toimii kunnan määräämä toimielin, jona ei voi kuitenkaan olla kunnanhallitus. Yleensä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisena toimii lautakunta.

Ympäristölainsäädännössä on säädetty kunnille runsaasti erityyppisiä tehtäviä. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen toimii ympäristönsuojelulaissa tarkoitettuna lupa- ja valvontaviranomaisena ja valvoo myös jätelain (1072/1993), kemikaalilain (744/1989), terveydensuojelulain (763/1994) ja maa-aineslain (555/1981) noudattamista. Maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) tarkoitettuna kunnan lupa- ja

valvontaviranomaisena toimii puolestaan rakennusvalvontaviranomainen. Metsälain (1093/1996) mukaisesta valvonnasta vastaa metsäkeskus.

Ympäristöviranomaisen ilmoituskynnys on yksi keskeisimmistä ympäristörikosten ilmituloon liittyvistä tekijöistä. Ilmoituksen tekemiseen liittyvä harkintavalta ohjaa oleellisesti sitä, mitkä jutut seuloutuvat rikosoikeudellisen järjestelmän piiriin. Ympäristöviranomaisen harkintavallan rajat on pääosin määritelty lainsäädännössä.

Viranomaisten ilmoitusvelvollisuuden kattavuutta arvioitaessa on olennaista todeta, että hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti viranomaisten tulee tarvittaessa omasta aloitteestaan siirtää niille tulleet mahdollisia rikoksia koskevat ilmoitukset toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle tai selvissä tapauksissa suoraan poliisille ja vastaavasti myös ilmoittaa omista mahdollisia ympäristörikoksia koskevista havainnoistaan toimivaltaiselle viranomaiselle. Käytännössä tällaista sektoriviranomaisten välistä aktiivista yhteistyötä on voitava edellyttää ennen muuta ympäristöviranomaisilta, terveysviranomaisilta, rakennusvalvontaviranomaisilta ja metsäkeskuksilta.

Valvontaviranomaisen tulee ympäristönsuojelulain 94 §:n nojalla tehdä poliisille ilmoitus vastoin ympäristönsuojelulakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.

Vesilain (264/1961) 21 luvun 2 §:n mukaan viranomaisen on ilmoitettava asiasta poliisille esitutkintaa varten, jos vesilakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä ei ole noudatettu, jollei tekoa ole olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä eikä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Myös metsälain 22 §:n, maa-aineslain 18 §:n ja maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:n mukainen ilmoitus poliisi- tai syyttäjäviranomaiselle voidaan jättää tekemättä, jos tekoa tai laiminlyöntiä olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.

Valvontaviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta koskevissa säännöksissä on ilmoitusvelvollisuuteen vaikuttavana seikkana mainittu yleinen etu. Yleisen edun käsite on moniselitteinen ja sen sisältö ja käyttötarkoitus vaihtelevat asiayhteydestä riippuen. Ympäristölainsäädännössä yleisellä edulla on useita, joskus toistensa kanssa jopa osittain vastakkaisiakin merkityssisältöjä. Näin on ilmoitusvelvollisuudenkin kohdalla. Joskus yleinen etu vaatii ilmoituksen tekemistä vähäisestäkin rikoksesta ja toisinaan taas ilmoituksen tekemättä jättäminen voi yleisen edun vuoksi olla perusteltua vakavammankin teon kohdalla. Jos yleisellä edulla tarkoitetaan

yhteiskunnallista kokonaishyötyä, voi harkinta irtaantua hyvin pitkälle tarkasteltavana olevasta teosta. Näin laajan harkintavallan olemassaolo ei ole tarpeen eikä sopusoinnussa yleissopimuksen 10 artiklan 1 kappaleen a kohdan kanssa. Edellä todetun johdosta ympäristönsuojelulain 94 §:ää, vesilain 21 luvun 2 §:ää, metsälain 22 §:ää, maa-aineslain 18 §:ää ja maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:ää ehdotetaan muutettaviksi niin, että säännöksistä poistetaan maininta yleisen edun vaatimuksista.

Vaikka yllä mainittuja pykäliä ehdotetaankin muutettaviksi, ei ilmoitusvelvollisuus ehdotetussa muodossakaan kata kaikkia yleissopimuksen 2 artiklassa tarkoitettuja tekoja. Sen vuoksi on joka tapauksessa tehtävä varauma, jossa selitetään, että 10 artiklan 1 kappaleen a kohtaa ei sovelleta muihin kuin edellä mainituissa muutettaviksi ehdotetuissa säännöksissä tarkoitettuihin rikoksiin.

1.12 Ryhmien oikeus osallistua rikosoikeudenkäyntiin

Yleissopimuksen 11 artikla

Yleissopimuksen 11 artiklan mukaan kukin sopimuspuoli voi milloin tahansa ilmoittaa, että se myöntää kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti ryhmälle, säätiölle tai yhteisölle, jonka päämääränä sen perustamisasiakirjojen mukaan on ympäristönsuojelu, oikeuden osallistua tämän yleissopimuksen mukaisesti rikoksiksi säädettyjä tekoja koskevaan oikeudenkäyntiin.

Voimassa olevien säännösten mukaan yleissopimuksen 11 artiklassa tarkoitetuilla ryhmillä, säätiöillä tai yhteisöillä ei ole oikeutta kuultavina tai muutoin ulkopuolisina osallistua rikosoikeudenkäynteihin. Ympäristöä koskevan yleisen edun valvonta kuuluu Suomessa yleensä erityissäännösten nojalla ympäristörikosasioissa asianomistajana esiintyvälle alueelliselle ympäristökeskukselle.

Ympäristönsuojelulain 94 §:n mukaan alueellinen ympäristökeskus on ympäristönsuojelulain 116 §:ssä tarkoitettua rikosta koskevassa asiassa asianomistaja, jos yleistä etua on loukattu.
Myös rikosasiassa, jossa on kysymys vesilain 13 luvussa rangaistavaksi säädetystä teosta, voi alueellinen ympäristökeskus vesilain 14 luvun 3 §:n nojalla käyttää asianomistajan puhevaltaa, jos yleistä etua on loukattu.

Ympäristöhallinnosta annetun lain (55/1995) 4 §:n mukaan alueellinen ympäristökeskus huolehtii toimialueellaan sille säädetyistä tai määrätyistä ympäristönsuojelua, alueiden käyttöä, luonnonsuojelua, kulttuuriympäristön hoitoa, rakentamisen ohjausta sekä vesivarojen käyttöä ja hoitoa koskevista tehtävistä. Lisäksi

alueellinen ympäristökeskus toimialallaan edustaa valtiota, valvoo valtion etua ja oikeutta sekä kantaa ja vastaa tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa, jollei toisin säädetä tai määrätä.

Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomission Århusissa 1998 allekirjoitetussa tiedon saannista, kansalaisten osallistumisoikeudesta sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa tehdyssä yleissopimuksessa on pidetty tärkeänä vireillepano-oikeuden laajentamista järjestöille ympäristöä koskevissa hallinnollisissa asioissa. Sopimus ei kuitenkaan koske rikosprosessia.

Aatteellisen järjestön osallistuminen oikeudenkäyntiin ei yleensä ole omiaan edistämään asian puolueetonta käsittelyä tai prosessinjohdollista pyrkimystä siihen, ettei asiaan sotketa mitään sellaista, mikä siihen ei kuulu. Sen vuoksi yleissopimuksen 11 artikla, joka ei ole velvoittava, ei anna aihetta voimassa olevan lainsäädännön muuttamiseen.

1.13 Kansainvälinen yhteistyö

Yleissopimuksen 12 artikla

Yleissopimuksen 12 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolet tekevät toistensa kanssa, asiaan liittyvien kansainvälistä yhteistyötä rikosoikeuden alalla koskevien kansainvälisten instrumenttien määräysten mukaisesti, mahdollisimman laajamittaista yhteistyötä yleissopimuksen mukaisesti rikoksiksi säädettyjen tekojen tutkinnassa ja niitä koskevissa oikeudenkäynneissä. Yleissopimuksen 12 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolet antavat toisilleen apua niiden sopimuksen 4 artiklassa tarkoitettujen tekojen tutkinnassa ja niitä koskevissa oikeudenkäynneissä, joita 12 artiklan 1 kappale ei kata.

Suomi toimii tiiviissä yhteistyössä eri maiden lainvalvontaviranomaisten kanssa muun muassa Europolin, Interpolin sekä pohjoismaisen yhteistyön puitteissa. Suomi on tehnyt kahdenkeskisiä rikostentorjuntasopimuksia Venäjän, Viron, Latvian, Liettuan, Puolan ja Unkarin kanssa. Yhteistyötä sääntelevien sopimusten muuttamiselle ei toistaiseksi ole havaittu tarvetta. Suomen lainsäädäntö mahdollistaa oikeusavun antamisen niissäkin tilanteissa, joissa valtiot eivät ole tästä erikseen sopineet. Käytännön tasolla esimerkiksi rajavartiolaitos on sopinut Ruotsin rannikkovartioston kanssa valvontayhteistyöstä niin, että toisen osapuolen vastuualueella havaitut öljypäästöt ilmoitetaan sen johtokeskukseen välittömästi havaittaessa.

Suomen lainsäädäntö mahdollistaa artiklassa mainitun yhteistyön, joten lainsäädännön muuttamiseen ei tältä osin ole aihetta.

1.14 Yleissopimuksen voimaantulo

Yleissopimuksen 13 artikla

Yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona kolme valtiota on ilmaissut suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomaksi.

Toistaiseksi ainoastaan Viro on ratifioinut sopimuksen.

1.15 Yleissopimukseen liittyminen

Yleissopimuksen 14 artikla

Yleissopimuksen voimaantulon jälkeen Euroopan neuvoston ministerikomitea, neuvoteltuaan sopimusvaltioiden kanssa, voi kutsua Euroopan neuvoston ulkopuolisen valtion liittymään yleissopimukseen. Liittyvän valtion osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona liittymiskirja on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

1.16 Yleissopimuksen alueellinen soveltaminen

Yleissopimuksen 15 artikla

Sopimusvaltio voi tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa täsmentää alueen tai alueet, joihin yleissopimusta sovelletaan. Sopimusvaltio voi myöhemmin selityksellään laajentaa aluetta tai peruuttaa selityksensä.

1.17 Yleissopimuksen suhde muihin yleissopimuksiin ja sopimuksiin

Yleissopimuksen 16 artikla

Yleissopimus ei vaikuta oikeuksiin ja velvollisuuksiin, jotka johtuvat kansainvälisistä erityisiä asioita koskevista monenvälisistä yleissopimuksista.

Sopimuspuolet voivat tehdä kahdenvälisiä tai monenvälisiä sopimuksia toistensa kanssa asioista, joita yleissopimus koskee, sen määräysten täydentämiseksi tai vahvistamiseksi tai siinä mainittujen periaatteiden soveltamisen helpottamiseksi. Tällaisia sopimuksia voidaan soveltaa yleissopimuksen sijasta, jos näin helpotetaan kansainvälistä yhteistyötä.

1.18 Yleissopimuksen varaumat

Yleissopimuksen 17 artikla

Valtio voi tallettaessaan yleissopimuksen ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa selittää, että se käyttää hyväkseen yhtä tai useampaa 3 artiklan 2 ja 3 kappaleen, 5 artiklan 4 kappaleen, 7 artiklan 2 kappaleen, 9 artiklan 3 kappaleen ja 10 artiklan 2 kappaleen varaumamahdollisuuksista. Muita varaumia ei voida tehdä.

Valtio voi milloin tahansa ilmoituksella peruuttaa tekemänsä varauman. Peruuttaminen tulee voimaan sinä päivänä, jona sitä koskeva ilmoitus on vastaanotettu.

Sopimuspuoli, joka on tehnyt varauman, ei voi vaatia muita sopimuspuolia soveltamaan yleissopimusta laajemmin kuin se itse tekee.

Yleissopimuksen 17 artiklassa luetelluissa artikloissa varaumista on käytetty nimitystä ”declaration”. Samoja varaumia koskevassa 17 artiklassa niistä on käytetty ilmaisua ”reservation”. Asiallisesti kysymys on nimenomaan varaumista.

1.19 Yleissopimuksen muuttaminen

Yleissopimuksen 18 artikla

Sopimuspuoli voi ehdottaa sopimukseen muutoksia, jotka käsitellään yleissopimuksen 18 artiklassa selostetussa menettelyssä.

1.20 Yleissopimusta koskevien riitojen ratkaiseminen

Yleissopimuksen 19 artikla

Yleissopimuksen 19 artiklassa on määräykset sopimuksesta aiheutuvien riitojen ratkaisusta. Artiklan mukaan sopimuspuolet pyrkivät ratkaisemaan mahdolliset riidat neuvotteluin tai muulla valitsemallaan rauhanomaisella tavalla. Artiklan määräys on suositusluonteinen eikä velvoita Suomea alistumaan mihinkään erityiseen riidanratkaisumenettelyyn.

1.21 Yleissopimuksen irtisanominen

Yleissopimuksen 20 artikla

Sopimuspuoli voi milloin tahansa irtisanoa yleissopimuksen kolmen kuukauden irtisanomisajoin.

1.22 Yleissopimuksesta johtuvat ilmoitukset

Yleissopimuksen 21 artikla

Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja yleissopimukseen liittyneille muille valtioille muun muassa yleissopimuksen allekirjoituksista, ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjojen tallettamisista ja tehdyistä varaumista.

1.23 Rikoksen johdosta luovuttaminen ja syytteeseen paneminen

Puitepäätöksen 9 artikla

Niiden jäsenvaltioiden, jotka eivät lainsäädäntönsä perusteella luovuta omia kansalaisiaan, on puitepäätöksen 9 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan toteutettava tarvittavat toimenpiteet toimivaltansa ulottamiseksi omien kansalaistensa sen alueen ulkopuolella tekemiin 2 ja 3 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin.

Artiklan 1 kohdan b alakohdassa todetaan, että jos jonkin jäsenvaltion kansalaisen väitetään tehneen toisessa jäsenvaltiossa rikoksen, johon kuuluu 2 tai 3 artiklassa tarkoitettu menettely, eikä ensiksi mainittu jäsenvaltio luovuta häntä tuohon toiseen jäsenvaltioon yksinomaan henkilön kansalaisuuden perusteella, sen on saatettava asia omien toimivaltaisten viranomaistensa käsiteltäväksi tarvittaessa syytteeseen panemista varten. Syytetoimien mahdollistamiseksi on rikokseen liittyvät asiakirjat, tiedot ja todistuskappaleet toimitettava rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan 13 päivänä joulukuuta 1957 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 32/1971) 6 artiklan 2 kohdassa määrättyjä menettelyjä noudattaen. Pyynnön esittäneelle jäsenvaltiolle on ilmoitettava syytetoimiin ryhtymisestä ja niiden tuloksista.

Artiklan 2 kohdassa todetaan, että artiklassa tarkoitetaan jäsenvaltion kansalaisella asianomaisen jäsenvaltion rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan b ja c alakohdan nojalla mahdollisesti antamassa ilmoituksessa tarkoitettuja henkilöitä.

Artiklan määräykset vastaavat niin sanotun korruptiosopimuksen (yleissopimus sellaisen lahjonnan torjumisesta, jossa on osallisena Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä, 97/C 195/01) 8 artiklan 1-3 kohdan määräyksiä. Vastaavat määräykset ovat myös niin sanotun yhteisöpetossopimuksen 5 artiklan 2 ja 4 kohdassa (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehty yleissopimus yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta, SopS 84/2002). Kuten kyseisten yleissopimusten eräiden määräysten hyväksymistä koskevissa hallituksen esityksissä (HE 46/1998 vp ja HE 45/1998 vp) on todettu, Suomen lainsäädäntö täyttää kyseiset velvoitteet.

Euroopan unionin neuvoston puitepäätös eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (EYVL L 190, 18.7.2002, s. 1) on pantu kansallisesti täytäntöön lailla rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta

Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (1286/2003). Laki sisältää sekä aineelliset että menettelylliset säännökset rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä. Laki mahdollistaa myös Suomen kansalaisen luovuttamisen.

Puitepäätöksen 9 artikla ei edellytä voimassa olevan lainsäädännön muuttamista.

1.24 Puitepäätöksen täytäntöönpano

Puitepäätöksen 10 artikla

Jäsenvaltioiden on toteutettava puitepäätöksen noudattamisen edellyttämät toimenpiteet ennen 27 päivää tammikuuta 2005.

Jäsenvaltioiden on toimitettava neuvoston pääsihteeristölle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle ennen 27 päivää huhtikuuta 2005 kirjallisina säännökset, jotka ne ovat antaneet puitepäätöksen mukaisten velvoitteidensa saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöään. Neuvosto arvioi viimeistään 27 päivänä tammikuuta 2006 näiden tietojen ja komission kirjallisen kertomuksen perusteella, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarpeelliset toimenpiteet tämän puitepäätöksen noudattamiseksi.

1.25 Puitepäätöksen alueellinen soveltaminen

Puitepäätöksen 11 artikla

Artiklan mukaan puitepäätöstä sovelletaan myös Gibraltariin.

2. LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT

2.1 Laki rikoslain muuttamisesta

Rikoslaki 21 luku 19 §

Ehdotus oikeushenkilön rangaistuvastuun laajentamisesta eräisiin rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädettyihin rikoksiin liittyy yleissopimuksen 2 ja 3 artiklassa sekä puitepäätöksen 2 ja 3 artiklassa kuvattuihin tekoihin sekä yleissopimuksen 9 artiklan ja puitepäätöksen 6 artiklan määräyksiin oikeushenkilön rangaistusvastuusta.

Oikeushenkilö on nykyisin mahdollista tuomita rangaistusvastuuseen rikoslain 48 luvussa rangaistaviksi säädetyistä ympäristörikoksista. Tekoihin, joissa esimerkiksi vaarallisia aineita sisältävällä päästöllä aiheutetaan henkilön kuolema tai vakava vamma, saattavat kuitenkin soveltua ympäristörikossäännösten lisäksi rikoslain 21 luvun henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevat säännökset. Tapaukset, joissa kyseisellä kuoleman tai vakavan vamman aiheuttavalla menettelyllä ei rikottaisi aineellista ympäristösäännöstä, lienevät Suomessa harvinaisia. Jos menettely täyttää sekä rikoslain 21 että 48 luvun mukaisten rikosten tunnusmerkistöt, tulisi oikeushenkilön rangaistusvastuunkin toteutua kummankin rikostyypin osalta yhtäläisin edellytyksin. Siksi ehdotetaan oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista tappoon, murhaan, surmaan, pahoinpitelyyn, törkeään pahoinpitelyyn, kuolemantuottamukseen, törkeään kuolemantuottamukseen, vammantuottamukseen, törkeään vammantuottamukseen ja vaaran aiheuttamiseen.

Rikoslain 9 luvun säännösten mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuun edellytyksenä on, että oikeushenkilön johto on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka että oikeushenkilön toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi. Rikoksen tekijän on lisäksi täytynyt toimia oikeushenkilön puolesta tai hyväksi ja kuulua sen johtoon tai olla työ- tai virkasuhteessa oikeushenkilöön taikka toimia toimeksiannon perusteella.

Käytännössä oikeushenkilön rangaistusvastuun edellytykset toteutuisivat rikoslain 21 luvussa tarkoitettujen tahallisten rikosten osalta erittäin harvoin ja tuottamuksellistenkin tekojen osalta lähinnä vain tässä esityksessä tarkoitettujen ympäristöön liittyvien rikosten ja työturvallisuusrikosten yhteydessä. On kuitenkin mahdollista, että yhteisösakon tuomitsemisen edellytykset poikkeuksellisesti täyttyisivät myös esimerkiksi ravintoloiden järjestyksenvalvojien tai yksityisten vartiointiliikkeiden vartijoiden suorittamien rikosten yhteydessä. Yhteisösakko saattaisi tulla poikkeuksellisesti tuomittavaksi myös tapauksissa, joissa rikoslain 21 luvussa tarkoitetun rikoksen tunnusmerkistö täyttyy erilaisten liikennerikosten yhteydessä.

Rikoslaki 34 luku 13 §

Ehdotus oikeushenkilön rangaistuvastuun laajentamisesta eräisiin rikoslain 34 luvussa rangaistavaksi säädettyihin rikoksiin liittyy yleissopimuksen 2 ja 3 artiklassa sekä puitepäätöksen 2 ja 3 artiklassa kuvattuihin tekoihin sekä yleissopimuksen 9 artiklan ja puitepäätöksen 6 artiklan määräyksiin oikeushenkilön rangaistusvastuusta

Rikoslain 34 luvun 13 §:ssä tarkoitettuun terveyden vaarantamiseen tai törkeään terveyden vaarantamiseen syyllistyy muun muassa se, joka käyttää säteilylähdettä säteilylain vastaisesti taikka toimii ydinenergiaa käytettäessä ydinenergialain vastaisesti. Nämä rikostyypit kuuluvat yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä tarkoitettuihin ympäristörikoksiin.

Lokakuun alussa 2003 voimaan tulleella lainmuutoksella (833/2003) oikeushenkilön rangaistusvastuu on jo laajennettu rikoslain 34 luvun 6 §:ssä tarkoitettuun ydinräjähderikokseen ja 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuun yleisvaarallisen rikoksen valmisteluun.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu on toteutettava kattavasti kaikkien yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä tarkoitettujen ympäristön suojeluun liittyvien saman tyyppisten rikosten osalta.

Sekä säteilylähteen että ydinenergian käyttö liittyvät yleensä oikeushenkilön harjoittamaan toimintaan, joten on jo senkin vuoksi johdonmukaista, että niiden väärinkäyttöön liitetään oikeushenkilön rangaistusvastuu.

Rikoslaki 44 luku 17 §

Ehdotus oikeushenkilön rangaistuvastuun laajentamisesta eräisiin rikoslain 44 luvussa rangaistavaksi säädettyihin rikoksiin liittyy yleissopimuksen 2 ja 3 artiklassa sekä puitepäätöksen 2 ja 3 artiklassa kuvattuihin tekoihin sekä yleissopimuksen 9 artiklan ja puitepäätöksen 6 artiklan määräyksiin oikeushenkilön rangaistusvastuusta.

Terveysrikokseen syyllistyy rikoslain 44 luvun 1 §:n mukaan se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) torjunta-ainelain (327/1969),
2) tuoteturvallisuuslain (914/1986),
3) kemikaalilain (744/1989),
4) terveydensuojelulain (763/1994),
5) elintarvikelain (361/1995) tai
6) eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta annetun lain (1195/1996)

taikka niiden nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti valmistaa, käsittelee, tuo tai tahallaan yrittää tuoda maahan, pitää hallussaan, varastoi, kuljettaa, pitää myynnissä, välittää tai luovuttaa tavaraa tai ainetta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, terveysrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Terveysrikoksen tunnusmerkistö koskee pääasiassa tekoja, jotka kuuluvat yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä tarkoitettujen ympäristörikosten piiriin. Terveysrikoksen tekotavat ovat sellaiset, että säännöstä sovelletaan useimmiten elinkeinotoimintaan kun taas saman luvun varomatonta käsittelyä koskevaa säännöstä sovelletaan myös muuhun, mittakaavaltaan pienimuotoisempaan toimintaan kuten kotitalouksissa tapahtuvaan torjunta-aineiden säilyttämiseen. Laajamittainen torjunta-aineiden säilyttäminen liittyy sen sijaan yleensä elinkeinotoimintaan, jota harjoitetaan oikeushenkilön muodossa. Säännösten vastaisella torjunta-aineiden tai muiden vaarallisten aineiden säilyttämisellä ja käsittelyllä saattaa olla merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Sen vuoksi oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottaminen myös varomattomaan käsittelyyn ja terveysrikokseen on perusteltua.

Ydinenergian käyttörikokseen syyllistyy rikoslain 44 luvun 10 §:n mukaan muun muassa se, joka ydinenergialain taikka sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta ilman lupaa käyttää ydinenergiaa tai jättää noudattamatta ydinenergian käyttöön myönnetyn luvan ehtoja tai jättää noudattamatta ydinenergian käytön turvallisuutta koskevia säännöksiä tai yleisiä tai yksittäistapausta koskevia määräyksiä.

Ydinenergian käyttäminen edellyttää paitsi asiantuntemusta myös sellaisia aineellisia resursseja, joita yksityishenkilöillä harvoin on. Tästä johtuen toimintaa, jossa rikoslain 44 luvun 10 §:ssä tarkoitettuja säännöksiä tai määräyksiä ylipäätänsä voidaan rikkoa, harjoittaa useimmiten suuri organisaatio. Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottaminen tällaiseen toimintaan tehostaa mahdollisuuksia rikosvastuun kattavaan toteuttamiseen samassa henkilöpiirissä, jossa toimintaa harjoitetaan.

Rikoslain 44 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun räjähderikokseen syyllistyy se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta räjähdysvaarallisista aineista annetun lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti valmistaa, tuo maahan, käyttää, pitää hallussaan, varastoi, säilyttää, kuljettaa, pitää myynnissä tai luovuttaa vaarallista ainetta tai tuotetta.

Rikoslain 44 luvun 13 §:ssä tarkoitettuun vaarallisten aineiden kuljetusrikokseen syyllistyy se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti lähettää, antaa lastiksi, laivaa, kuljettaa, ajaa, kuormaa, lastaa, purkaa, käsittelee, pitää matkatavarana tai tilapäisesti

säilyttää vaarallista ainetta siten, että menettely on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka siitä on vaaraa toisen omaisuudelle.

Käytännössä toimintaa, jossa räjähderikoksen tai vaarallisten aineiden kuljetusrikoksen tunnusmerkistöt voivat täyttyä, harjoitetaan oikeushenkilön muodossa.

Terveysrikos, ydinenergian käyttörikos, räjähderikos, varomaton käsittely ja vaarallisten aineiden kuljetusrikos ovat kaikki rikoksia, jotka monissa kysymykseen tulevissa tekomuodoissaan kuuluvat yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä tarkoitettuihin ympäristörikoksiin. Niihin tulee sen vuoksi liittää oikeushenkilön rangaistusvastuu.

Rikoslaki 48 luku 1 §

Koska rikoslain 48 luvun 1 §:ssä käytetty ilmaisu ”ympäristön pilaantuminen” ei kata kaikenlaista omaisuutta, jota päästöillä ja muilla kysymykseen tulevilla rikoksen tekotavoilla voidaan turmella, on voimassa olevaa lakia tältä osin muutettava, jotta se vastaisi yleissopimuksen ja puitepäätöksen asettamia vaatimuksia.

Yleissopimuksen ja puitepäätöksen asettamien vaatimusten ja myös rikosoikeudelle asetetun täsmällisyysvaatimuksen johdosta rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitetun ympäristön pilaantumisen sisältöä ehdotetaan laissa täsmennettäväksi niin, että se selvästi kattaa yleissopimuksessa ja puitepäätöksessä tarkoitetun rangaistavan menettelyn piirin. Ehdotuksen mukaan tämä tapahtuisi siten, että rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu ympäristön pilaantuminen kytkettäisiin ympäristönsuojelulain 3 §:n 1 kohdan mukaiseen kattavaan määritelmään.

Ympäristönsuojelulain 3 §:n 1 kohdan mukaan ympäristön pilaantumisella tarkoitetaan sellaista ihmisen toiminnasta johtuvaa aineen, energian, melun, tärinän, säteilyn, valon, lämmön tai hajun päästämistä tai jättämistä ympäristöön, jonka seurauksena aiheutuu joko yksin tai yhdessä muiden päästöjen kanssa:

a) terveyshaittaa;
b) haittaa luonnolle ja sen toiminnoille;
c) luonnonvarojen käyttämisen estymistä tai melkoista vaikeutumista;
d) ympäristön yleisen viihtyisyyden tai erityisten kulttuuriarvojen vähentymistä;
e) ympäristön yleiseen virkistyskäyttöön soveltuvuuden vähentymistä;
f) vahinkoa tai haittaa omaisuudelle taikka sen käytölle; tai
g) muu näihin rinnastettava yleisen tai yksityisen edun loukkaus.

Ympäristönsuojelulain 3 §:n 1 kohdan mukainen määritelmä vastaa kansainvälisiä pilaantumisen määritelmiä. Pilaantumisen määritelmään sisältyvä päästön käsite vastaa esimerkiksi ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämiseksi annetun neuvoston direktiivin 96/61/EY (Directive on integrated pollution prevention and control) eli niin sanotun IPPC-direktiivin 2 artiklan 5 kohtaa.

Ympäristönsuojelulain 3 §:ssä tarkoitettuna ympäristönä pidetään kaikkea päästölähteen ulkopuolista fyysistä ympäristöä. Päästöinä ympäristöön pidetään näin ollen myös esimerkiksi aineiden päästöjä yleiseen viemäriin.

Ympäristönsuojelulain 3 §:n 1 kohdassa mainitaan päästömuotoina energian ja aineen päästäminen. Energiaa ovat myös säteily, valo, lämpö, melu ja tärinä, jotka on selvyyden vuoksi mainittu erikseen. Päästämisen vaikutukset voivat ilmetä välittömästi havaittavissa olevina seurauksina, mutta vaikutukset voivat ilmetä myös päästämisen loputtua joko välittömästi tai pitkän ajan kuluttua. Myös tällöin toimintaa pidetään ympäristön pilaantumista aiheuttavana.

Ympäristönsuojelulain 3 §:n 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetun terveyshaitan käsite on ympäristönsuojelulain esitöiden (HE 84/1999) mukaan sama kuin terveydensuojelulaissa (763/1994). Terveyshaitalla tarkoitetaan terveydensuojelulain 1 §:n 2 momentissa ihmisessä todettavaa sairautta, muuta terveyshäiriötä sekä sellaisen tekijän tai olosuhteen esiintymistä, joka voi vähentää väestön tai yksilön elinympäristön terveellisyyttä. Terveyshaittaan kuuluu konkreettinen haitta sekä vaara tai riski terveyshaitan ilmenemisestä. Terveyshaittana pidetään esimerkiksi sairauden oiretta tai solun taikka elimen patologista muutosta, mutta myös riittävää riskiä tästä. Vaara kuvaa merkityksellistä riskiä terveyshaitan ilmenemiseen. Terveyshaitta voi ilmetä vasta pitkäaikaisen esimerkiksi kemikaali- tai melualtistuksen jälkeen. Tällainen altistus katsotaan terveyshaitaksi, jos konkreettisen haitan ilmenemistä voidaan pitää todennäköisenä esimerkiksi epidemiologisten tutkimusten perusteella.

Ympäristönsuojelulain esitöiden mukaan pilaantuminen voi 3 §:n 1 kohdan b alakohdan mukaan ilmetä haittana luonnolle ja sen toiminnoille. Luonnolla tarkoitetaan elottoman ja elollisen luonnon muodostamaa kokonaisuutta. Luonnolle ja sen toiminnoille aiheutuva haitta ilmenee haitallisina vaikutuksina yksittäisille eliöille, populaatioille, ekosysteemille ja laajasti ottaen koko biosfäärille. Myös yläilmakehän otsonikerroksen ohentumista pidetään laissa tarkoitettuna pilaantumisena.

Luonnonvarojen käyttämisen estymisellä tai melkoisella vaikeutumisella tarkoitetaan 3 §:n 1 kohdan c alakohdassa esimerkiksi kalastuksen estymistä ja veden käytön estymistä sen laadun muutoksen vuoksi. Pilaantuminen voi d alakohdan mukaan ilmetä myös yleisen viihtyisyyden tai erityisten kulttuuriarvojen vähenemisenä.

Viihtyisyyden tai kulttuuriarvojen vähentymisen tulee yleensä olla alueellisesti laajaa tai muutoin usean henkilön kannalta haitallista.

Ympäristönsuojelulain 3 §:n 1 kohdan e alakohdan mukaan pilaantuminen voi ilmetä ympäristön virkistyskäyttöön soveltuvuuden vähentymisenä. Ympäristön yleinen virkistyskäyttö voi estyä eri syistä, kuten rannan käyttö veden pilaantumisen vuoksi tai alueen käyttö melun tai hajun takia. Virkistyskäyttöön kuuluvat myös mahdollisuus marjojen ja sienten poimintaan tai riistaeläinten metsästykseen.

Pilaantumisena pidetään lisäksi 3 §:n 1 kohdan f alakohdan mukaan erilaisia vahinkoja ja haittoja omaisuudelle kuten korroosiota, maalipintojen vaurioitumista, metsän kasvutappioita ja muita taloudellisia vahinkoja, esimerkiksi kiinteistön arvon alenemista. Myös haju- tai meluhaitta voi aiheuttaa vahinkoa erilaiselle omaisuudelle ja sen käytölle. Vahingon lisäksi omaisuudelle, kuten vapaa-ajan käytössä olevan kiinteistön käytölle, voi aiheutua haittaa esimerkiksi jätevesipäästöstä. Tällöin haitta usein ilmenee toisella kiinteistöllä kuin mihin varsinainen päästön seuraus, ympäristössä ilmenevä häiriö, kohdistuu. Haitta omaisuudelle voi ilmetä omaisuuden käytön vaikeutumisena. Esimerkiksi kulku kiinteistölle jäätietä myöten voi vaikeutua jäähdytys- ja lauhdeveden lämpövaikutuksen vuoksi.

Myös muuta yleisen tai yksityisen edun loukkausta voidaan ympäristönsuojelulain 3 §:n 1 kohdan g alakohdan mukaan pitää pilaantumisena, jos se voidaan rinnastaa muihin lainkohdassa mainittuihin seurauksiin.

Rikoslaki 48 luku 5 §

Luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistössä ei ole erikseen mainittu luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun CITES-asetuksen (EY) N:o 338/97 määräysten rikkomista. Kyseisen asetuksen 16 artiklan mukaan jäsenmaiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet seuraamusten varmistamiseksi artiklassa luetelluista rikkomuksista. Siltä osin kuin CITES-asetuksessa luetellut teot eivät olleet Suomessa asetuksen voimaan tullessa rangaistavia, säädettiin ne luonnonsuojelulain 58 §:n muutoksella (492/1997) rangaistaviksi luonnossuojelurikkomuksena.

Luonnonsuojelurikkomuksena rangaistavia tekoja ovat muun muassa CITES-asetuksen nojalla myönnetyssä luvassa tai todistuksessa määrättyjen ehtojen noudattamatta jättäminen, asetuksessa edellytetyn tuonti-ilmoituksen tekemättä jättäminen, asetuksessa tarkoitettujen lajien yksilöiden ostaminen, ostettavaksi tarjoaminen ja hankkiminen kaupallisiin tarkoituksiin, käyttö taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, julkinen näytteillepano kaupallisessa tarkoituksessa, myynti

ja hallussapito myyntitarkoituksessa, sekä myytäväksi tarjoaminen ja myytäväksi kuljettaminen.

On epäjohdonmukaista, ettei CITES-asetusta ja siihen perustuvaa tunnusmerkistöä ole mainittu luonnonsuojelurikosta koskevassa rikoslain 48 luvun 5 §:ssä vastaavalla tavalla kuin luonnonsuojelurikkomusta koskevassa luonnonsuojelulain 58 §:ssä. Koska yleissopimus ja puitepäätös perustuvat tältä osin sekä CITES-sopimukseen että CITES-asetukseen, asia olisi tässä yhteydessä syytä korjata. Rikoslain 48 luvun 5 §:ää ehdotetaankin täsmennettäväksi siten, että nimenomaisesti säädettäisiin, että vastaava CITES-asetuksen vastainen menettely kuin luonnonsuojelurikkomuksen kohdalla voisi olla rangaistavaa myös luonnonsuojelurikoksena, mikäli kyseisen rikoksen tunnusmerkistö muuten täyttyy.

2.2 Lait ympäristönsuojelulain 94 §:n, vesilain 21 luvun 2 §:n, metsälain 22 §:n, maa-aineslain 18 §:n ja maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:n muuttamisesta

Ympäristöviranomaisen ilmoituskynnys havaitsemastaan rikoksesta on yksi keskeisimmistä ympäristörikosten ilmituloon liittyvistä tekijöistä. Ilmoituksen tekemiseen liittyvä harkintavalta ohjaa oleellisesti sitä, mitkä jutut seuloutuvat rikosoikeudellisen järjestelmän piiriin. Eräiden arvioiden mukaan rikosilmoituksia tehdään liian vähän, käytäntö on kirjava ja alueellisesti vaihteleva.

Ympäristöviranomaisilla on harvoin oikeustieteellistä koulutusta. Ilmoitusvelvollisuuteen liittyvän harkintavallan ei tulisi olla liian laaja eikä sitä tulisi kytkeä sellaisiin tulkinnanvaraisiin oikeudellisiin käsitteisiin kuin ”yleinen etu”. Yleisen edun käsite on moniselitteinen ja tulkinnanvarainen. Sen sisältö ja käyttötarkoitus vaihtelevat asiayhteydestä riippuen. Ympäristölainsäädännössä yleisellä edulla on useita, joskus toistensa kanssa jopa osittain vastakkaisiakin merkityssisältöjä. Näin on ilmoitusvelvollisuudenkin kohdalla. Joskus yleinen etu vaatii ilmoituksen tekemistä vähäisestäkin rikoksesta ja toisinaan taas ilmoituksen tekemättä jättäminen voi yleisen edun vuoksi olla perusteltua vakavammankin teon kohdalla. Jos yleisellä edulla tarkoitetaan yhteiskunnallista kokonaishyötyä, voi harkinta irtaantua hyvin pitkälle tarkasteltavana olevasta teosta. Näin laajan harkintavallan olemassaolo rikosilmoituksen tekemisestä päätettäessä ei ole tarpeen eikä sopusoinnussa yleissopimuksen 10 artiklan 1 kappaleen a kohdan kanssa.

Edellä todetun johdosta ympäristönsuojelulain 94 §:ää, vesilain 21 luvun 2 §:ää, metsälain 22 §:ää, maa-aineslain 18 §:ää ja maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:ää ehdotetaan muutettaviksi niin, että säännöksistä poistetaan maininta yleisen edun vaatimuksista.

Säännöksiä ehdotetaan myös yhdenmukaistettaviksi siltä osin, että valvontaviranomaisen ilmoitus kaikissa tapauksissa tehtäisiin poliisille esitutkinnan suorittamista varten eikä siis viralliselle syyttäjälle kuten metsälain 22 §:ssä ja maa-aineslain 18 §:ssä nykyisin on säädetty. Viimeksi mainittu muutos on perusteltu senkin vuoksi, että käytännössä syyttäjä nykyisinkin suorituttaa esitutkinnan ennen syyteharkintaa, vaikka valvontaviranomaisen ilmoitus edellä mainituissa tapauksissa tehdäänkin suoraan hänelle. Turhien välivaiheiden välttämiseksi ilmoitus olisi tarkoituksenmukaista toimittaa suoraan poliisille.

Metsälain 22 §:ää ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että metsäkeskuksella olisi mahdollisuus tulla kuulluksi myös hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa asioissa, joissa se on tehnyt rikosilmoituksen. Korkeimman oikeuden osalta kuuleminen tulisi yleensä kysymykseen vain tilanteissa, joissa valituslupa on jo myönnetty.

3. Voimaantulo

Yleissopimus ei ole tullut vielä kansainvälisesti voimaan. Yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona kolme valtiota on ilmaissut suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomaksi. Jos Suomi hyväksyy yleissopimuksen sen jälkeen, yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen kun on kulunut kolme kuukautta Suomen hyväksymiskirjan tallettamisesta.

Jäsenvaltioiden on toteutettava puitepäätöksen noudattamisen edellyttämät toimenpiteet ennen 27 päivää tammikuuta 2005. Jäsenvaltioiden on toimitettava Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristölle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle ennen 27 päivää huhtikuuta 2005 kirjallisina säännökset, jotka ne ovat antaneet tämän puitepäätöksen mukaisten velvoitteidensa saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöään. Neuvosto arvioi viimeistään 27 päivänä tammikuuta 2006 näiden tietojen ja komission kirjallisen kertomuksen perusteella, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarpeelliset toimenpiteet tämän puitepäätöksen noudattamiseksi.

Lait rikoslain, maa-aineslain, maankäyttö- ja rakennuslain, metsälain, vesilain ja ympäristönsuojelulain muuttamisesta ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja viimeistään 27 päivänä tammikuuta 2005.

Esityksen mukaan yleissopimuksen voimaansaattamista koskevan lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella. Lain on tarkoitus tulla voimaan samanaikaisesti kun yleissopimus tulee voimaan Suomen osalta.

Yleissopimus sisältää ympäristönsuojeluun liittyviä kriminalisointivelvoitteita, jotka kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan. Luonnon- ja ympäristönsuojelu on maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluva oikeudenala, jolloin myös tähän liittyvistä kriminalisoinneista päättäminen kuuluu maakunnan lainsäädäntövallan piiriin. Esitykseen sisältyvän voimaansaattamislakiehdotuksen voimaantulemiselle Ahvenanmaan maakunnassa on siten saatava itsehallintolain 59 §:n 2 momentin mukaan Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyminen. Jos Ahvenanmaa hyväksyy voimaansaattamislain, on tästä otettava asianmukainen maininta lain voimaantuloa koskevaan asetukseen. Muita esitykseen sisältyviä lakeja sovelletaan myös Ahvenanmaan maakunnassa sikäli kuin kysymys on valtakunnan lainsäädäntövaltaan Ahvenanmaan itsehallintolain nojalla kuuluvista asioista. Muilta osin esitystä vastaava lainsäädäntö on syytä saattaa maakunnallisin lainsäädäntötoimenpitein voimaan myös Ahvenanmaalla.

4. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan kansainvälisen sopimuksen määräys luetaan lainsäädännön alaan kuuluvaksi, jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksia ja velvollisuuksien perusteita, jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla tai jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä taikka siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kansainvälisen velvoitteen määräys kuuluu näiden perusteiden mukaan lainsäädännön alaan siitä riippumatta, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla säädetyn säännöksen kanssa (PeVL 11 ja 12/2000 vp).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt asianmukaisena, että eduskunta antaa nimenomaisella päätöksellään suostumuksensa myös eduskunnan toimivallan alaan kuuluvien sopimusmääräyksiä koskevien selitysten ja julistusten antamiseen (PeVL 2/1980 vp, PeVL 28/1997 vp ja PeVL 36/1997 vp). Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä koskevien varaumien ja muiden ilmoitusten tekeminen ja niiden peruuttaminen vaikuttavat blankettimuotoisen voimaansaattamislain välityksellä Suomessa lain tasolla voimassa olevan oikeuden sisältöön, joten tässä suhteessa varauman ja muun ilmoituksen tekeminen tai sellaisen peruuttaminen on asiallisesti lainsäädäntövallan käyttämistä.

Eduskunnan suostumus tarvitaan seuraavien varaumien (reservations) tekemiseen:

Todetaan, että yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaletta sovelletaan vain rikoksiin, jotka tehdään törkeän tuottamuksellisesti (gross negligence).

Mikäli varaumaa ei tehtäisi, tulisi lukuisten ympäristön tai terveyden vahingoittamiseen liittyvien rikossäännösten tuottamusvaatimusta alentaa. Nykyisin teot ovat lähes poikkeuksetta rangaistavia vain tahallisina tai törkeän tuottamuksellisina. Kysymys on pääosin viimeisen kymmenen vuoden aikana säädetystä ajanmukaisesta ja järkevän kokonaisuuden muodostavasta normistosta, jonka muuttamiseen ei ole ilmennyt syytä.

Todetaan, että Suomi ei sovella yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen c kohtaa kokonaisuudessaan, koska niissä tapauksissa, joissa rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuus edellyttää rikoslain 1 luvun 6 §:n mukaan, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Todetaan, että yleissopimuksen 10 artiklan 1 kappaleen a kohtaa sovelletaan vain maa-aineslain 18 §:ssä, maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:ssä, metsälain 22 §:ssä, ympäristönsuojelulain 94 §:ssä, ja vesilain 21 luvun 2 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin.

5. Säätämisjärjestys

Esityksessä ehdotetaan, että yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan valtion sisäisesti voimaan niin sanotulla blankettimuotoisella lailla.

Yleissopimuksen 2 - 4 artiklat koskevat rangaistavaksi säädettäviä tekoja ja hallinnollisia rikkomuksia, 5 artikla valtion lainkäyttövaltaa, 6 artikla ympäristörikoksista tuomittavia rangaistuksia, 7 artikla menettämisseuraamuksia, 8 artikla ympäristön ennallistamisvelvoitetta, 9 artikla oikeushenkilön rangaistusvastuuta ja 10 artikla ympäristöviranomaisten ilmoitusvelvollisuutta. Nämä artiklat kuuluvat lainsäädännön alaan.

Yleissopimuksen 11 artikla koskee rikosprosessia, jota koskevat kysymykset sinänsä kuuluvat lainsäädännön alaan. Koska kysymys kuitenkin on harkinnanvaraisesta velvoitteesta, joka ei anna aihetta lainsäädäntötoimenpiteisiin, ei 11 artiklan voida katsoa kuuluvan yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten joukkoon.

Menettämisseuraamuksia koskeva yleissopimuksen 7 artikla saattaisi aiheeltaan olla säätämisjärjestyksen kannalta merkityksellinen, koska se liittyy perustuslain 15 §:n mukaiseen omaisuuden suojaan. Artikla kuitenkin vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä eikä laajenna menettämisseuraamusten piiriä. Tämän vuoksi määräys ei ole omaisuuden suojan kannalta ongelmallinen.

Yleissopimus voidaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja lakiehdotukset tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

Eduskunta hyväksyisi Strasbourgissa 4 päivänä marraskuuta 1998 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin;

että Eduskunta antaisi suostumuksensa siihen, että Suomi tekee 3 artiklan 2 kappaleen mukaisen varauman, jonka mukaan saman artiklan 1 kappaletta sovelletaan vain törkeän tuottamuksellisiin rikoksiin;

että Suomi tekee 5 artiklan 4 kappaleen mukaisen varauman, jonka mukaan saman artiklan 1 kappaleen c kohtaa ei sovelleta kokonaisuudessaan, koska niissä tapauksissa, joissa rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuus edellyttää rikoslain 1 luvun 6 §:n mukaan, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus ja

että Suomi tekee 10 artiklan 2 kappaleen mukaisen varauman, jonka mukaan saman artiklan 1 kappaleen a kohtaa sovelletaan vain maa-aineslain 18 §:ssä, maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:ssä, metsälain 22 §:ssä, ympäristönsuojelulain 94 §:ssä, ja vesilain 21 luvun 2 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin.

Samalla annetaan Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1. Laki ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Strasbourgissa 4 päivänä marraskuuta 1998 ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

---

2. Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 21 lukuun, sellaisena kuin se on laissa 578/1995, uusi 19 § ja 44 lukuun, sellaisena kuin se on laissa 400/2002, uusi 17 § sekä

muutetaan 34 luvun 13 §, sellaisena kuin se on laissa 833/2003, 48 luvun 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 587/2001 ja 5 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 578/1995, seuraavasti:

21 luku

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

19 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tappoon, murhaan, surmaan, pahoinpitelyyn, törkeään pahoinpitelyyn, kuolemantuottamukseen, törkeään kuolemantuottamukseen, vammantuottamukseen, törkeään vammantuottamukseen ja vaaran aiheuttamiseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

34 luku

Yleisvaarallisista rikoksista

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Terveyden vaarantamiseen, törkeään terveyden vaarantamiseen, ydinräjähderikokseen ja 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuun yleisvaarallisen rikoksen valmisteluun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

44 luku

Terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista

17 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Terveysrikokseen, ydinenergian käyttörikokseen, räjähderikokseen, varomattomaan käsittelyyn ja vaarallisten aineiden kuljetusrikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

48 luku

Ympäristörikoksista

1 §

Ympäristön turmeleminen

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, energiaa, melua, tärinää, säteilyä, valoa, lämpöä, hajua tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,

2) valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta tai tuotetta taikka käyttää laitetta ympäristönsuojelulain (86/2000) nojalla annetun säännöksen vastaisesti tai otsonikerrosta heikentävistä aineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2037/2000 vastaisesti taikka jätelain (1072/1993) 60 §:n 1 momentissa mainitun säännöksen tai jätelain nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen tai kiellon vastaisesti taikka laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa taikka

3) tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä jätelain tai sen nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti tai jätelain 45 §:n 1 momentissa mainitun jätteensiirtoasetuksen 26 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla taikka tuo maahan tai vie maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin ympäristönsuojelulain nojalla annettua asetusta tai vastoin 2 kohdassa mainittua otsonikerrosta heikentävistä aineista annettua asetusta

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristönsuojelulain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettua ympäristön pilaantumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava *ympäristön turmelemisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

---

5 §

Luonnonsuojelurikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

---

2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen taikka luonnonvaraisten kasvien ja eläinten suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 vastaisesti erottaa ympäristöstään, pitää hallussaan, tuo maahan, vie maasta, kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, pitää hallussa myyntiä varten, esittelee julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttää taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, luovuttaa, ostaa, tarjoaa ostettavaksi, ottaa vastaan tai hankkii kaupallisiin tarkoituksiin kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta taikka mainittu edellä tarkoitetun asetuksen liitteissä A tai B,

on tuomittava *luonnonsuojelurikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200.

---

3. Laki ympäristönsuojelulain 94 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 4 päivänä helmikuuta 2000 annetun ympäristönsuojelulain (86/2000) 94 §:n 1 momentti seuraavasti:

94 §

Toiminta rikosasiassa

Valvontaviranomaisen tulee tehdä ilmoitus 116 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetusta teosta tai laiminlyönnistä poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200.

---

4. Laki vesilain 21 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 19 päivänä toukokuuta 1961 annetun vesilain (264/1961) 21 luvun 2 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on laissa 88/2000 seuraavasti:

2 §

Jos tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä ei ole noudatettu, valvontaviranomaisen on ottaen huomioon asian laatu

1) kehotettava lopettamaan säännösten tai määräysten vastainen menettely;

2) pantava vireille ympäristölupavirastossa 3 §:ssä tarkoitettu hallintopakkoasia; tai

3) ilmoitettava asiasta poliisille esitutkintaa varten, jollei tekoa ole olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200.

5. Laki metsälain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 12 päivänä joulukuuta 1996 annetun metsälain (1093/1996) 22 § seuraavasti:

22 §

Toiminta rikosasiassa

Metsäkeskuksen on 18 §:ssä tarkoitetun teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava *asiasta poliisille esitutkinnan toimittamista varten*. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa tai laiminlyöntiä olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä.

Metsäkeskukselle on varattava tilaisuus tulla esitutkinnassa ja oikeudessa kuulluksi asiassa, josta metsäkeskus on tehnyt syyteilmoituksen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200.

---

6. Laki maa-aineslain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 24 päivänä heinäkuuta 1981 annetun maa-aineslain (555/1981) 18 §:n sellaisena kuin se on laissa 463/1997 seuraavasti:

18 §

Toiminta rikosasiassa

Valvontaviranomaisen on 17 §:ssä tarkoitetun teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta poliisille esitutkinnan toimittamista varten.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200.

---

7. Laki maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 5 päivänä helmikuuta 1999 annetun maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 186 § seuraavasti:

186 §

Toiminta rikosasiassa

Kunnan rakennusvalvontaviranomaisen on rakennustyön keskeyttämistä taikka uhkasakon tai teettämisuhan käyttämistä edellyttävän teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta poliisille esitutkintaa varten.

Ilmoitus saadaan jättää tekemättä, jos tekoa tai laiminlyöntiä olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200.

LAGFÖRSLAG

1. Lag om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i Europarådets konvention om skydd av miljön genom strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

De bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i den i Strasbourg den 4 november 1998 ingångna konventionen om skydd av miljön genom strafflagen gäller som lag sådana Finland har förbundit sig till dem.

2 §

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag kan utfärdas genom förordning av statsrådet.

3 §

Om ikraftträdandet av denna lag bestäms genom förordning av republikens president.

_____

2. Lag om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 21 kap. strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889), sådant det lyder i lag 578/1995, en ny 19 § och till 44 kap., sådant det lyder i lag 400/2002, en ny 17 § samt

ändras 34 kap. 13 §, sådan den lyder i lag 833/2003, 48 kap. 1 § 1 mom., sådant det lyder i lag 587/2001 och 5 § 1 mom. 2 punkten, sådan den lyder i lag 578/1995, som följer:

21 kap.
Om brott mot liv och hälsa

19 §
Juridiska personers straffansvar

På dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, misshandel, grov misshandel, dödsvållande, grovt dödsvållande, vållande av personskada, grovt vållande av personskada och på framkallande av fara tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

34 kap.
Om allmänfarliga brott

13 §
Juridiska personers straffansvar

På äventyrande av andras hälsa, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott och på förberedelse till allmänfarligt brott enligt 9 § 2 mom. tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

44 kap.
Om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet

17 §
Juridiska personers straffansvar

På hälsobrott, straffbar användning av kärnenergi, sprängämnesbrott, ovarsam hantering och brott mot bestämmelserna om transport av farliga ämnen tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

48 kap.
Om miljöbrott

1 §
Miljöförstöring

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet

1) i miljön för eller släpper ut eller lämnar ett föremål eller ämne, energi, buller, skakning, strålning, ljus, värme, lukt eller något annat sådant i strid med lag eller med stöd av lag utfärdade bestämmelser eller allmänna eller särskilda föreskrifter, eller utan sådant tillstånd som lagen förutsätter, eller i strid med tillståndsvillkor,

2) framställer, överlåter, transporterar, använder, behandlar eller förvarar ett ämne, ett fabrikat eller en produkt eller använder en anordning i strid med bestämmelser som har utfärdats med stöd av miljöskyddslagen (86/2000) eller i strid med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2037/2000 om ämnen som bryter ned ozonskiktet eller en bestämmelse som nämns i 60 § 1 mom. avfallslagen (1072/1993) eller bestämmelser som har utfärdats eller särskilda föreskrifter eller förbud som har meddelats med stöd av avfallslagen, eller som försummar sin skyldighet enligt avfallslagen att ordna avfallshantering, eller

3) för in i landet eller ut ur landet eller genom finskt territorium transiterar avfall i strid med avfallslagen eller bestämmelser som har utfärdats eller särskilda föreskrifter som har meddelats med stöd av den eller så som avses i artikel 26.1 i den avfallstransportförordning som nämns i 45 § 1 mom. avfallslagen, eller i landet för in eller ur landet för ut ett ämne, ett fabrikat eller en produkt i strid med en förordning som utfärdats med stöd av miljöskyddslagen eller i strid med den i 2 punkten nämnda förordningen om ämnen som bryter ned ozonskiktet,

så att gärningen är ägnad att förorsaka i 3 § 1 punkten miljöskyddslagen avsedd förorening av miljön eller att skräpa ned miljön eller förorsaka fara för hälsan, skall för *miljöförstöring* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

---

5 §
Naturskyddsbrott

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet

---

2) i strid med lagen om naturskydd eller rådets förordning nr (EG) nr 338/97 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem eller i strid med bestämmelser och föreskrifter som har utfärdats med stöd av nämnda lag avskiljer ett naturföremål från dess omgivning, eller innehar, för in i landet, för ut ur landet eller transporterar genom finskt territorium ett sådant föremål, eller säljer, innehar för försäljning, offentligt förevisar i kommersiellt syfte, använder i vinstsyfte, överlåter, köper, saluför, tar emot eller anskaffar för kommersiella ändamål ett föremål som har avskilts från sin omgivning eller förts in i eller ut ur landet i strid mot nämnda bestämmelser, eller ett föremål som är upptaget i bilaga A eller B i nämnda förordning av rådet,

skall för *naturskyddsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Denna lag träder i kraft den 200 .

3. Lag om ändring av 94 § miljöskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i miljöskyddslagen av den 4 februari 2000 (86/2000) 94 § 1 mom. som följer:

94 §
Åtgärder i samband med brottmål

Tillsynsmyndigheten skall anmäla gärningar och försummelser som avses i 116 § 1 och 2 mom. till polisen för inledande av förundersökning. Anmälan behöver dock inte göras om gärningen med hänsyn till omständigheterna skall anses vara ringa.

Denna lag träder i kraft den 200 .

4. Lag om ändring av 21 kap. 2 § vattenlagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i vattenlagen av den 19 maj 1961 (264/1961) 21 kap. 2 § 1 mom., sådant det lyder i lag 88/2000, som följer:

2 §

Har inte denna lag eller med stöd av den utfärdade bestämmelser eller föreskrifter iakttagits, skall tillsynsmyndigheten med hänsyn till sakens natur

1) uppmana den som bryter mot denna lag eller med stöd av den utfärdade bestämmelser eller föreskrifter att upphöra med ett förfarande som strider mot ifrågavarande bestämmelser eller föreskrifter,

2) vid miljötillståndsverket väcka ett förvaltningstvångsärende som avses i 3 § i detta kapitel, eller

3) anmäla saken till polisen för förundersökning, om inte gärningen med beaktande av förhållandena skall anses vara ringa.

Denna lag träder i kraft den 200 .

5. Lag om ändring av 22 § skogslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i skogslagen av den 12 december 1996 (1093/1996) 22 § som följer:

22 §
Åtgärder i samband med brottmål

Skogscentralen skall, efter att ha konstaterat en gärning eller en försummelse som avses i 18 §, anmäla saken till polisen för förundersökning. Anmälan behöver dock inte göras, om gärningen eller försummelsen med hänsyn till omständigheterna skall anses vara ringa.

Skogscentralen skall ges tillfälle att vid förundersökning och i rätten bli hörd i ett ärende i vilket skogscentralen har gjort en åtalsanmälan.

Denna lag träder i kraft den 200 .

6. Lag om ändring av 18 § marktäktslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i marktäktslagen av den 24 juli 1981 (555/1981) 18 §, sådan den lyder i lag 463/1997, som följer:

18 §
Åtgärder i samband med brottmål

Tillsynsmyndigheten skall efter att ha konstaterat en i 17 § avsedd gärning eller försummelse anmäla saken till polisen för förundersökning.

Ovan i 1 mom. avsedd anmälan behöver dock inte göras, om gärningen med beaktande av omständigheterna bör anses ringa.

Denna lag träder i kraft den 200 .

7. Lag om ändring av 186 § markanvändnings- och bygglagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i markanvändnings- och bygglagen av den 5 februari 1999 (132/1999) 186 § som följer:

186 §
Åtgärder i samband med brottmål

Kommunens byggnadstillsynsmyndighet skall efter att ha konstaterat en gärning eller försummelse som förutsätter att byggnadsarbetet avbryts eller att vite eller hot om tvångsutförande används anmäla saken till polisen för förundersökning.

Anmälan behöver inte göras, om gärningen eller försummelsen med beaktande av omständigheterna skall betraktas som ringa.

Denna lag träder i kraft den 200 .

Liite
Rinnakkaistekstit

2.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 21 lukuun, sellaisena kuin se on laissa 578/1995, uusi 19 § ja 44 lukuun, sellaisena kuin se on laissa 400/2002, uusi 17 § sekä

muutetaan 34 luvun 13 §, sellaisena kuin se on laissa 833/2003, 48 luvun 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 587/2001 ja 5 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 578/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(uusi)	21 luku
	Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista
	19 §
	Oikeushenkilön rangaistusvastuu
	Tappoon, murhaan, surmaan, pahoinpitelyyn, törkeään pahoinpitelyyn, kuolemantuottamukseen, törkeään kuolemantuottamukseen, vammantuottamukseen, törkeään vammantuottamukseen ja vaaran aiheuttamiseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

34 luku

Yleisvaarallisista rikoksista

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Ydinräjähderikokseen ja 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuun yleisvaarallisen rikoksen valmisteluun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

34 luku

Yleisvaarallisista rikoksista

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Terveyden vaarantamiseen, törkeään terveyden vaarantamiseen, ydinräjähderikokseen ja 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuun yleisvaarallisen rikoksen valmisteluun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään

(uusi)

44 luku

Terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista

17 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Terveysrikokseen, ydinenergian käyttörikokseen, räjähderikokseen, varomattomaan käsittelyyn ja vaarallisten aineiden kuljetusrikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

48 luku

Ympäristörikoksista

1 §

Ympäristön turmeleminen

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,

2) valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta tai tuotetta taikka käyttää laitetta ympäristönsuojelulain (86/2000) nojalla annetun säännöksen vastaisesti tai otsonikerrosta heikentävistä aineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2037/2000 vastaisesti taikka jätelain (1072/1993) 60 §:n 1 momentissa mainitun säännöksen tai jätelain nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen tai

48 luku

Ympäristörikoksista

1 §

Ympäristön turmeleminen

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, energiaa, melua, tärinää, säteilyä, valoa, lämpöä, hajua tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,

2) valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta tai tuotetta taikka käyttää laitetta ympäristönsuojelulain (86/2000) nojalla annetun säännöksen vastaisesti tai otsonikerrosta heikentävistä aineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2037/2000 vastaisesti taikka jätelain (1072/1993) 60 §:n 1 momentissa mainitun säännöksen tai jätelain

kiellon vastaisesti taikka laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa taikka

3) tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä jätelain tai sen nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti tai jätelain 45 §:n 1 momentissa mainitun jätteensiirtoasetuksen 26 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla taikka tuo maahan tai vie maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin ympäristönsuojelulain nojalla annettua asetusta tai vastoin 2 kohdassa mainittua otsonikerrosta heikentävistä aineista annettua asetusta

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava *ympäristön turmelemisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

---

nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen tai kiellon vastaisesti taikka laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa taikka

3) tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä jätelain tai sen nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti tai jätelain 45 §:n 1 momentissa mainitun jätteensiirtoasetuksen 26 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla taikka tuo maahan tai vie maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin ympäristönsuojelulain nojalla annettua asetusta tai vastoin 2 kohdassa mainittua otsonikerrosta heikentävistä aineista annettua asetusta

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan *ympäristönsuojelulain 3 §:n 1 kohdassa* tarkoitettua ympäristön pilaantumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava *ympäristön turmelemisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

---

5 §

Luonnonsuojelurikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

---

2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta,

on tuomittava luonnonsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

---

5 §

Luonnonsuojelurikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

---

2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen *taikka luonnonvaraisten kasvien ja eläinten suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97* vastaisesti erottaa ympäristöstään, *pitää hallussaan*, tuo maahan, vie maasta, kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, *pitää hallussa myyntiä varten, esittelee julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttää taloudellisessa hyötymistarkoituksessa*, luovuttaa, ostaa, *tarjoaa ostettavaksi*, ottaa vastaan *tai hankkii kaupallisiin tarkoituksiin* kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta *taikka mainittu edellä tarkoitetun asetuksen liitteissä A tai B*,

on tuomittava *luonnonsuojelurikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

3.

Laki

ympäristönsuojelulain 94 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 4 päivänä helmikuuta 2000 annetun ympäristönsuojelulain (86/2000) 94 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
94 §	94 §
Toiminta rikosasiassa	*Toiminta rikosasiassa*
Valvontaviranomaisen tulee tehdä ilmoitus 116 §:ssä tarkoitetusta teosta tai laiminlyönnistä poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.	Valvontaviranomaisen tulee tehdä ilmoitus 116 §*:n 1 ja 2 momentissa* tarkoitetusta teosta tai laiminlyönnistä poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä.
---	---

4.

Laki

vesilain 21 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 19 päivänä toukokuuta 1961 annetun vesilain (264/1961) 21 luvun 2 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on laissa 88/2000 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
21 luku	21 luku
Erityisiä määräyksiä	**Erityisiä määräyksiä**
2 §	2 §
Jos tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä ei ole noudatettu, valvontaviranomaisen on ottaen huomioon asian laatu 1) kehotettava lopettamaan säännösten tai määräysten vastainen menettely; 2) pantava vireille ympäristölupavirastossa 3 §:ssä tarkoitettu hallintopakkoasia; tai 3) ilmoitettava asiasta poliisille esitutkintaa varten, jollei tekoa ole olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä eikä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.	Jos tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä ei ole noudatettu, valvontaviranomaisen on ottaen huomioon asian laatu 1) kehotettava lopettamaan säännösten tai määräysten vastainen menettely; 2) pantava vireille ympäristölupavirastossa 3 §:ssä tarkoitettu hallintopakkoasia; tai 3) ilmoitettava asiasta poliisille esitutkintaa varten, jollei tekoa ole olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä.
---	---

5.

Laki

metsälain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 12 päivänä joulukuuta 1996 annetun metsälain (1093/1996) 22 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

22 §

Ilmoitus syytteen nostamiseksi

Metsäkeskuksen on 18 §:ssä tarkoitetun teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta syyttäjälle syytteen nostamista varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa tai laiminlyöntiä olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.

Metsäkeskukselle on varattava tilaisuus tulla esitutkinnassa ja alioikeudessa kuulluksi asiassa, josta metsäkeskus on tehnyt syyteilmoituksen.

Ehdotus

22 §

Toiminta rikosasiassa

Metsäkeskuksen on 18 §:ssä tarkoitetun teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta *poliisille esitutkinnan toimittamista* varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa tai laiminlyöntiä olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä.

Metsäkeskukselle on varattava tilaisuus tulla esitutkinnassa ja oikeudessa kuulluksi asiassa, josta se on tehnyt *1 momentissa tarkoitetun* ilmoituksen.

6.

Laki

maa-aineslain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 24 päivänä heinäkuuta 1981 annetun maa-aineslain (555/1981) 18 §:n sellaisena kuin se on laissa 463/1997 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 §	18 §
Ilmoitus syytteen nostamiseksi	*Toiminta rikosasiassa*
Valvontaviranomaisen on 17 §:ssä tarkoitetun teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta syyttäjäviranomaiselle syytteen nostamista varten.	Valvontaviranomaisen on 17 §:ssä tarkoitetun teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta *poliisille esitutkinnan toimittamista* varten.
Edellä 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan viranomaisen toimenpiteitä.	Edellä 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä.

8.

Laki

maankäyttö- ja rakennuslain 186 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 5 päivänä helmikuuta 1999 annetun maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 186 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
186 §	186 §
Ilmoitus syytteen nostamiseksi	*Toiminta rikosasiassa*
Kunnan rakennusvalvontaviranomaisen on rakennustyön keskeyttämistä taikka uhkasakon tai teettämisuhan käyttämistä edellyttävän teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan jättää tekemättä, jos tekoa tai laiminlyöntiä olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä, eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.	Kunnan rakennusvalvontaviranomaisen on rakennustyön keskeyttämistä taikka uhkasakon tai teettämisuhan käyttämistä edellyttävän teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan jättää tekemättä, jos tekoa tai laiminlyöntiä olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä.

SOPIMUSTEKSTI

YLEISSOPIMUS YMPÄRISTÖN SUOJELUSTA RIKOSOIKEUDELLISIN KEINOIN

JOHDANTO-OSA

Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ja muut tämän yleissopimuksen allekirjoittaneet valtiot, jotka

ottavat huomioon, että Euroopan neuvoston päämääränä on lisätä sen jäsenten välistä yhtenäisyyttä;

ovat vakuuttuneita tarpeesta harjoittaa yhteistä rikosoikeuspolitiikkaa, jonka päämääränä on ympäristönsuojelu;

katsovat, että sääntelemätön teollinen kehitys voi aiheuttaa saastumista siinä määrin, että se aiheuttaa vaaraa ympäristölle;

katsovat, että ihmisten elämää ja terveyttä, luontoa sekä eläin- ja kasvikuntaa on suojeltava kaikin mahdollisin keinoin;

katsovat, että teknologian valvomaton käyttö ja luonnonvarojen liiallinen hyväksikäyttö tuo mukanaan vakavia ympäristöhaittoja, joista on päästävä eroon asianmukaisin ja keskitetyin toimenpitein;

ovat tietoisia siitä, että rikosoikeudella on merkittävä osa ympäristönsuojelussa, vaikka ympäristön tilan heikentymistä tuleekin ensisijaisesti ehkäistä muilla toimenpiteillä;

palauttavat mieleen, että sellaiset ympäristön turmelemiset, joilla on vakavia seurauksia, tulee säätää rikoksiksi, joista voidaan määrätä asianmukaiset rangaistukset;

haluavat ryhtyä tehokkaisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että edellä tarkoitettuihin rikoksiin syyllistyvät henkilöt eivät välty syytteeltä ja rangaistukselta, ja haluavat edistää kansainvälistä yhteistyötä tässä tarkoituksessa;

ovat vakuuttuneita siitä, että rikosoikeudellisten ja hallinnollisten rangaistuksien määrääminen oikeushenkilöille voi olla tehokas keino ehkäistä ympäristön turmelemista, ja toteavat, että tällainen suuntaus on lisääntymässä kansainvälisesti;

pitävät mielessä olemassa olevat kansainväliset sopimukset, joissa jo on määräyksiä, joiden päämääränä on ympäristönsuojelu rikosoikeudellisin keinoin;

ottavat huomioon Baselissa vuonna 1972 pidetyn seitsemännen, ja Istanbulissa vuonna 1990 pidetyn seitsemännentoista Euroopan oikeusministerien konferenssin päätelmät, sekä parlamentaarisen yleiskokouksen suosituksen 1192 (1992),

ovat sopineet seuraavasta:

1 OSASTO
KÄSITTEIDEN KÄYTTÖ

1 artikla
Määritelmät

Tässä yleissopimuksessa:

a) ”laiton” tarkoittaa ympäristönsuojelua varten tarkoitetun lain, hallinnollisen määräyksen tai toimivaltaisen viranomaisen tekemän päätöksen rikkomista;

b) ”vesi” tarkoittaa kaikenlaista pohjavettä ja pintavettä, mukaan lukien järvien, jokien, valtamerien ja merien vedet.

II OSASTO
KANSALLISET TOIMENPITEET

2 artikla
Tahalliset rikokset

1. Kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin säätääkseen seuraavat teot rikoksiksi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti:

a) sellainen aineen tai ionisoivan säteilyn saattaminen, päästäminen tai johtaminen ilmaan, maaperään tai veteen, joka:

i) aiheuttaa henkilölle kuoleman tai vakavan vamman, tai
ii) aiheuttaa henkilölle merkittävän kuoleman tai vakavan vamman vaaran;

b) sellainen aineen tai ionisoivan säteilyn laiton saattaminen, päästäminen tai johtaminen ilmaan, maaperään tai veteen, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa ilman, maaperän tai veden laadun pysyvän heikentymisen, kuoleman tai vakavan vamman henkilölle tai huomattavaa vahinkoa suojelluille muistomerkeille, muille suojelluille esineille, omaisuudelle, eläimille tai kasveille;

c) sellainen ongelmajätteen laiton hävittäminen, käsittely, varastointi, kuljettaminen, vienti tai tuonti, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa kuoleman tai vakavan vamman henkilölle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle, taikka eläimille tai kasveille;

d) sellainen vaarallista toimintaa harjoittavan laitoksen laiton käyttäminen, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa kuoleman tai vakavan vamman henkilölle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle, taikka eläimille tai kasveille;

e) sellainen ydinmateriaalin tai muun haitallisen radioaktiivisen aineen laiton valmistaminen, käsittely, varastointi, kuljettaminen, vienti tai tuonti, joka

aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa kuoleman tai vakavan vamman henkilölle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle, taikka eläimille tai kasveille;

kun teko on tahallinen.

2. Kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin säätääkseen rikoksiksi avunannon ja yllyttämisen tekoihin, jotka on tämän artiklan 1 kappaleen mukaisesti säädetty rikoksiksi.

3 artikla
Tuottamukselliset rikokset

1. Kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin säätääkseen rikoksiksi 2 artiklan 1 kappaleen a-e kohdassa tarkoitetut teot, kun ne tehdään huolimattomuudesta.

2. Valtio voi allekirjoittaessaan tämän yleissopimuksen tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan tämän artiklan 1 kappaletta sovelletaan kokonaisuudessaan tai osittain ainoastaan rikoksiin, jotka tehdään törkeästä huolimattomuudesta.

3. Valtio voi allekirjoittaessaan tämän yleissopimuksen tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan tämän artiklan 1 kappaletta ei sovelleta kokonaisuudessaan tai osittain:

- 2 artiklan 1 kappaleen a kohdan ii alakohtaan,

- 2 artiklan 1 kappaleen b kohtaan, kun rikos liittyy suojeltuihin muistomerkkeihin, muihin suojeltuihin esineisiin tai omaisuuteen.

4 artikla
Muut rikokset tai hallinnolliset rikkomukset

Mikäli 2 ja 3 artiklan määräyksiä ei sovelleta seuraaviin tekoihin, kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin säätääkseen ne rikoksiksi tai hallinnollisten määräysten rikkomiseksi, joista voidaan määrätä rangaistus tai muu toimenpide kansallisen lain nojalla, kun ne tehdään tahallaan tai huolimattomuudesta:

a) laiton aineen tai ionisoivan säteilyn saattaminen, päästäminen tai johtaminen ilmaan, maaperään tai veteen;

b) laiton melun aiheuttaminen;

c) laiton jätteen hävittäminen, käsittely, varastointi, kuljettaminen, tuonti tai vienti;

d) laiton laitoksen käyttäminen;

e) laiton ydinmateriaalin, muun radioaktiivisen aineen tai vaarallisten kemikaalien valmistaminen, käsittely, käyttö, kuljettaminen, tuonti tai vienti;

f) laiton muutosten aiheuttaminen kansallispuiston, maisema-alueen, vesien suojelualueen tai muun suojelun kohteena olevan alueen luonnon ainesosille;

g) laiton suojelun kohteena olevien luonnonvaraisten kasvi- ja eläinlajien hallussapito, vastaanottaminen, vahingoittaminen, tappaminen tai kauppa.

5 artikla
Lainkäyttövalta

1. Kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ulottaakseen lainkäyttövaltansa tämän yleissopimuksen mukaisesti rikoksiksi säädettyihin tekoihin, kun rikos tehdään:

a) kyseisen sopimusvaltion alueella; tai

b) kyseisen sopimusvaltion alueella rekisteröidyssä tai sen lippua käyttävässä aluksessa tai ilma-aluksessa; tai

c) rikoksen tekee kyseisen sopimusvaltion kansalainen, jos kyseessä on tekopaikan rikoslainsäädännön nojalla rangaistava teko tai jos tekopaikka ei ole minkään alueellisen lainkäyttövallan alainen.

2. Kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ulottaakseen lainkäyttövaltansa tämän yleissopimuksen mukaisesti rikoksiksi säädettyihin tekoihin, kun väitetty rikoksentekijä on sen alueella eikä se luovuta rikoksentekijää toiselle sopimuspuolelle rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan pyynnön seurauksena.

3. Tämä yleissopimus ei sulje pois kansallisen lainsäädännön mukaisesti käytettyä rikosoikeudellista lainkäyttövaltaa.

4. Kukin sopimuspuoli voi allekirjoittaessaan tämän yleissopimuksen tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se ei sovella tämän artiklan 1 kappaleen c kohtaa ja 2 kappaletta osittain tai kokonaisuudessaan.

6 artikla
Rangaistukset ympäristörikoksista

Kukin sopimuspuoli ryhtyy sovellettavien kansainvälisten asiakirjojen mukaisesti tarvittaviin toimenpiteisiin säätääkseen 2 ja 3 artiklan mukaisesti rikoksiksi säädetyistä teoista sellaiset rangaistukset, joissa otetaan huomioon rikosten vakava luonne. Käytettävissä oleviin rangaistuksiin kuuluvat vankeusrangaistus ja sakkorangaistus, ja niihin voi kuulua velvollisuus ympäristön ennallistamiseen.

7 artikla
Toimenpiteet menetetyksi tuomitsemisessa

1. Kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin voidakseen tuomita menetetyksi 2 ja 3 artiklassa tarkoitettujen rikosten tekoon käytetyt välineet ja rikosten tuoton taikka omaisuutta, jonka arvo vastaa sellaista tuottoa.

2. Kukin sopimuspuoli voi allekirjoittaessaan tämän yleissopimuksen tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se ei sovella tämän artiklan 1 kappaletta joko selityksessä täsmennettyihin rikoksiin tai tiettyihin rikosten tekoon käytettyihin välineisiin ja rikosten tuottoon tai omaisuuteen, jonka arvo vastaa sellaista tuottoa.

8 artikla
Ympäristön palauttaminen entiseen tilaansa

Kukin sopimuspuoli voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se säätää ympäristön ennallistamisvelvoitteesta tämän artiklan seuraavien määräysten mukaisesti:

a) toimivaltainen viranomainen voi määrätä ympäristön ennallistamisvelvoitteen tämän yleissopimuksen mukaisesti rikokseksi säädetyn teon osalta. Tällaiseen määräykseen voidaan liittää ehtoja;

b) jos ympäristön ennallistamisvelvoitetta ei ole noudatettu, toimivaltainen viranomainen voi kansallisen lainsäädännön mukaisesti määrätä sen täytäntöönpanosta määräyksen kohteena olevan henkilön kustannuksella, tai kyseiseen henkilöön voidaan kohdistaa muita rikosoikeudellisia rangaistuksia määräyksen sijaan tai sen lisäksi.

9 artikla
Oikeushenkilön vastuu

1. Kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin voidakseen määrätä rikosoikeudellisia tai hallinnollisia rangaistuksia oikeushenkilöille tai kohdistaa toimenpiteitä oikeushenkilöihin, joiden puolesta niiden toimielimet tai jäsenet tai muut edustajat ovat tehneet 2 tai 3 artiklassa tarkoitetun rikoksen.

2. Tämän artiklan 1 kappaleen mukainen oikeushenkilön vastuu ei sulje pois mahdollisuutta rikosoikeudenkäyntiin luonnollista henkilöä vastaan.

3. Kukin sopimuspuoli voi allekirjoittaessaan tämän yleissopimuksen tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla soveltamatta tämän artiklan 1 kappaletta tai sen osaa tai että sitä sovelletaan ainoastaan kyseisessä selityksessä mainittuihin rikoksiin.

10 artikla
Viranomaisten välinen yhteistyö

1. Kukin sopimuspuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että ympäristönsuojelusta vastaavat viranomaiset tekevät yhteistyötä rikosten tutkinnasta ja syytteeseen asettamisesta vastaavien viranomaisten kanssa:

a) siten, että ensin mainitut viranomaiset ilmoittavat omasta aloitteestaan viimeksi mainituille viranomaisille, jos niillä on perusteltua syytä epäillä 2 artiklassa tarkoitetun rikoksen tapahtuneen;

b) siten, että ensin mainitut viranomaiset antavat pyynnöstä viimeksi mainituille viranomaisille kaikki tarvittavat tiedot kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

2. Valtio voi allekirjoittaessaan tämän yleissopimuksen tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla soveltamatta tämän artiklan 1 kappaleen a kohtaa tai sitä sovelletaan ainoastaan sellaisessa selityksessä mainittuihin rikoksiin.

11 artikla
Ryhmien oikeus osallistua rikosoikeudenkäyntiin

Kukin sopimuspuoli voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se antaa kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti ryhmälle, säätiölle tai yhteisölle, jonka päämääränä sen perustamisasiakirjojen mukaan on ympäristönsuojelu, oikeuden osallistua tämän yleissopimuksen mukaisesti rikoksiksi säädettyjä tekoja koskeviin oikeudenkäynteihin.

III OSASTO
KANSAINVÄLISET TOIMENPITEET

12 artikla
Kansainvälinen yhteistyö

1. Sopimuspuolet tekevät toistensa kanssa mahdollisimman laajamittaista yhteistyötä sovellettavien kansainvälistä yhteistyötä rikosoikeuden alalla koskevien kansainvälisten asiakirjojen määräysten mukaisesti, tämän yleissopimuksen mukaisesti rikoksiksi säädettyjen tekojen tutkinnassa ja niitä koskevissa oikeudenkäynneissä.

2. Sopimuspuolet antavat toisilleen apua niiden tämän yleissopimuksen 4 artiklassa tarkoitettujen tekojen tutkinnassa, joita tämän artiklan 1 kappale ei koske, sekä niitä koskevissa oikeudenkäynneissä.

IV OSASTO
LOPPUMÄÄRÄYKSET

13 artikla
Allekirjoitus ja voimaantulo

1. Tämä yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja sen ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet sen tekemiseen. Tällaiset valtiot voivat ilmaista suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomaksi:

a) allekirjoittamalla sen ilman ratifioimis- tai hyväksymisvaraumaa; tai

b) allekirjoittamalla sen ratifioimis- tai hyväksymisvaraumin, mitä seuraa ratifioiminen tai hyväksyminen.

2. Ratifioimis- tai hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

3. Tämä yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona kolme valtiota on ilmaissut suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomaksi 1 kappaleen määräysten mukaisesti.

4. Sellaisen allekirjoittajavaltion osalta, joka myöhemmin ilmaisee suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomaksi, se tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona kyseinen valtio on ilmaissut suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomaksi 1 kappaleen määräysten mukaisesti.

14 artikla
Yleissopimukseen liittyminen

1. Tämän yleissopimuksen voimaantulon jälkeen Euroopan neuvoston ministerikomitea, neuvoteltuaan yleissopimuksen sopimusvaltioiden kanssa, voi kutsua Euroopan neuvoston ulkopuolisen valtion liittymään tähän yleissopimukseen Euroopan neuvoston peruskirjan 20 artiklan d kohdan määräysten mukaisella enemmistöpäätöksellä sekä niiden sopimusvaltioiden yksimielisellä päätöksellä, joilla on oikeus osallistua ministerikomitean kokouksiin.

2. Liittyvän valtion osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona liittymiskirja on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

15 artikla
Alueellinen soveltaminen

1. Valtio voi tämän yleissopimuksen allekirjoittaessaan tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettaessaan ilmoittaa alueen tai alueet, joihin tätä yleissopimusta sovelletaan.

2. Valtio voi myöhemmin Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla selityksellä laajentaa tämän yleissopimuksen soveltamisen muuhun selityksessä mainittuun alueeseen. Sellaisen alueen osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut selityksen.

3. Kahden edeltävän kappaleen mukaisesti annettu selitys voidaan peruuttaa minkä tahansa selityksessä mainitun alueen osalta pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella. Peruuttaminen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

16 artikla
Suhde muihin yleissopimuksiin ja sopimuksiin

1. Tämä yleissopimus ei vaikuta oikeuksiin ja velvollisuuksiin, jotka johtuvat erityisiä asioita koskevista monenvälisistä kansainvälisistä yleissopimuksista.

2. Yleissopimuksen sopimuspuolet voivat tehdä keskenään kahdenvälisiä tai monenvälisiä sopimuksia tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista sen määräysten täydentämiseksi tai vahvistamiseksi tai siinä mainittujen periaatteiden soveltamisen helpottamiseksi.

3. Jos kaksi tai useampi sopimuspuoli on jo tehnyt sopimuksen tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvasta asiasta tai on muutoin järjestänyt keskinäiset suhteensa siltä osin, näillä sopimuspuolilla on oikeus soveltaa kyseistä sopimusta tai kyseistä järjestelyä tämän yleissopimuksen sijaan, jos se helpottaa kansainvälistä yhteistyötä.

17 artikla
Varaumat

1. Valtio voi tämän yleissopimuksen allekirjoittaessaan tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettaessaan antaa selityksen, jonka mukaan se käyttää hyväkseen yhtä tai useampaa 3 artiklan 2 ja 3 kappaleen, 5 artiklan 4 kappaleen, 7 artiklan 2 kappaleen, 9 artiklan 3 kappaleen ja 10 artiklan 2 kappaleen määräyksistä. Tähän yleissopimukseen ei saa tehdä muita varaumia.

2. Valtio, joka on tehnyt edeltävän kappaleen mukaisen varauman, voi kokonaan tai osittain peruuttaa sen Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella. Peruuttaminen tulee voimaan sinä päivänä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

3. Sopimuspuoli, joka on tehnyt tämän yleissopimuksen määräystä koskevan varauman, ei voi vaatia muita sopimuspuolia soveltamaan kyseistä määräystä; se voi kuitenkin vaatia kyseisen määräyksen soveltamista siltä osin kuin se on itse hyväksynyt määräyksen, jos sen varauma on osittainen tai ehdollinen.

18 artikla
Muutokset

1. Sopimuspuoli voi ehdottaa muutoksia tähän yleissopimukseen, ja Euroopan neuvoston pääsihteeri antaa ehdotukset tiedoksi Euroopan neuvoston jäsenvaltioille sekä jokaiselle sen ulkopuoliselle valtiolle, joka on liittynyt tai joka on kutsuttu liittymään tähän yleissopimukseen 14 artiklan määräysten mukaisesti.

2. Sopimuspuolen muutosehdotus annetaan tiedoksi Euroopan neuvoston rikosasioiden yhteistyökomitealle, joka antaa ministerikomitealle mielipiteensä kyseisestä ehdotetusta muutoksesta.

3. Ministerikomitea käsittelee ehdotetun muutoksen ja Euroopan neuvoston rikosasioiden yhteistyökomitean lausunnon, ja voi hyväksyä muutoksen.

4. Ministerikomitean tämän artiklan 3 kappaleen mukaisesti hyväksymän muutoksen teksti toimitetaan sopimuspuolille hyväksymistä varten.

5. Tämän artiklan 3 kappaleen mukaisesti hyväksytty muutos tulee voimaan kolmantenakymmenentenä päivänä siitä, kun kaikki sopimuspuolet ovat ilmoittaneet pääsihteerille hyväksyneensä sen.

19 artikla
Riitojen ratkaisu

1. Euroopan neuvoston Euroopan neuvoston rikosasioiden yhteistyökomitea pidetään ajan tasalla tämän yleissopimuksen tulkinnasta ja soveltamisesta.

2. Mikäli sopimuspuolten välillä ilmenee riita tämän yleissopimuksen tulkinnasta tai soveltamisesta, he pyrkivät ratkaisemaan riidan neuvottelemalla tai muulla valitsemallaan rauhanomaisella keinolla, mukaan luettuna riidan saattaminen Euroopan neuvoston rikosasioiden yhteistyökomitean käsiteltäväksi, välitystuomioistuimeen, jonka päätökset sitovat sopimuspuolia, tai kansainväliseen tuomioistuimeen sen mukaisesti, mitä kyseiset sopimuspuolet ovat sopineet.

20 artikla
Irtisanominen

1. Sopimuspuoli voi milloin tahansa irtisanoa tämän yleissopimuksen Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella.

2. Irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

21 artikla
Ilmoitukset

Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja tähän yleissopimukseen liittyneille valtioille:

a) jokaisesta allekirjoituksesta;

b) jokaisen ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisesta;

c) jokaisesta tämän yleissopimuksen 13 ja 14 artiklan mukaisesta voimaantulopäivästä;

d) jokaisesta 17 artiklan 1 kappaleen mukaisesti tehdystä varaumasta;

e) jokaisesta 18 artiklan 1 kappaleen mukaisesti tehdystä muutosehdotuksesta;

f) jokaisesta muusta tähän yleissopimukseen liittyvästä toimesta, ilmoituksesta tai tiedonannosta.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän yleissopimuksen.

Tehty Strasbourgissa 4 päivänä marraskuuta 1998 yhtenä englannin- ja ranskankielisenä kappaleena, jonka molemmat tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset, ja joka talletetaan Euroopan neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteeri toimittaa oikeaksi todistetut jäljennökset kullekin Euroopan neuvoston jäsenvaltiolle sekä valtioille, jotka on kutsuttu liittymään yleissopimukseen.

CONVENTION ON THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT THROUGH CRIMINAL LAW

Preamble

The member States of the Council of Europe and the other States signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Convinced of the need to pursue a common criminal policy aimed at the protection of the environment;

Considering that unregulated industrial development may give rise to a degree of pollution which poses risks to the environment;

Considering that the life and health of human beings, the environmental media and fauna and flora must be protected by all possible means;

Considering that the uncontrolled use of technology and the excessive exploitation of natural resources entail serious environmental hazards which must be overcome by appropriate and concerted measures;

Recognising that, whilst the prevention of the impairment of the environment must be achieved primarily through other measures, criminal law has an important part to play in protecting the environment;

Recalling that environmental violations having serious consequences must be established as criminal offences subject to appropriate sanctions;

Wishing to take effective measures to ensure that the perpetrators of such acts do not escape prosecution and punishment and desirous of fostering international co-operation to this end;

Convinced that imposing criminal or administrative sanctions on legal persons can play an effective role in the prevention of environmental violations and noting the growing international trend in this regard;

Mindful of the existing international conventions which already contain provisions aiming at the protection of the environment through criminal law;

Having regard to the conclusions of the 7th and 17th Conferences of European Ministers of Justice held in Basle in 1972 and in Istanbul in 1990, and to Recommendation 1192 (1992) of the Parliamentary Assembly,

Have agreed as follows:

Section I – Use of terms

Article 1 – Definitions

For the purposes of this Convention:

a "unlawful" means infringing a law, an administrative regulation or a decision taken by a competent authority, aiming at the protection of the environment;

b "water" means all kinds of groundwater and surface water including the water of lakes, rivers, oceans and seas.

Section II – Measures to be taken at national level

Article 2 – Intentional offences

1 Each Party shall adopt such appropriate measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law:

a the discharge, emission or introduction of a quantity of substances or ionising radiation into air, soil or water which:

i causes death or serious injury to any person, or

ii creates a significant risk of causing death or serious injury to any person;

b the unlawful discharge, emission or introduction of a quantity of substances or ionising radiation into air, soil or water which causes or is likely to cause their lasting deterioration or death or serious injury to any person or substantial damage to protected monuments, other protected objects, property, animals or plants;

c the unlawful disposal, treatment, storage, transport, export or import of hazardous waste which causes or is likely to cause death or serious injury to any person or substantial damage to the quality of air, soil, water, animals or plants;

d the unlawful operation of a plant in which a dangerous activity is carried out and which causes or is likely to cause death or serious injury to any person or substantial damage to the quality of air, soil, water, animals or plants;

e the unlawful manufacture, treatment, storage, use, transport, export or import of nuclear materials or other hazardous radioactive substances which causes or is likely to cause death or serious injury to any person or substantial damage to the quality of air, soil, water, animals or plants,

when committed intentionally.

2 Each Party shall adopt such appropriate measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law aiding or abetting the commission of any of the offences established in accordance with paragraph 1 of this article.

Article 3 – Negligent offences

1 Each Party shall adopt such appropriate measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed with negligence, the offences enumerated in Article 2, paragraph 1 a to e.

2 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that paragraph 1 of this article, in part or in whole, shall only apply to offences which were committed with gross negligence.

3 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that paragraph 1 of this article, in part or in whole, shall not apply to:

– subparagraph 1 a ii of Article 2,

– subparagraph 1 b of Article 2, insofar as the offence relates to protect monuments, to other protected objects or to property.

Article 4 – Other criminal offences or administrative offences

Insofar as these are not covered by the provisions of Articles 2 and 3, each Party shall adopt such appropriate measures as may be necessary to establish as criminal offences or administrative offences, liable to sanctions or other measures under its domestic law, when committed intentionally or with negligence:

a the unlawful discharge, emission or introduction of a quantity of substances or ionising radiation into air, soil or water;

b the unlawful causing of noise;

c the unlawful disposal, treatment, storage, transport, export or import of waste;

d the unlawful operation of a plant;

e the unlawful manufacture, treatment, use, transport, export or import of nuclear materials, other radioactive substances or hazardous chemicals;

f the unlawful causing of changes detrimental to natural components of a national park, nature reserve, water conservation area or other protected areas;

g the unlawful possession, taking, damaging, killing or trading of or in protected wild flora and fauna species.

Article 5 – Jurisdiction

1 Each Party shall adopt such appropriate measures as may be necessary to establish jurisdiction over a criminal offence established in accordance with this Convention when the offence is committed:

a in its territory; or

b on board a ship or an aircraft registered in it or flying its flag; or

c by one of its nationals if the offence is punishable under criminal law where it was committed or if the place where it was committed does not fall under any territorial jurisdiction.

2 Each Party shall adopt such appropriate measures as may be necessary to establish jurisdiction over a criminal offence established in accordance with this Convention, in cases where an alleged offender is present in its territory and it does not extradite him to another Party after a request for extradition.

3 This Convention does not exclude any criminal jurisdiction exercised by a Party in accordance with its domestic law.

4 Each Party may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that paragraphs 1 c and 2 of this article, in part or in whole, shall not apply.

Article 6 – Sanctions for environmental offences

Each Party shall adopt, in accordance with the relevant international instruments, such appropriate measures as may be necessary to enable it to make the offences established in accordance with Articles 2 and 3 punishable by criminal sanctions which take into account the serious nature of these offences. The sanctions available shall include imprisonment and pecuniary sanctions and may include reinstatement of the environment.

Article 7 – Confiscation measures

1 Each Party shall adopt such appropriate measures as may be necessary to enable it to confiscate instrumentalities and proceeds, or property the value of which corresponds to such proceeds, in respect of offences enumerated in Articles 2 and 3.

2 Each Party may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it will not apply paragraph 1 of this Article either in respect of offences specified in such declaration or in respect of certain categories of instrumentalities or of proceeds, or property the value of which corresponds to such proceeds.

Article 8 – Reinstatement of the environment

Each Party may, at any time, in a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it will provide for reinstatement of the environment according to the following provisions of this article:

a the competent authority may order the reinstatement of the environment in relation to an offence established in accordance with this Convention. Such an order may be made subject to certain conditions;

b where an order for the reinstatement of the environment has not been complied with, the competent authority may, in accordance with domestic law, make it executable at the expense of the person subject to the order or that person may be liable to other criminal sanctions instead of or in addition to it.

Article 9 – Corporate liability

1 Each Party shall adopt such appropriate measures as may be necessary to enable it to impose criminal or administrative sanctions or measures on legal persons on whose behalf an offence referred to in Articles 2 or 3 has been committed by their organs or by members thereof or by another representative.

2 Corporate liability under paragraph 1 of this article shall not exclude criminal proceedings against a natural person.

3 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it reserves the right not to apply paragraph 1 of this article or any part thereof or that it applies only to offences specified in such declaration.

Article 10 – Co-operation between authorities

1 Each Party shall adopt such appropriate measures as may be necessary to ensure that the authorities responsible for environmental protection co-operate with the authorities responsible for investigating and prosecuting criminal offences:

a by informing the latter authorities, on their own initiative, where there are reasonable grounds to believe that an offence under Article 2 has been committed;

b by providing, upon request, all necessary information to the latter authorities, in accordance with domestic law.

2 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it reserves the right not to apply paragraph 1 a of this article or that it applies only to offences specified in such declaration.

Article 11 – Rights for groups to participate in proceedings

Each Party may, at any time, in a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it will, in accordance with domestic law, grant any group, foundation or association which, according to its statutes, aims at the protection of the environment, the right to participate in criminal proceedings concerning offences established in accordance with this Convention.

Section III – Measures to be taken at international level

Article 12 – International co-operation

1 The Parties shall afford each other, in accordance with the provisions of relevant international instruments on international co-operation in criminal matters and with their domestic law, the widest measure of co-operation in investigations and judicial proceedings relating to criminal offences established in accordance with this Convention.

2 The Parties may afford each other assistance in investigations and proceedings relating to those acts defined in Article 4 of this Convention which are not covered by paragraph 1 of this article.

Section IV – Final clauses

Article 13 – Signature and entry into force

1 This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe and non-member States which have participated in its elaboration. Such States may express their consent to be bound by:

a signature without reservation as to ratification, acceptance or approval; or

b signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.

2 Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

3 This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which three States have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of paragraph 1.

4 In respect of any signatory State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the expression of its consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of paragraph 1.

Article 14 – Accession to the Convention

1 After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe, after consulting the Contracting States to the Convention, may invite any State not

a member of the Council of Europe to accede to this Convention, by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe and by the unanimous vote of the representatives of the Contracting States entitled to sit on the Committee.

2 In respect of any acceding State, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 15 – Territorial application

1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.

2 Any State may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

3 Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 16 – Relationship with other conventions and agreements

1 This Convention does not affect the rights and undertakings derived from international multilateral conventions concerning special matters.

2 The Parties to the Convention may conclude bilateral or multilateral agreements with one another on the matters dealt with in this Convention, for purposes of supplementing or strengthening its provisions or facilitating the application of the principles embodied in it.

3 If two or more Parties have already concluded an agreement or treaty in respect of a subject which is dealt with in this Convention or otherwise have established their relations in respect of that subject, they shall be entitled to apply that agreement or treaty or to regulate those relations accordingly, in lieu of the present Convention, if it facilitates international co-operation.

Article 17 – Reservations

1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, declare that it avails itself of one or more of the reservations provided for in Article 3, paragraphs 2 and 3, Article 5, paragraph 4, Article 7, paragraph 2, Article 9, paragraph 3 and Article 10, paragraph 2. No other reservation may be made.

2 Any State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.

3 A Party which has made a reservation in respect of a provision of this Convention may not claim the application of that provision by any other Party; it may, however, if its reservation is partial or conditional, claim the application of that provision in so far as it has itself accepted it.

Article 18 – Amendments

1 Amendments to this Convention may be proposed by any Party, and shall be communicated by the Secretary General of the Council of Europe to the member States of the Council of Europe and to every non-member State which has acceded to or has been invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 14.

2 Any amendment proposed by a Party shall be communicated to the European Committee on Crime Problems which shall submit to the Committee of Ministers its opinion on that proposed amendment.

3 The Committee of Ministers shall consider the proposed amendment and the opinion submitted by the European Committee on Crime Problems and may adopt the amendment.

4 The text of any amendment adopted by the Committee of Ministers in accordance with paragraph 3 of this article shall be forwarded to the Parties for acceptance.

5 Any amendment adopted in accordance with paragraph 3 of this article shall come into force on the thirtieth day after all Parties have informed the Secretary General of their acceptance thereof.

Article 19 – Settlement of disputes

1 The European Committee on Crime Problems of the Council of Europe shall be kept informed regarding the interpretation and application of this Convention.

2 In case of a dispute between Parties as to the interpretation or application of this Convention, they shall seek a settlement of the dispute through negotiation or any other peaceful means of their choice, including submission of the dispute to the European Committee on Crime Problems, to an arbitral tribunal whose decisions shall be binding upon the Parties, or to the International Court of Justice, as agreed upon by the Parties concerned.

Article 20 – Denunciation

1 Any Party may, at any time, denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 21 – Notifications

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe and any State which has acceded to this Convention of:

a any signature;

b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;

c any date of entry into force of this Convention in accordance with Articles 13 and 14;

d any reservation made under Article 17, paragraph 1;

e any proposal for amendment made under Article 18, paragraph 1;

f any other act, notification or communication relating to this Convention.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

Done at Strasbourg, the 4th day of November 1998, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to accede to it.